

EI SIRKUSTEMPPUJA, VAAN AIKUISEN LÄSNÄ-
OLOA JA YHTEISTÄ AIKAA - TUTKIELMA ERÄÄN
NUORISOKODIN OHJAAJIEN JA NUORTEN VÄLI-
SESTÄ YHTEISÖLLISYYDESTÄ

• • • • •

Jauho, Sari

2009 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

EI SIRKUSTEMPPUJA, VAAN AIKUISEN LÄSNÄOLOA JA
YHTEISTÄ AIKAA

- Tutkielma erään nuorisodin ohjaajien ja nuorten välisestä yhteisöllisyydestä.

Sari Jauho
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Tammikuu 2010

Sari Jauho

”Ei sirkustemppeja, vaan aikuisen läsnäoloa ja yhteistä aikaa” - tutkielma erään nuorisodin ohjaajien ja nuorten välisestä yhteisöllisyydestä.

Vuosi	2009	Sivut	80
-------	------	-------	----

Opinnäytetyöni aiheena oli tutkia erään nuorisokodin ohjaajien ja nuorten välistä yhteisöllisyyttä sekä, millaisia ajatuksia ja ideoita heillä on yhteisöllisyyden lisäämiseen. Toteutin tutkielmatyyppisen opinnäytetyöni lastensuojelulaitoksen yksikössä, jossa annetaan hoitoa ja huolenpitoa 12-18 -vuotiaille nuorille.

Työni oli laadullinen tutkimus, jossa ohjaajien kokemuksia kartoitin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella ja nuoria haastattelin puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä. Lisäksi lähetin sähköpostitse kyselylomakkeen kolmelle nuorisokodin kanssa yhteistyötä tekeväälle lastensuojeluyksikön esimiehelle. Tarkoitukseni oli kartoittaa, onko heidän yksikössään hyviksi todettuja yhteisöllisyyttä tukevia käytäntöjä, joita tutkimukseni kohteena oleva toimipiste voisi jatkossa hyödyntää. Aineistossa kartoitettiin kuuden ohjaajan ja viiden nuoren kokemuksia, sekä muiden yksiköiden esimiehistä kaksi vastasi kyselyyn.

Yhteisöllisyys näyttäytyy tulosten mukaan talossa melko hyvänä ja sitä pidetään tärkeänä. Tulosten valossa ohjaajat näkevät yhteisöllisyyden hoitomuotona yksilöhoidon rinnalla. Nuorisokodissa korostetaan nuorten osallisuutta ja aikuisen konkreettista läsnäoloa. Yhteisössä lisäksi vaalitaan yhteisten arvojen laatimista pitkien sääntölistojen sijaan. Nuoret kokevat, että heitä kuunnellaan ja heidät otetaan mukaan omien asioidensa suunnitteluun. Tulosten mukaan tärkein yhteisöllisyyttä tukeva ja edistävä keino on ohjaajien läsnäolo ja nuorten osallisuuden vahvistaminen. Muiden yhteistyöyksiköiden yhteisöllisyyttä tukeva toiminta näyttäytyy tulosten perusteella lähes yhdenmukaiselta suhteessa tutkimaani nuorisokotiin. Yksiköissä korostetaan yhteisöllisyyden merkitystä lastensuojelulaitosympäristössä sekä tuetaan nuorten osallisuutta yhteiseen toimintaan.

Nuorten kokemuksista nousevan tulosten mukaan yhteisöllisyyttä nakertaa nuorten vaikeus luottaa aikuisiin, sekä ohjaajien keskinäinen raportointi. Myös yhteisökokoukset koettiin nuorten tulosten mukaan negatiivisiksi. Nuoret kokevat yhteisökokoukset suurimmaksi osaksi merkityksettömiksi, joissa ei käsitellä painavia asioita. Ohjaajien keskinäinen raportointi koetaan nuorten keskuudessa ahdistavaksi, kun nuoren asioista puhutaan ilman hänen läsnäoloa. Haasteena yhteisöllisyyttä edistävässä työssä näyttäytyy teorian ja tulosten mukaan myös se, etteivät kaikki nuoret ole yhteisössä vapaaehtoisesti.

Teoreettisessa viitekehyksessäni on yhteisö, yhteisöllisyys, lastensuojelu ja yhteisökasvatus. Työssä käsitelin yhteisöllisyyttä sosiaalisen pääoma - käsitteen avulla. Sosiaalinen pääoma katsotaan ehkäisevän lasten ja nuorten syrjäytymisriskiä ja edistävän heidän hyvinvointia. Useiden teoreetikoiden mukaan se vaikuttaa myös lasten ja nuorten terveyteen ja kasvuun sekä kehitykseen. Sosiaalinen pääoma myös edistää lasten ja nuorten kasvamista aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Tästä syystä koin yhteisöllisyyden tarkastelun lastensuojeluorganisaatiossa merkittäväksi.

Asiasanat: yhteisö, yhteisöllisyys, sosiaalinen pääoma, yhteisökasvatus, lastensuojelu

Sari Jauho

"Ei sirkustemppuja, vaan aikuisen läsnäoloa ja yhteistä aikaa" - tutkielma erään nuorisodin ohjaajien ja nuorten välisestä yhteisöllisyydestä.

Year	2009	Pages	80
------	------	-------	----

The purpose of my thesis was to examine sense of community between employees and young in a certain child welfare unit and to find out what kind of thoughts or ideas they might have to adding the communality. I executed my dissertation type of thesis in a child welfare unit that provides care and supervision for the youngsters between 12-18 years of age.

My thesis is a qualitative study which I charted staffs experiences in the form of semi-structures questionnaire and I interviewed young in a semi-structured interview method. In addition, I sent e-mail questionnaire to three supervisors, who collaborate with the unit I examine. My intention was to identify what kind of good practices that support sense of community they have, with the unit under my study can use. In the thesis were charted six workers and five young experiences of community. Also two superiors from the other units responded to the questionnaire.

Based on the results sense of community in the unit seems quite good and it is considered important. In the light of the results staff sees community as a treatment alongside individual therapy. Youth home highlights the involvement of young people and a concrete presence of adults. Young people feel that they are being listened and they are involved in planning their own affairs in the youth home. Based on the results the most important thing that supports and promotes sense of community is the presence of staff and strengthening the inclusion of young people. Supportive of community activities in the other cooperation units appears to be almost similar than in a unit that I examine. In the units are highlighted the meaning of community in a child welfare units and there are supported young people's participation in group activities.

Based on the interview with young people, they feel that staff's reporting and lack of trust to adults affects negatively to sense of community. Also the community meetings are experienced as negative among young. Young experience the community meetings mostly insignificant, where important things are not handled. Staffs mutual reporting is experienced negatively among young because they feel it unpleasant, when staff talks about matters of the young without his/her presence. Based on the theory and the results, the challenging part of the promotion of community work appears that not all young people are voluntarily in a youth home's community.

In my theoretical framework are community, child protection and community education. In the thesis community were approached with the concept of social capital. Social capital is considered to prevent children and young people's risk of social exclusion and promote their welfare. According to several theorists, social capital also affects children and young people's health, growth and development. It also encourages children and young people to grow as active members of society. That is why I felt it's highly important to underline sense of community in a child welfare organization.

Key words: community, sense of community, social capital, community education, child protection

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS.....	8
2.1. Yhteisö käsitteenä	8
2.2. Sosiaalinen pääoma ja sen merkitys.....	11
2.2.1 Sosiaalisen pääoman ja yhteisön ero	12
2.2.2 Sosiaalisen pääoman kolme teoreetikkoa.....	13
2.2.3 Luottamus yhteisöllisyyden kivijalkana	16
2.2.4 Vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuuden tunne	18
2.2.5 Sosiaalinen pääoma hyvinvoinnin tuottajana	19
3 LASTENSUOJELU LAPSEN JA NUOREN KASVUN JA KEHITYKSEN TURVAAJANA	22
3.2 Laitoshuolto.....	24
3.3 Hoito ja kasvatus sijaishuollossa	24
3.4 Laitosyhteisö kasvattajana	25
4 YHTEISÖKASVATUKSELLA YHTEISÖN KEHITTÄMISEEN	28
4.1 Yhteinen normisto ja osallisuus kehittyvän yhteisön perustana	29
4.2. Yhteisökasvatuksen ekologinen malli	30
5 TUTKIMUSKYSYMYKSET	32
6 TUTKIMUSKOHDAT	32
7 TUTKIMUSMENETELMÄT	33
7.1 Nuorten haastattelu	35
7.2 Ohjaajien kysely	36
7.3 Kysely yhteistyöyksiköiden esimiehille.....	37
8 AINEISTON ANALYYSI	38
9 TULOKSET	40
9.1 Aitoa läsnäoloa ja yhteistä aikaa - ohjaajien kokemukset yhteishengestä	40
9.1.1 Yhteisöllisyys nuorisokodissa - ”yhteistä aikaa aamusta iltaan”.....	40
9.1.2 Yhteishenki talossa ohjaajien silmin	41
9.1.3 ”Hyvä suhde on rakkautta ja rajoja”	41
9.1.4 Yhteisöllisyyttä haittaavat tekijät	42
9.1.5 Yhteisöllisyyden merkitys lastensuojelulaitoksessa.....	42
9.1.6 Yhteiset hetket luovat, sekä rakentavat yhteisöllisyyttä	43
9.1.7 Mitä minä voin itse tehdä?	43
9.1.8 Ei sirkustemppuja, vaan aitoa läsnäoloa - Ideoita ja ajatuksia yhteisöllisyyden lisäämiseen	44
9.2 Osallisuuden vahvistaminen.....	45
9.2.1 Yhteisökokoukset - osallisuuden ja vaikuttamisen foorumi	45
9.2.2 Nuorten rooli päätöksen teossa.....	46

9.2.3 Osallisuuden tukeminen päätöksenteossa ja aktiivisuuden jakautuminen.....	46
9.3 Normien laatiminen yhteisössä.....	47
9.3.1 Sääntöjen laadinta ja niihin sitoutuminen	47
9.3.2 ”Usein vieressä istuminen riittää.” - Nuorten mielipiteen ilmaisun tukeminen	48
9.3.3 Konfliktien ja ristiriitatilanteiden selvittäminen.....	49
9.4 Luottamus ohjaajien äänin.....	49
9.4.1 Luottamus nuorisokodissa	49
9.4.2 Luottamuksen merkitys lastensuojelulaitoksessa	49
9.4.3 Yhteisö! Uusi nuori saapuu!	50
9.5 Vuorovaikutus ja yhteishenki nuoria kuunnellen	51
9.5.1 Nuorten keskinäiset suhteet	51
9.5.2 Yhteisöllisyyttä haittaavat tekijät nuorten omassa yhteisössä	52
9.5.3 Suhde ohjaajiin nuorten näkökulmasta	52
9.5.4 Haittaavat tekijät nuorten ja ohjaajien välillä.....	53
9.5.5 ”Pitää vaan tulla toimeen, vaikei tykkää” - Oma toiminta yhteisöllisyyden parantamiseksi.....	53
9.5.6 Toiveena joukkuelajeja ja itsensä hallintaa	54
9.6 Nuorten tunne osallisuudesta.....	55
8.6.1 Yhteisökokoukset.....	55
9.6.2 Mielipiteenilmaus päätöksenteossa nuorten silmin	56
9.7 Vaikutus normeihin	56
9.7.1 Asioihin ja sääntöihin vaikuttaminen	56
9.7.2 Sääntöjen noudattaminen	57
9.8 Nuorten näkemys luottamuksesta.....	57
9.8.1 ”Eipä noi kauheesti musta mitään tiiä” -avoimuus ohjaajiin	57
9.8.2 Luottamus ohjaajiin	57
9.9 Yhteistyökumppaneiden näkökulmia	58
9.9.1 Yhteisöllisyyden merkitys lastensuojelulaitoksessa esimiesten silmin	58
9.9.2 Osallisuus päätöksenteossa.....	59
9.9.3 Hyvät käytännöt.....	59
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	61
10.1 Missä ollaan nyt?.....	61
10.2 Mitä tehdä?	70
10.3 Millaista muualla?	71
11 POHDINTA.....	73
11.1 Arviointi ja eettisyys opinnäytetyössäni.....	73
11.2 Työn sekä omien tavoitteiden toteutuminen.....	76
11.3 Kehittämisehdotuksia.....	78
LIITTEET	82

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millainen yhteisöllisyys vallitsee eräässä Etelä-Suomalaisessa nuorisokodissa. Työni aiheen sain Laurean hankemessuilta, jonka jälkeen otin yhteyttä ohjaajaani Hanna Väättäjäan. Hankepalaverissa 5.2.2009 keskustelimme yhdessä ohjaajan ja nuorisokodin edustajan kanssa aiheesta ja yhteisöllisyys - teema nousi pinnalle. Työelämä koki tärkeäksi yhteisöllisyyden korostamisen arjen toiminnassa, joten työlle oli selkeä tilaus.

Tutkimuskysymykseni on ”Millaiseksi yhteisöllisyys koetaan nuorten ja ohjaajien kesken eräässä Etelä-Suomalaisessa nuorisokodissa?” ja ”Millaisia yhteisöllisyyttä parantavia ideoita ja ajatuksia heillä on?” Lisäksi lähetän sähköpostitse kyselylomakkeen kolmelle nuorisokodin kanssa yhteistyötä tekeväälle lastensuojeluyksikön esimiehelle. Tarkoitukseni on kartoittaa, onko heidän yksikössään hyviksi todettuja käytäntöjä yhteisöllisyyden tukemiseen, joita tutkimukseni kohteena oleva toimipiste voisi jatkossa hyödyntää. Tutkielmatyypinen opinnäytetyö toteutetaan lastensuojelulaitoksen yksikössä, jossa annetaan hoitoa ja huolenpitoa 12-18 -vuotiaille nuorille. Tavoitteenani on, että työni tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää nuorisokodissa tehtävän yhteisöllisyyttä tukevan työn ohjauksessa, suunnittelussa ja kehittämisessä.

Olen jakanut työni teoriaosuuden kolmeen kokonaisuuteen. Ensimmäinen osa käsittelee yhteisön ja yhteisöllisyyden teoriaa sekä niiden merkitystä yksilön kehitykselle. Toisessa osiossa paneudun lastensuojelun käsitteisiin sekä lastensuojelulaitokseen kasvatusyhteisönä. Kolmas osio yhdistää aiemmat kappaleet käsittelemällä yhteisöllistä kasvatusmenetelmää laitoksen työn kehittäjänä. Hyödynnän työssäni yhteisöllisyyttä käsitteleviä teoksia, lastensuojeluteoriaa sekä Kalevi Kaipion yhteisökasvatukseen liittyvää kirjallisuutta. Aineistoni kerään teettämällä kaikille ohjaajille kyselylomakkeen ja asukkaita haastattelen teemahaastattelumenetelmällä. Työssäni en käsittele nuorisokotiyhteisöä kokonaisuutena, vaan olen rajannut aiheen tarkastelemaan ainoastaan ohjaajien ja nuorten välistä yhteisöllisyyttä. Tämän vuoksi työni nuorten keskinäisten suhteiden ja vertaistuen tarkastelu jäävät tutkielmassa vähemmälle huomiolle.

Henkilökohtaisena tavoitteenani on syventää omaa lastensuojelutietouttani ja saada käsitys, millaista elämä lastensuojelulaitoksessa on. Lisäksi olen hyvin kiinnostunut oppimaan yhteisöllisyydestä ja yhteisökasvatuksesta, sekä niiden merkityksestä ihmisen elämään. Tämän opinnäytetyöprosessin avulla uskon saavuttavani nämä tavoitteet.

Yhteisöllisyys ja tunne siitä, että kuuluu johonkin, on ihmisen perustarve. Kuitenkin monien yhteiskunnallisten muutosten myötä puhuttiin yhteisöllisyyden väistymisestä yksilöllisten

arvojen tieltä. Traagisten koulusurmien myötä aihe on noussut uudelleen yhteiskunnallisen keskustelun piiriin. Myös vallitsevaan talouskriisiin on etsitty ratkaisua me-hengestä ehkäisemään syrjäytymistä. (Niskanen 2009, 53.) Yhteisöllisyyttä tulee korostaa ja sitä pitää tukea kaikilla yhteiskunnallisilla toiminta-areenoilla. Sen heikkenemisen nähdään olevan yhteydessä moniin sosiaalisiin ongelmiin, kuten turvattomuuteen, yksinäisyyteen ja syrjäytymiseen. (Nyyssölä 2005,14.)

2 YHTEISÖ JA YHTEISÖLLISYYS

Teoreettinen viitekehys luo pohjaa tutkimukselle. Se osoittaa tutkimuksen sijainnin muiden tutkimusten joukossa sekä suuntaa tutkimuksen tekemistä. Teoreettinen viitekehys sisältää keskeisen aiheeseen ja toisiinsa liittyvän aineksen. Teorian tulee linkittyä myös tutkimusongelmaan, eli teorian ja empirian välillä tulisi olla yhteys (Eskola & Suoranta 2000, 80.)

Opinnäytetyöni teoreettisessa viitekehyksessä ovat pääasiassa käsitteet yhteisö ja yhteisöllisyys. Lisäksi hyödynnän työssäni yhteisökasvatuksen teoriaa. Koska työni aiheena on nimenomaan yhteisöllisyys nuorisokodissa, käsittelen teoriaosuudessa myös lastensuojelun ja sijaishuollon merkitystä nuoren elämään ja vaikutuksia yhteisöllisyyteen.

Työssäni tarkastelen yhteisöä ja yhteisöllisyyttä paneutuen pieniyhteisöön. Olen myös tarkastellut tätä pieniyhteisöä Kalevi Kaipion yhteisökasvatuksellisesta näkökulmasta, jossa yhteisö toimii kasvatuksellisena toimintakenttänä. Näiden lisäksi olen tarkastellut yhteisöä yksilöllisistä lähtökohdista, eli mikä vaikutus sillä on yksilöön ja sen kehitykseen.

Nykyisin yhteisöllisyys- teema on nostanut päätään. Se esiintyy monissa tutkimuksissa pääroolissa ja on julkisen keskustelun aiheena. Useat ihmiset havahtuivat yhteisöllisyys - ilmiöön vasta traagisten koulusurmien myötä, kun moni haki turvaa toisistaan kriisin keskellä. Tuolloin yhteisöllisyyden merkitys korostui. Juuri noina päivinä yhteisöllisyys ja sosiaalinen tuki tarjosivat turvaa ja lohdutusta monelle nuorelle. Aikaisemmin yhteiskunnallisten muutosten, voimakkaan muuttoliikkeen ja kaupungistumisen myötä puhuttiin yhteisöllisyyden hiipumisesta, jopa katoamisesta yksilökeskeisten arvojen tieltä (Niskanen 2009, 55).

2.1. Yhteisö käsitteenä

Yhteisön käsitteestä on olemassa monia erilaisia määritelmiä, koska yhteisöt ovat olleet laajan tutkimuksellisen kiinnostuksen kohteena. Niitä on tutkittu antropologiassa, arkkitehtuurissa, kasvatustieteissä, lääketieteessä, sosiaalipsykologiassa, sosiologiassa ja psykologiassa. Yhteisön määritelmä riippuukin siitä, mistä tieteellisestä näkökulmasta sitä kulloinkin tutkitaan. (Nummenmaa, Karila, Joensuu, & Rönholm 2007, 23.)

Yhteisön käsite viittaa vuorovaikutuksen muotoon, yhteisyyteen, ihmisten väliseen suhteeseen sekä siihen, mikä on tietylle ihmisjoukolle yhteistä. Yhteisö ja yhteisöllisyys -käsitteiden haasteena ovat, että niiden merkitykset ja käyttö jäävät usein hämäräksi. Tämän vuoksi käsitteen käyttö tulee aina asiayhteydessä määrittää erikseen. (Haapamäki ym. 2000, 11.) Yhteisöä voidaan nimittäin tarkastella niin makro- kuin mikrotasollakin. Makrotasolla yhteisö viittaa koko ihmiskuntaan. Yhteisö nähdään esimerkiksi kansakuntien tai maanosien muodostelmina.

Mikrotasolla yhteisö näyttäytyy suppeana muutaman henkilön muodostamana ihmisryhmänä, kuten perheenä. (Nummenmaa ym. 2007, 23.)

Tässä työssä yhteisöä ja yhteisöllisyyttä tarkastellaan yksittäiseen nuorisokotiin peilaten. Nuorisokodin yhteisö muodostuu ohjaajista, joista käytän myös käsitettä kasvattajat ja nuorista eli kasvatettavista. Tällaisessa yhteisössä yhteisöllisyys muodostuu siis toiminnan ja vuorovaikutuksen tuloksena. Ohjaajien ja nuorien yhteiset arjen toiminnat ja sopimukset synnyttävät yhteisyyttä ja siihen liittyvää yhteisöllisyyttä. (Haapamäki ym. 2000, 12.)

Yhteisön määrittelyssä voidaan erottaa kolme osaa: tila, tunne ja toiminnallisuus. Tilalla tarkoitetaan yhteisön muodostamaa alueellista, paikallista ja ajallista kokonaisuutta. Yhteisön tunneosaan liittyvät yhteenkuuluvuuden tunne, yhteisvastuu ja vuorovaikutukselliset tekijät. Kolmas osa eli toiminnallinen sisältää jäsenten osallistumisen ja toiminnan yhteisten tavoitteiden suuntaan. (Nummenmaa ym. 2007, 23.)

Yhteisön tunnuspiirteeksi voidaan luokitella myös yhteiset tavoitteet ja päämäärät, joiden taustalla vaikuttavat yhteiset arvot ja kiinnostuksen kohteet. Lisäksi yhdessä tekeminen eli kollaboraatio, sitoutuminen yhteisöön ja jäsenten voimavarojen hyödyntäminen liittyvät yhteisön määritelmään. Yhteisössä vallitseva vuorovaikutus lisää sekä yksilön että koko yhteisön jaettua ymmärrystä ja ryhmän erilaisuus koetaan voimavarana. (Nummenmaa ym. 2007, 24.)

Usein yhteisö ymmärretään pienenä ihmisryhmänä, joka on alueellisesti rajattu. Esimerkiksi kaupunki-, koulu-, kylä-, työpaikka- tai päiväkotiyhteisöt ovat tällaisia rajattuja yhteisöjä. Tällaiset yhteisöt muodostavat ”sosiaalisen toiminnallisen yksikön”, jonka perustana toimivat pysyvä organisaatio sekä yhteiset tavoitteet ja arvot. Jaettu ymmärrys tehtävästä ja tavoitteista sekä yhteiset toimintatavat ovat keskeisiä. (Hyypä 2002, 18-19.)

Määrittäessä kansakunta poliittiseksi ihmisyhteisöksi valtion rajat muodostavat yhteisön. Yhteisöä määrittävät selkeät maantieteelliset rajat. Länsimaissa yksilö voi periaatteessa valita, mihin kansaan tai valtioon hän haluaa kuulua. Kaukoidässä ihminen syntyy yhteisöön, jota hän ei voi valita. Länsimaiseen kansakunta -käsitteeseen liittyvät lait ja normit korvataan yhtenäisellä kulttuuritaustalla, uskonnolla ja kielellä. Tällöin puhutaan etnisestä väestöstä, jossa kansakunta syntyy yhteisistä juurista, ei toisinpäin. (Hyypä 2002, 18-19.) Hyypä puhuu myös kansalaisyhteisöstä, jolla hän tarkoittaa jotain yhteistä omaavien henkilöiden muodostamaksi paikkoja ja rajoja ylittäväksi kokonaisuudeksi (2002, 25).

Haapamäki jakaa yhteisöt rakentavaan ja hajottavaan yhteisöön. Hajottavalla yhteisöllä hän tarkoittaa yhteisön sisälle muodostuneita ”kuppikuntia”, joissa tietoa ja hyviä käytäntöjä ei jaeta muun yhteisön käyttöön. Tällainen toiminta ei rakenna yhteisöä, eikä näin ollen helpota

tavoitteiden saavuttamista, vaan edistää kilpailua yhteisön sisällä. Esimerkkinä rakentavasta yhteisöstä Haapamäki nostaa kokous- ja sopimuskäytännöt. Nämä foorumit mahdollistavat yhteisön jäsenten osallisuutta ja vaikuttamista. Yhteisesti sovittuja käytäntöjä ja normeja on helpompi seurata ja noudattaa. Rakentavaan yhteisöön liittyy positiivinen yhteisöllisyys. (Haapamäki, ym. 2000, 15.)

Yksittäisen jäsenen kannalta rakentavan yhteisön toiminta voi tuntua haasteelliselta, koska yhteisön etu menee omien pyrkimysten edelle. Yhteisön yhteiset päätökset voivat rajata yksittäisen jäsenen toimintaa, antaa rangaistuksia ja estää oman edun tavoittelemista. Tällöin yksilö voi tuntea yhteisön negatiivisena ja ahdistavalta, vaikka se on yhteisön kannalta rakentavaa. Yksittäinen henkilö voi kokea omien virheiden ja rikkomusten käsittelyn yhteisössä hankalaksi, mutta juuri yhteisesti tapahtuva asioiden käsittely rakentaa myönteistä pohjaa yhteiselle toimintaa ohjaavalle normistolle. Yhteinen asioiden käsittely edesauttaa oppimaan irtautumaan syyllistämisestä ja syyllisyydestä, jotka usein ovat yhteisön kehityksen jarruna. Tärkeää on avoin ja rehellinen vuoropuhelu kaikkien yhteisön jäsenten kesken. (Haapamäki, ym. 2000, 15.)

Vuorovaikutuksen myötä jäsentyvät lisäksi jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet, asemat yhteisössä, yleiset käyttäytymissäännöt sekä normit ja valta. Usein yhteisö yhdenmukaistaa sen jäsenensä käyttäytymään ja toimimaan samalla tavoin. Verrattaessa kansalaisyhteisöjä uskonnollisiin ja poliittisiin yhteisöihin yhdenmukaistamien on vähäisempää. Samoin vapaaehtoinen järjestö- ja seuratoiminta sekä harrastustoiminta toteutuvat yhteisössä, joka ei yhdenmukaista sen jäseniään liikaa. (Hyypä 2002, 26.) Yhteisön luonteeseen kuuluu mukautuminen ajan ja paikan vaikutuksiin ja jatkuva muutostila. Uudet tehtävät, jäsenet ja uuden tiedon oppinen muokkaavat yhteisön rakennetta. (Nummenmaa ym. 2007, 24.)

Yhteisön tavoitteena on yhteisön jäsenten hyvinvoinnin edistäminen. Se luo yksilöille turvallisuuden tunnetta ja mahdollisuutta samaistua yhteisöön sekä sen muihin jäseniin. Yhteisöön liittyy sosiaalinen vuorovaikutus, joka näyttäytyy yhteisenä toimintana, sosiaalisina verkostoina, sosiaalisena tukena sekä yhteisten kokemusten ja tietojen jakamisena. (Nummenmaa ym. 2007, 24.)

Yhteisö siis perustuu ihmisten väliseen yhteiseen toimintaan, yhteiseen päämäärään ja yhteisesti sovittuihin normeihin ja arvoihin. Yhteisöllisyyteen liittyy positiivinen vire ja se yhdistetään yhdessä oloon ja vuorovaikutukseen. Yhteisö ymmärretään parhaimmillaan paikkana, jossa voi kokea yhteenkuuluvuutta, saada tukea ja kannustusta, tulla ymmärretyksi sekä olla oma itsensä. Yhteisössä voi jakaa omia tunteitaan ja toimia itselle tärkeiden asioiden puolesta. (Haapamäki ym. 2000, 14.)

Lastensuojelulaitosta voidaan aikaisempien kuvausten perusteella pitää yhteisönä. Siihen kuuluvien ihmisten välillä on vuorovaikutusta ja elämää säätelevät tietyt päivittäiset ja viikoittaiset rytmit, käyttäytymissäännöt ja normit. Lastensuojelulaitos kohdistaa sen jäseniin odotuksia, velvollisuuksia ja oikeuksia, joita se ei kohdistaa yhteisön ulkopuolisiin henkilöihin. Lisäksi laitousyhteisössä on määritelty tarkasti, missä määrin yksittäinen jäsen voi tehdä itsenäisiä valintoja. Lastenkotia voidaankin pitää ainutlaatuisena yhteisönä. Yhteisön ainutlaatuisuuteen vaikuttava tekijä on lisäksi se, että sen jäsenet eivät ole välttämättä liittyneet yhteisöön vapaaehtoisesti. Yhteisön jäsenet eivät myöskään ole keskenään tasa-arvoisia; yhteisössä erotuvat kasvattajat ja kasvatettavat. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 88.) Itse en kuitenkaan käyttäisi Kyrönseppän ja Rautiaisen mukaan tasa-arvoisuus -käsitettä, vaan käyttäisin sen sijaan tasavertaisuuden muotoa.

2.2 Sosiaalinen pääoma ja sen merkitys

Yhteisöllisyydestä eli tuosta Aristoteleen mukaisesta, ihmisluonnosta kumpuavasta laumahengestä, joka on turvannut lajimme säilymisen, käytetään myös sosiaalisen pääoman käsitettä (Hyypä 2002, 48.) Sovellan siis työssäni sosiaalisen pääoman ja yhteisöllisyyden käsitettä rinnakkain. Sosiaalinen pääoma on kuitenkin käsitteenä hyvin teoreettinen, väljä ja kritiikille altis (Hyypä 2002, 49, 53). Sosiaalisesta pääomasta on tullut viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana yksi suosituimmista käsitteistä (Kääriäinen, Rostila, Ellonen, Kivivuori & Korkiamäki 2005, 29.)

Sosiaalisen pääoman tutkimustraditiot ovat jakautuneet sosiologiseen traditioon ja laajempaan yhteiskunnallista näkökulmaa korostavaan suuntaukseen. Sosiologinen tutkimusperusta käsittää sosiaalisen pääoman yhteisön ominaisuutena, ja se pyrkii selittämään pääoman vaikutuksia yksilöön sekä rajattuun ryhmään tietyssä kontekstissa. Valtio-opilliset ja muut poliittiset tieteet käsittelevät sosiaalisen pääoman vaikutuksia yhteiskuntaan, erityisesti demokratian toteutumisen näkökulmasta. (Kääriäinen ym. 2005, 30.) Tässä opinnäytetyössäni käsittelen sosiaalista pääomaa sosiologisen tutkimustradition pohjalta.

Sosiaalisen pääoman käsite saattaa suunnata ajatukset ensi taloustieteisiin, esiintyyhän se ahkerasti Maailmanpankin sivustoilla. Sosiaalista pääomaa on kuitenkin sovellettu myös sosiaalitieteisiin, valtiotieteisiin, sosiaalipsykologiaan ja terveystieteisiin. Sosiaalinen pääoma on nostettu fyysisen ja inhimillisen pääoman rinnalle yhtenä hyvinvoinnin tuottajana ja ylläpitäjänä. (Kääriäinen ym. 2005, 29.)

Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sallivuuden, ihmisoikeudet, oikeudenmukaisuuden ja täydellisen poliittisen ja taloudellisen osallistumisen takaavaa laaja-alaista yhteiskunnallista ominaisuutta. Laajemman määritelmän mukaan sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan

yhteiskunnan sosiaaliin rakenteisiin juurtuneita normeja, sekä sosiaalisia suhteita, jotka mahdollistavat ihmisen koordinoimaan toimintaansa haluttujen tavoitteiden suuntaiseksi. (Hyyppä 2002, 50.)

Sosiaalinen pääoma liittyy sosiaalisten rakenteiden yhteisöllisiin ominaisuuksiin, kuten verkostoihin, osallistumiseen ja luottamukseen. Ne helpottavat ihmisten välistä kanssakäymistä, tehostavat yksilön ja yhteisön yhteisiä tavoitteita ja niiden toteutumista sekä edistävät taloudellista toimintaa. (Tilastokeskus 2006.)

Sosiaalisen pääomaan liitetään usein käsitteet sosiaalinen tuki ja sosiaalinen kontrolli. Sosiaalista tukea käytetään mittaamaan yksilön kokemaa sosiaalisen pääoman tuottamaa resurssia. Sillä ei tarkoiteta samaa kuin sosiaalinen verkosto, joka voi olla sekä painostava että tukea antava. Sosiaalisella tuella tarkoitetaan henkilön kokemusta huolenpidosta, rakkaudesta ja arvostuksesta, jota hän saa yhteisöltään. Sosiaalisen verkoston perustana olevat arvot vaikuttavat siihen, miten arvokkaaksi sosiaalinen pääoma rakentuu. (Pulkinen 2002, 41.) Sosiaalinen kontrolli liittyy enemmän yhteisölliseen toimintaan. Se liittyy yhteisön toimintakykyyn, jolla tarkoitetaan halua puuttua asioihin ja sitä kautta rakentaa resursseja niin yksilölle kuin yhteisöllekin. (Kääriäinen ym. 2005, 30.)

2.2.1 Sosiaalisen pääoman ja yhteisön ero

Sosiaalisen pääoman ja yhteisön käsitettä on monissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa käytetty päällekkäin ja toistensa synonyymeinä (Ellonen 2008, 43). Miten käsitteet sosiaalinen pääoma ja yhteisö sitten eroavat toisistaan, jos sosiaalinen pääoma syntyy yhteisössä?

Yhteisö voidaan hahmottaa vallitsevana tilana, joka ylläpitää yhteenkuuluvuuden tunnetta. Mutta ymmärrettäessä tämä tavoitehakuisesti pääomana tai resurssina, tarkoitetaan sosiaalista pääomaa. Sosiaalisen pääoman tarkoituksena onkin saavuttaa jotain yhteisön kautta. Tällöin korostuu yhteisön sisäisten suhteiden toimivuus ja käyttö. Esimerkiksi, jos yhteisö tuottaa sosiaalista tukea ja kontrollia, joka tukee nuoren hyvinvointia, puhutaan sosiaalisesta pääomasta. Keskeisenä onkin siis yhteisön kyky toimia ja yhteisön ominaisuudet kuin sen pelkkä olemassaolo. Sosiaalinen pääoma näyttäytyy näin ollen enemmän prosessina kuin tilana. Se näyttäytyy prosessina, joka muodostaa ja ylläpitää hierarkioita sekä saavuttaa tavoitteita. Sosiaalinen pääoma voi ilmentyä yhteisön rajojen sisässä tai rajojen ulkopuolella, sekä liittyä useiden yhteisöjen prosesseihin. (Ellonen 2008, 44-45.)

Yhteisö ja sen ominaisuudet toimivat sosiaalisen pääoman edellytyksenä. Tämä puolestaan muodostuu yhteisöön liittyvien ominaisuuksien ja sosiaalisen organisoitumisen myötä. (Ellonen 2008, 45.)

2.2.2 Sosiaalisen pääoman kolme teoreetikkoa

Sosiaalisen pääoman käsitteen juuret ovat ranskalaisessa ja amerikkalaisessa sosiologiassa. Käsite yhdistetään usein kolmikkoon: James Coleman, Pierre Bordieu ja Robert Putnam. Robert Putnamia pidetään sosiaalisen pääoman isänä. Putnam jakaa sosiaalisen pääoman kolmeen osaan: arvot ja normit, verkostot, sekä luottamus. (Putnam 2000, 19-22.) Sosiaalista pääomaa voi esiintyä perheessä, kirkkokunnassa, yrityksessä, kaupungissa ja valtiossa. Sosiaalisen pääoman heikkous näkyy sosiaalisina ongelmina. (Pulkkinen 2002, 38.)

Putnam osoitti mittauksillaan yhdessä tunnetuimmissa teoksissaan ”Bowling alone”, miten sosiaalinen pääoma on laskenut Yhdysvalloissa viime vuosikymmenten aikana. Sosiaalinen, poliittinen ja hyväntekeväisyys toiminta yhteisöissä ovat Putnamin mukaan laskeneet. Putnam huomioi, että järjestymisaste ja erilaiset järjestötoiminnot ovat vähentyneet, sekä poliittinen toiminta näyttäytyvät vähemmän kiinnostavalta. Myös luottamus toisiin ihmisiin näyttäytyy vähentyneen tutkimusten mukaan. (Putnam 2002, 24-27, 49.)

Putnam tulkitsee sosiaalista pääomaa yhteisöllisenä ilmiönä, joka on koko yhteiskunnan kollektiivinen pääoma. Hänen painopisteensä sosiaalisessa pääomassa on yhteisöjen, ei niinkään yksilöiden ominaisuudessa, vaikka hän teoksessaan huomioi myös yksilöllisen aspektin. (Putnam 2000, 20.) Putnamin mukaan sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan kansalaisten keskinäistä luottamusta, normeja ja verkostoja, joiden tarkoituksena on parantaa yhteiskunnan toimintaa. Putnam näki sosiaalisen pääoman horisontaalisena verkostona, joka sitoi toimijat toisiinsa. (Hyypä 2002, 50; Putnam 2002, 19-22.)

Putnam lisäsi vielä, että sosiaalinen pääoma ilmenee yhteisöjä luovissa ja ylläpitävissä toiminnoissa: aktiivisessa yhdistystoiminnassa, paikallisten asioiden seuraamisessa ja yleisiin asioihin suuntautumisessa. Tällainen toiminta synnyttää luottamusta, josta hyötyy koko yhteiskunta. (Kääriäinen ym. 2005, 29; Putnam 2002, 288-289.) Putnamin mukaan kansalaisten keskinäinen sosiaalinen pääoma auttaa ratkomaan sosiaalisia ongelmia, helpottaa ihmisten jokapäiväistä kanssakäymistä sekä lisää yksilön hyvinvointia. (Putnam 2002, 288-289.)

Mainitsen ”Vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuuden tunne” -kappaleessa Granovetterin sosiaalisen verkostonideasta, jossa ihmisten sosiaaliset suhteet voidaan jakaa vahvojen ja heikkojen sidosten verkostoihin. Granovetterin mukaan heikot siteet edistävät paremmin yksilön etua, esimerkiksi työn haussa tai hankkiessa poliittisia liittolaisia, kuin vahvat sidokset, joita yksilöllä on sukulaisiinsa tai ystäviinsä. (Putnam 2002, 23.) Colemanin taas edustaa toisenlaista näkemystä, jota kutsutaan suljetun verkoston eli social closure -malliksi (Hyypä 2002, 51.) Hänen mukaan sosiaalisen pääoman keskiössä ovat sosiaaliset verkostot.

Tiivis yhteisö, joka pystyy muodostamaan ja ylläpitämään normeja toimii ideaalisena kenttänä sosiaaliselle pääomalle ja sen positiivisille vaikutuksille. Tiivis suhdeverkko edistää jäsenten hyvinvointia. (Kääriäinen ym. 2005, 29.)

Tässä Colemanin suljetun verkoston ideassa sosiaalinen pääoma on yksilön kannalta resurssi, jota tiivis yhteisö tuottaa. Keskeisiksi sosiaalisen pääoman muodoiksi Coleman nimeää vastavuoroisuuden velvoitteen, normit ja informaation kulun. Tiivis sosiaalinen verkosto synnyttää ja ylläpitää normeja, jotka tukevat lapsen kehitystä yhteisön toivomalla tavalla. Jos sulkeumaan tulee aukko, normien luominen vaikeutuu, jolloin myös sosiaalisen pääoman muodostuminen kärsii. (Kääriäinen ym. 2005, 29.) Sosiaalinen pääoma kehittyy ihmisten välissä suhteissa. Tiheä verkosto luo hänen mukaansa enemmän luottamusta kuin harva verkosto, koska mitä enemmän suhteita toimijoiden välillä on, sitä enemmän luottamusta syntyy. (Hyyppä 2002, 51.) Sosiaalinen pääoma lisää myös tuottavaa toimintaa: ” Ryhmä, jossa on paljon luotettavuutta ja luottamusta, saa enemmän aikaan kuin ryhmä, jossa sitä ei ole. ” (Pulkkinen 2002, 38.)

Myös Coleman jakoi sosiaalisen pääoman kolmeen osaan: (1) ympäristön luotettavuuden, jolla tarkoitetaan sitä, että velvollisuuksista huolehditaan vastavuoroisesti, (2) informaation jakaminen sosiaalisissa suhteissa toiminnan edistämiseksi, (3) normit, jotka edellyttävät luopumista omasta välittömästä edusta yhteisön hyväksi. Tämäntapaiset normit, joita yhteisössä tuetaan, ovat sosiaalista pääomaa, joka vahvistaa esimerkiksi perheitä. Ne ohjaavat epäitsekkääseen toimintaan perheen puolesta ja saavat muutenkin ihmiset toimimaan yhteisön hyväksi. (Pulkkinen 2002, 39.)

Coleman myös korostaa sosiaalisen pääoman vaikutusta inhimillisen pääoman muodostumiseen seuraavassa sukupolvessa. Hän jakaa perhettä kuvaavat taustamuuttujat kolmeen osaan: taloudelliseen pääomaan, jolla kuvaillaan perheen tulotaso, inhimilliseen pääomaan, jolla tarkoitetaan vanhempien koulutusta ja sosiaaliseen pääomaan, joka kuvaa vanhempien ja lasten välistä suhdetta. Colemanin mukaan perheessä on sosiaalista pääomaa ainoastaan, jos siellä on vahvat suhteet perheenjäsenten välillä. Lapset eivät hyödy vanhempiensa inhimillisestä pääomasta (sivistyksestä, taidoista), jos perheessä ei esiinny sosiaalista pääomaa. Jos vanhemmat eivät ole vuorovaikutuksessa ja jaa aikaa lastensa kanssa, ei myöskään inhimillinen pääoma siirry lapsille. Perheen sosiaalista pääomaa synnyttävät myös vanhempien suhteet perheen ulkopuolelle, muihin ihmisiin ja instituutioihin. Coleman viittaa myös sosiaalisen pääoman vaikutuksia oppimiseen. Koulunsa keskeyttäneiden lasten perheissä on vähemmän sosiaalista pääomaa kuin muiden oppilaiden perheissä. (Pulkkinen 2002, 39.) Kouluyhteisön ja muun lähiyhteisön vuorovaikutuksen kiinteys nuoreen vaikuttavat myönteisesti nuoren koulumenestykseen (Kääriäinen ym. 2005, 28).

Bordieun mielestä sosiaalinen pääoma, erotettuna kulttuurisesta ja taloudellisesta pääomasta, liittyy ryhmäjäsenyyteen. Ihmiset kuuluvat toisia poissulkeviin ryhmiin, joissa jäsenet ovat ansainneet yhteisesti omistettua sosiaalista pääomaa. Tätä pääoman, mutta myös muiden pääoman muotoja käytetään ryhmistä erottautumiseen. Ryhmää, jossa sosiaalinen pääoma syntyy, ylläpidetään symbolisesti, ja sosiaalisen pääoman hallinta edellyttää näiden symbolien ymmärtämistä. (Kääriäinen ym. 2005, 29.)

Bordieun näkökulma on luokkakantainen ja hän erottaa Colemanin lailla kolme erilaista pääomaa. Taloudellisella pääomalla hän tarkoittaa rahaa, kiinteistöjä jne. Kulttuurinen pääoma on varhaislapsuudessa saatua sivistystä, sisältäen esimerkiksi tapakulttuurin ja kielitaidon. Sosiaalisen pääoman Bordieu jakaa vielä kahteen osaan: ryhmään kuulumiseen ja sosiaalisen verkoston sekä keskinäisen tunnistamisen ja tunnustamisen symbolit. Ensimmäisellä osalla tarkoitetaan yksilön verkoston suuruutta, josta on sille tarvittaessa hyötyä. Esimerkiksi suhteiden kautta saatu työpaikka. Toisella osalla Bordieu tarkoittaa, että sosiaalista pääomaa ei ole kenelläkään, ennen kuin yhteisö tunnistaa ja tunnustaa sen. Rahalla voi kartuttaa kulttuurista pääomaa, kuten taide esineitä keräämällä, mutta sosiaalista pääomaa ei voi ostaa. Vasta kun yhteisö on tunnustanut yksilön piiriinsä, hänellä on sosiaalista pääomaa. Näin ollen sosiaalinen pääoma onkin enemmän symbolista pääomaa verrattuna muihin pääoman muotoihin. (Pulkinen 2002, 42.)

Bordieu eroaa amerikkalaisesta näkökulmasta siten, että hän ei käytä luottamuksen käsitettä. Bordieu ajattelee luottamuksen olevan vain verho, joka piilottaa yksilön todelliset kiinnostukset eli tavoitteena kasata pääoman eri muotoja ja siirtää niitä jälkikasvulle. Jälkikasvulla hän tarkoittaa joko biologisia jälkeläisiä tai yhteisön jäseniä. Pulkinen viittaa teoksessaan Pekosen ja Pulkinen (2002) tekstiin, jossa todetaan, että Putnamin näkökulmaa käsitteestä voidaan parhaiten soveltaa tutkittaessa sosiaalisen pääoman merkitystä luottamukseen perustuvan yhteisön rakentumisessa. Bordieun näkemys taas soveltuu tarkasteltaessa yksilön mahdollisuuksia pärjätä luokkataisteluissa, kuten kotoa saatujen erilaisten pääomien avulla. (Pulkinen 200, 43.)

Perinteisen sosiaalisen pääoman teoreetikot ovat saaneet osakseen kritiikkiä pyrkimällä mahdollisimman yleiseen käsitteen määritelmään, ja teoriaa on vahvasti sovellettu ainoastaan aikuisten näkökulmaan. (Ellonen 2008, 37.) Esimerkiksi Robert Putnamin teoriassa ei juurikaan huomioida lapsia ja nuoria. Teorian mukaan sosiaalinen pääoma muodostuu aktiivisen yhdistystoiminnan, paikallisten asioiden seuraamisen ja yhteisiin keskusteluihin osallistumisen kautta. Lapset ja nuoret ovat kuitenkin ikänsä vuoksi lähes kokonaan demokraattisen kansalaisjärjestelmän ulkopuolella ja tämän vuoksi jäävät Putnamin teorian ulkopuolella. James Coleman liittyy kuitenkin sosiaalisen pääoman käsitteen lasten ja nuorten kokemusmaailmaan. Olennaisinta Colemanin mukaan sosiaalisen pääoman määrittelyssä ovat rakenteelliset

tekijät, joita ovat perheen ja verkostojen ominaisuudet. Coleman ei kuitenkaan teoriassaan huomioi lapsia ja nuoria sosiaalisen pääoman rakentajina, vaan he toimivat usein vanhempinsa antaman resurssin passiivisina vastaanottajina. (Ellonen 2008, 38.)

Tutkittaessa sosiaalisen pääoman vaikutuksia voidaan niitä tarkastella kahdesta näkökulmasta, joita kutsutaan sosiaalisten verkostojen ja kansalaisasenteiden näkökulmiksi. Colemanin edustama sosiaalisten verkostojen näkökulma korostaa sosiaalisen pääoman vaikutusta johonkin rajattuun ryhmään ja sen jäseniin. Kansalaisasenteiden näkökulma, jota Putnam kannattaa, tutkii sosiaalisen pääoman vaikutusta laajemmin yhteiskuntaa koskeviin kansalaisasenteisiin. Puhuttaessa sosiaalisen pääoman syntyperästä, lähestymistavat nimetään yhteisölliseksi ja institutionaaliseksi näkökulmaksi. Yhteisöllisen lähestymistavan mukaan ihmiset ovat vapaita muodostamaan verkostoja, joissa sosiaalinen pääoma syntyy. Institutionaalinen näkökulma painottaa instituutioiden ja politiikan roolia sosiaalisten verkostojen ja luottamuksen synnyttämisessä. Näkökulman mukaan julkiset toimet, taloudellinen tilanne ja poliittiset instituutiot vaikuttavat verkostojen ja luottamuksen muodostumiseen. (Kääriäinen ym. 2005, 29.)

Vaikka sosiaalisesta pääomasta on kiistelty ja sen tutkimus on eriytynyt eri tutkimustraditioiksi sen mukaan, miten käsite kulloinkin on käsitetty, on kaiken takana kuitenkin yhteinen käsitys siitä, että se keskittyy sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja luottamukseen. Näiden kautta sosiaalinen pääoma on sosiaalinen voimavara, joka syntyy ihmisten välisten formaalien ja informaalien suhteiden vaikutuksesta. Tällainen vuorovaikutus on luottamuksen syntymisen moottori. (Kääriäinen ym. 2005, 30.)

2.2.3 Luottamus yhteisöllisyyden kivijalkana

Sosiaalisen pääoman käsitteen vaikeaselkoisuuden vuoksi tutkijat ja ovat ehdottaneet käsitteen korvaamista luottamuksen käsitteellä. Kansalaisten keskinäinen luottamus on sosiaalisen pääoman käsitteen tärkein peruselementti. (Hyypä 2002, 148.) Esimerkiksi Putnamin mukaan kansalaisten keskinäinen luottamus liittyy vahvasti sosiaaliseen pääomaan. (Putnam 2002, 136.) Putnamin mukaan kansalaisten keskinäinen luottamus vähentää rikollisuutta ja edistää kansalaistoimintaa, josta hyötyy koko yhteiskunta. (Putnam 2002, 137.) Putnam arvioikin luottamusta koko yhteiskunnan kannalta. (Pulkinen 2002, 48.)

Luottamus käsite koostuu kahdesta osiosta. Ensimmäiseksi tarkoitetaan luottamusta tuntemattomiin ihmisiin ja heidän kykynsä vastata moraalisesti ratkaisuihinsa. Luottamus perustuu moraalisiin arvoihin, kuten sanansa pitämiseen, reiluuteen, totuudessa pysymiseen ja solidarisuuteen. (Hyypä 2002, 148; Ilmonen 2000, 173-174.) Toinen merkitys on luottavaisuus instituutioita kohtaan. Nämä kaksi merkitystasoa muodostavat yhdessä ”luottamusrakenteen” (Ilmonen 2000, 175.)

Sosiaalinen pääoma syntyy luottamusta ja vastavuoroisuuden normeja korostavassa yhteisössä. Luottamus syntyy keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja se synnyttää yhteistoimintaa, joka helpottaa toimintojen koordinaatioita ja vuorovaikutusta. Vuorovaikutus antaa tietoa toisesta, tämän luotettavuudesta ja varmistaa tiedon perille menon. Ne puolestaan voimistavat vastavuoroisuuden normeja, jotka vuorostaan vahvistavat yhtenäisyyden tunnetta ja yhteistä identiteettiä. Tämä taas voimistaa keskinäistä luottamusta. (Ilmonen 2000, 22.)

Hyypä vertaa teoksessaan ”Elinvoimaa yhteisöstä” muumilaaksoa sallivaan yhteisöön, jossa vallitsee rauha ja kiireettömyys. Jäsenten välillä on aitoa välittämistä ja luottamukseen perustuva vuorovaikutusta. Tällaista jäsenten välistä luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta kutsutaan sosiaalisesti pääomaksi. (2002, 6.) Ilmonen (2000, 56.) mukaan luottamus on hyvin olennainen osatekijä yksilöllisen identiteetin ja hyvinvoinnin kannalta. Kehittyäkseen ja voidakseen hyvin identiteetti tarvitsee turvallisuuden ja luottamuksen kokemuksia.

Pulkkinen nostaa teoksessaan esiin sosiaalisen alkupääoman käsitteen lapsen ja nuoren kehityksessä. Kasvu ympäristön erot aiheuttavat eroja lasten sosiaalisen alkupääomaan, joka taas vaikuttaa kehämäisesti lapsen kulttuurisen pääoman omaksumiseen, kuten tietojen ja sosiaalisten taitojen sekä moraalisen luotettavuuden kehittymiseen. Lapsen ja nuoren kulttuurisen pääoman laadusta ja määrästä riippuvat heidän mahdollisuudet rakentaa omaa sosiaalista pääomaansa eli omia sosiaalisia verkostojaan, luottamuksellisia ihmissuhteitaan ja arvojärjestelmäänsä. (Pulkkinen 2002, 46.)

Luottamuksen rikkoutumisella ja turvattomuudella on pitkäaikaisia seurauksia lapsen ja nuoren kehitykseen. Se vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin, oppimiseen ja oppimishalukkuuteen. Pahoinpidellyillä vauvoilla voi olla myöhemmässä iässä käytöshäiriöitä koulussa. Pulkkinen nostaa esiin Carlsonin (1998) tutkimuksen, jossa pahoinpidellyillä vauvoilla esiintyi vakavia psykopatologisia oireita jopa myöhemmällä nuoruusiällä. Oireina olivat esimerkiksi muistin, identiteetin, tietoisuuden ja ajattelun häiriöt. (Pulkkinen 2002, 45.)

Lapsen ja nuoren ympäristössä tulee olla edes yksi ihminen, joka huolehtii perustarpeista ja jonka tuella luottamus pääsee kehittymään. Kasvattajan tehtävänä on opettaa, että myös pettymykset kuuluvat elämään. Liian monet aikuisten tuomat pettymykset kuitenkin murentavat lapsen luottamusta ja vaikuttavat negatiivisesti sosiaalisten suhteiden solmimiseen. Lastensuojelusta näitä aikuisten lupauksiin pettyneitä lapsia löytyy paljon. Tämä on haaste myös laitoksen työntekijöille. Pettymykset murentavat lapsen sosiaalisen pääoman kasvua. (Pulkkinen 2002, 46.)

2.2.4 Vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuuden tunne

Yhteisön jäsenyys tarkoittaa tunnetta siitä, että kuuluu johonkin ja on vuorovaikutuksessa saman porukan muiden jäsenten kanssa. Yhteisöön kuuluminen on siis kaksisuuntaista. (Hyypä 2002, 25-26.) Yhteisön yhteenkuuluvuuden tunteeseen liittyy tarve kuulua yhteisöön, tulla hyväksytyksi sen jäsenten silmissä sekä sitoutuminen yhteiseen toimintaan, arvomaailmaan ja tavoitteisiin (Nummenmaa ym. 2007, 23.) Jäsenyys muodostaa rajan ulkopuolella oleviin. Tämä raja luo turvallisuutta, vaikka se ei aina selkeä olisikaan. Yhteenkuulumisen tunne on tärkeää myös itsetunnon ja itsensä hyväksymisen kannalta (Hyypä 2002, 25.)

Yhteisöllisyys -nimikkeen rinnalle on myös nostettu me-hengen - käsite. Me-henkeä pidetään tärkeänä kaiken yhteisöllisyyden, osallisuuden, yhteistyön ja kansalaistoiminnan kannalta (Myllyniemi 2008, 102.) Yhteisön tärkein koossa pitävä voima onkin yhteenkuuluvuuden tunne ja toisista välittäminen. Tällaista jäsenten välistä tunnesidettä voidaan kutsua myös me-hengeksi. Yhteenkuuluvuuden tunne kertoo siis sosiaalisten siteiden vahvuudesta ja luottamuksesta. (Nummenmaa ym. 2007, 23.)

Hyypä ja Putnam esittävät teoksissaan Mark S. Granovetterin sosiaalisen verkostonteorian, jonka mukaan yhteisö koostuu sosiaalisesta verkostosta, jonka silmukat ovat joko tiukkoja tai löysiä. (Hyypä 2002, 28; Putnam 2002, 23.) Vahvojen sidosten verkostoja olisivat esimerkiksi uskonnolliset yhteisöt ja poliittiset puolueet. Heikkojen sidosten verkostoja luodaan vahvojen verkostojen ylitse. Yhteisöllisyys edellyttää heikkoja siteitä. Granovetterin tekemän yhteisötutkimuksen mukaan heikot silmukat, joista useat vapaaehtoiset yhteisöt koostuvat, lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisössä, koska ne lisäävät enemmän liikkumavaraa kuin vahvat sidokset. Vahvat siteet voivat johtaa epädemokratiaan, ryhmään kuulumattomien syrjintään ja muihin haitallisuuksiin. (Hyypä 2002, 50-51.)

Hyypä lisää vielä, että, vaikka politiikassa ryhmäkuri on tehokasta päämäärien saavuttamiseksi, ei se edistä luottamusta ja näin ollen ”putnamilainen yhteisöllisyys” ei toteudu. Granovetterin mukaan yhteisössä, jossa on runsaasti vaihtoehtoisia heikkoja siteitä, se menestyy paremmin kuin yhteisö, jonka sidokset ovat vahvoja, mutta perustuvat ystävyYTEEN, muodollisiin järjestöihin tai esimerkiksi työyhteisöön. Heikot sosiaaliset siteet integroivat ihmisiä tehokkaasti yhteiskunnan toimintaan, joten luottamuksen täytyy syntyä muusta kuin vahvasta ryhmätunteesta. (Hyypä 2002, 50-51.) Sosiaalisen pääoman kannalta Granovetterin tutkimukset ovat merkityksellisiä, koska vahvojen siteiden kiinteät ”veli- tai mafiaverkostot” eivät edistä hyvinvointia. (Hyypä 2002, 28.)

Sosiaalinen pääoma perustuu me-henkeen, joka syntyy vuorovaikutuksessa tiettyjen ehtojen vallitessa. Me-intention vallitessa ryhmässä tai yhteisössä kaikki sen jäsenet uskovat jokaisen

tekevän parhaansa tavoitteena olevan tehtävän eteen. Me-hengen luomiseksi tarvitaan lisäksi luottamusta toisten tavoitteisiin. Yhteisöön viittaavat me-asenteet ovat keskeisiä, kun ihminen määrittää henkilöksi eli persoonaksi. Me-intentiot eli yhteiset päämäärät ja yhteiset uskomukset synnyttävät me-asenteen, jota kutsutaan yhteisöllisyydeksi. (Hyypä 2002, 27.)

Hyypä viittaa teoksessaan filosofi Raimo Tuomelan sosiaalisen toiminnan teoriaan. Sosiaalinen toiminta on usean toimijan yhdessä suorittamaa toimintaa, jossa ”jäsenet suhteuttavat toimintansa toisten toimintaan tavoitellessaan jotain yhteistä päämäärää tai noudattaessa jotakin sääntöä ja käytäntöä.” Yhteistyö vaatii siis yksilöltä joustamista, ja yhteisön etu menee omien henkilökohtaisten etujen edelle. Tuomelan mukaan jokaista sosiaalista toimintaa tehdessä täytyy jokaisella toimijalla olla mukana me-henkeä. (Hyypä 2002, 27.)

Yhteishengen tunne on siis kaikkein tärkein yhteisön ominaisuus ja se perustuu yhteiseen historiaan. Historialla viitataan kulttuuristaan. Yhteisön jäsenen ei tarvitse elää kyseistä historiaa, vaan pelkkä tietoisuus yhteisistä kokemuksista riittää. Tietoisuus ja tunteet synnyttävät vain symbolista yhteyttä. Yhteisön olemassaolon edellytyksenä on vuorovaikutus. Jos yhteisyys ei konkretisoidu vuorovaikutuksessa ja toiminnassa, se jää yhteisyysmuodoksi. Yhteisön ryhmäidentiteetti muovautuu konkreettisessa toiminnassa, josta syntyy toiminnallinen yhteisö. Konkreettinen toiminta voi johtaa symboliseen yhteyteen ja symbolinen yhteisyys yhteisöllisten vuorovaikutusmuotojen kehittymiseen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 88.) Esimerkkinä symbolisesta yhteydestä Hyypä poimii talvisodan hengen. Vaikka talvisota ei ole myönteinen kokemus, vahvistaa se suomalaisten yhteenkuuluvuutta, jota kutsutaan symboliseksi yhteisyydeksi. Mitä voimakkaammin yhteinen kokemus vaikuttaa yhteisön jäseniin, sitä voimakkaammin yhteenkuuluvuutta koetaan. (2002, 28.) Voiko siis elämä nuorisokodissa toimia yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistajana?

2.2.5 Sosiaalinen pääoma hyvinvoinnin tuottajana

Sosiaalisen pääoma voidaan nähdä kolmella eri tasolla, joita ovat yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. Käsitteen avulla perustellaan usein näiden kolmen tason menestystä sekä hyvinvointia. Keskeistä sosiaalisen pääoman käsitteessä ja siihen liittyvässä tutkimuksessa on, että sillä ajatellaan olevan jokin tuotos, jokin mihin sosiaalinen pääoma vaikuttaa. Tuotoksella voidaan tarkoittaa esimerkiksi hallinnon ja demokratian toimimista paremmin sekä yhteiskunnan hyvinvointia, parempaa terveydentilaa tai taloudellisuuden kasvua sekä tehokkuutta. (Tilastokeskus 2006)

Lasten ja nuorten hyvinvointi rakentuu niin mikro kuin makrotason toimintaympäristössä. Hyvinvointia muokkaa lasten ja nuorten oma arkielämä ja lähiympäristö, mutta myös yhteiskunnalliset ja globaalit areenat. Tieteelliset keskustelut ovatkin nostaneet mikro-, meso- ja

makrotason yhteisöissä ilmenevän sosiaalisen pääoman taloudellisen ja inhimillisen pääoman rinnalle yhtenä hyvinvoinnin tuottajana. Sosiaalisen pääoman korostaminen perustuu ajatukseen, että luottamukselliset ihmissuhteet sekä naapuriapu voivat edistää hyvinvointia.

(Ellonen & Korkiamäki 2006, 221.)

Noora Ellonen on tutkinut väitöskirjassaan ”Kasvuyhteisö nuoren turvana” sosiaalisen pääoman vaikutusta nuorten hyvinvointiin. Tutkimus on osa projektia Koulu ja paikallisyhteisö nuoren tukiverkostona - tutkimusprojektia, joka kuuluu Suomen Akatemian tutkimusohjelmaan ”Sosiaalinen pääoma ja luottamusverkostot”. (Ellonen 2008, 5.) Tutkimus osoitti samaa, mitä monet muutkin tutkijat ovat tuoneet esiin: Sosiaalisen pääoman vaikutukset nuorten hyvinvointiin ovat positiiviset. Tasaisesti jakautunut sosiaalinen pääoma yhteisössä ehkäisee tutkimuksen mukaan jossakin määrin nuorten masentuneisuutta että rikekäyttäytymistä. (Ellonen 2008, 95.) Sosiaalinen ympäristö eli epävirallisesti tukevat ja kontrolloivat sosiaaliset verkostot sekä virallinen institutionaalinen tuki vaikuttavat merkittävästi nuoren mielenterveyteen. Sosiaalinen tuki onkin tärkeä elementti selittäessä nuorten masentuneisuutta. (Kääriäinen ym. 2005, 31.)

Kriminologisen kontrolliteorian mukaan rikollisuutta selittää epävirallisen sosiaalisen kontrollin puute. Henkilöt, jotka eivät ole yhteisön piirissä, ja nuoret, joihin ei kohdistu aikuisen valvontaa, osallistuvat rikolliseen käyttäytymiseen muita enemmän. Robert J Samsonin ja John H. Laubin pitkittäistutkimukset osoittavat, että sosiaalinen pääoma vähentää rikollisuutta. (Kääriäinen ym. 2005, 31.) Sosiaalinen solidaarisuus sekä luottamus helpottavat nuoren integroitumista yhteisöön ja vähentävät rikollista toimintaa. Paikallinen yhteisö siis tuottaa sen jäsenilleen resursseja, jotka edistävät heidän hyvinvointiaan ja vähentää masentuneisuutta ja rikoskäyttäytymistä. Tällaisina resursseina, eli yhteisön tuottamana sosiaalisena pääomana, toimii informaali sosiaalinen tuki ja informaalin sosiaalinen kontrolli. Sosiaalinen tuki edistää nuorten mielenterveyttä ja sosiaalinen kontrolli vähentää rikoskäyttäytymistä. (Kääriäinen ym. 2005, 38.) Tärkein elementti nuorten epäsosiaalisen käyttäytymisen ehkäisemisessä on luottamuksen kokeminen ihmisten välillä. Mitä luottavaisempia ihmiset toisiinsa ovat, sitä vähemmän on rikollisuutta. (Kääriäinen ym. 2005, 31.) Tämän vuoksi luottamukseen on satsattava jo varhaisessa vaiheessa.

Myös Hyyppä (2005, 25.) osoittaa tutkimuksissaan me-hengen hyvinvointia tuottavasta vaikutuksesta. Hänen mukaansa me-henki lisää yhteenkuulumisen tunnetta ja kansalaiset tunnistavat juurensa. Mitä enemmän me-henkeä on ilmassa, sitä paremmin kansalaiset voivat. Hyyppä korostaakin kiintymyssuhteen tärkeyttä ja varhaislapsuudessa koettujen myönteisten kokemusten vaikutusta aikuisiän hyvinvointiin. Lapsen tunne-elämä muovautuu kiintymyssuhteen varassa. Jos varhaislapsuudessa on syntynyt paljon kielteisiä kokemuksia,

kuten hylätyksi tulemista tai seksuaalista hyväksikäyttöä, heijastuvat ne aikuisena esimerkiksi mielenterveysongelmina. (Hyypä 2005, 23-24.)

Yhteisö muovaa myös ihmisen henkilöyden kuvaa eli ihmisen käsitystä itsestään. Ihminen koostuu ruumiistaan, mielestään ja yhteisöstään. Henkilöys on se osa, joka liittää ihmisen yhteisöön. Yhteisöllisyyden ollessa sosiaalisen pääoman keskeinen ominaisuus, on yhteishenki Hyypän mukaan tarpeen täydellisimmän ihmisyyden saavuttamiseksi. Ihmisen saavuttaessa ihmisyyden, nimitetään sitä hyvinvoinniksi. (Hyypä 2005, 20.)

Ryhmään kuuluminen nähdään keskeiseksi tekijäksi yksilön identiteetin rakentumisen kannalta. Vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa kehittyy ihmisen minuus, ihmisen inhimillinen ominaispiirre. Minuus tulee nähdä sosiaalisen prosessin tuotoksena. Ihmisen on mahdotonta kehittyä ihmiseksi eristyksissä, aivan kuten eristyksissä olevan on mahdotonta tuottaa inhimillistä ympäristöä. Ihmisen inhimillisyys ja sosiaalisuus ovat yhteen kiedottuja. (Kaipio 1999, 24.)

Yhteisö liittyy myös yksilön emotionin säätelyyn, johon vaikuttavat temperamenttitekijät, kognitiivinen kehitys ja sosialisatio. Nämä kolme tekijää ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja vaikuttavat eri määrin erilaisissa tilanteissa ja kehitysvaiheissa. Temperamentti on biologinen perusta, jota muovaavat perinnöllisyys, kypsyminen ja kokemukset, mutta myös hoito ja kasvatus vaikuttavat temperamentin muotoutumiseen. (Pulkinen 2002, 74-75.)

Myös kasvatuksen kannalta on tärkeää ymmärtää yksilökehitys vuorovaikutuksellisenä kehitystapahtumana. Ihminen kehittyy inhimilliseksi olennoksi vain ryhmässä. Tässä kehitystapahtumassa korostuu kasvattajien vaikutus. Kasvatus on aina vaikuttamista yksilön ja yhteisön kehittymiseen vuorovaikutuksen keinoin. Vuorovaikutuksen laatu, millaiseksi se on organisoitu ja järjestetty, vaikuttavat yksilön kehitykseen. Yksilön kehitys koostuu toisiaan seuraavista vuorovaikutusprosesseista, jotka muokkaavat kaiken aikaa yksilön käyttäytymistä, persoonallisuutta ja yksilöllisyyttä. (Kaipio 1999, 17.)

Vuorovaikutus, ryhmävoima ja tunne kuulumisesta johonkin ryhmään ovat persoonallisen vapauden alku. Ihmiset tarvitsevat yhteisöllisyyttä, joka ei tukahduta yksilöllisyyttä, vaan ohjaa sitä kasvamaan. Yhteisöllisyys on yhteiskunnan perusta. Jatkuva ja rikastuva yhteisöllisyys luo hyvinvointia ja se myös merkitsee ihmislajin hengissä säilymistä. (Kaipio 1999, 25.)

Vuoden 2008 nuorisobarometrin teettämän tutkimuksen mukaan postmodernissa yhteiskunnassa käydään sosiaalisuuden muutosta. Joustava postmoderni yhteisöllisyys ja perinteinen yhteisöllisyyden hämärtyminen ovat liitetty varsinkin nuorisokulttuuriseen muutokseen. Barometrin mukaan sosiaaliset tarpeet eivät ole muuttuneet, ystävyysuhteet ovat edelleen

tärkeitä, mutta syntyvät yhteisöt ovat sosiaaliselta sitovuudeltaan löyhempiä, niistä irtautuminen ja yhteisöjen vaihtuminen on helpompaa, joka näkyy nuorisobarometrin tutkimuksissa yhteenkuuluvuuden tunteen löyhentymisenä. (Myllyniemi 2008, 103.)

Sosiaalisen pääoman on siis katsottu ehkäisevän lasten ja nuorten hyvinvointia vaarantavia tekijöitä, kuten koulukeskeytyksiä, nuorisotyöttömyyttä ja mielialaongelmia. Sosiaalinen pääoma vaikuttaa myös lasten ja nuorten terveyteen ja kasvuun sekä kehitykseen. Se siis edesauttaa lasten ja nuorten kasvamista aktiiviseksi yhteiskunnan kansalaiseksi. (Ellonen & Korkiamäki, 2006, 237-240.)

Lasten ja nuorten tutkiminen sosiaalisen pääoman perspektiivistä on kuitenkin vähäistä. Tieteellinen keskustelu jää kauas lapsuuden ja nuoruuden tematiikasta. Ellosen ja Korkiamäen kommenttia siteeraten, on hyvä huomioda, että toisaalta yhteisöt, verkostot, tuki, kontrolli ja osallisuus ovat juuri niitä osa-alueita, jotka vahvasti kytkeytyvät lasten ja nuorten elämiin (2006, 240). Sosiaalisen pääoman tutkimus lasten ja nuorten näkökulmasta on tärkeää, koska niiden kautta voidaan tehdä näkyväksi niitä elementtejä, joita sosiaalisten verkostojen ja lasten ja nuorten hyvinvoinnin välillä esiintyy, huomioiden yksilölliset erot, kuten ikä, sukupuoli ja kulttuuritausta. (Ellonen & Korkiamäki, 2006, 246.)

On tärkeää huomioda, että sosiaalinen pääoma voi myös rajoittaa toimintaa ja sitä voidaan käyttää myös yhteisiä arvoja sekä normeja vastaan. Rikollinen toiminta edellyttää samoja sosiaalisen pääoman elementtejä kuin muukin yhteisöllisyyttä vaativa toiminta. Se vaatii verkottumista, normeja ja keskinäistä luottamusta. Sosiaalista pääomaa voidaan siis käyttää eri tavoin, aivan kuten taloudellistakin pääomaa. Pääoma itsessään ei ole hyvää tai pahaa, vaan sen arvo määräytyy käyttötarkoituksensa ja sen taustalla olevien arvojen mukaan. (Pulkkinen 2002, 41.) Työssäni sivuutan yhteisöllisyyden negatiivisia vaikutuksia hieman, mutta painopiste on tarkastella yhteisöllisyyden positiivisia vaikutuksia.

3 LASTENSUOJELU LAPSEN JA NUOREN KASVUN JA KEHITYKSEN TURVAAJANA

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Tämän lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua. Lastensuojelulain 3 § mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvät sijaishuolto ja jälkihuolto. (Räty 2007, 20.)

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Uudistamisen tavoitteina oli, että ongelmiin puututtaisiin entistä varhemmin ja lapsen oikeudet huomioitaisiin paremmin. Lisäksi uudistamisella pyrittiin parantamaan perheen oikeusturvaa ja tarvittavien tukitoimien turvaamista sekä viranomaisten yhteistyötä. (Heino 2007) Lastensuojelulain 1§:n mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Räty 2007, 17.)

Lain (1§) tarkoitussäännöksellä on merkitystä, kun tehdään lasta koskevia päätöksiä tai muita lapsen elämään ja hänen hyvinvointiinsa liittyviä ratkaisuja. Arvioitaessa esimerkiksi huostaanoton perusteita, on kiinnitettävä huomiota siihen, minkälaista hoitoa ja huolenpitoa lapsi mahdollisesti tarvitsee ja miten se on annettavissa sijaishuollon aikana. (Räty 2007, 17.)

Lastensuojelulaissa (6§) pidetään alle 18-votiasta lapsena ja nuorena 18-20- vuotiaista. Määrittelyllä on merkitystä päätettäessä esimerkiksi lapsen huostaanotosta, lapselle tai nuorelle järjestettävän jälkihuollon päättymisestä tai esimerkiksi määrättäessä lastensuojeluhoidosta asiakasmaksulain mukaisia maksuja. (Räty 2007, 31.) Käytän kuitenkin tässä opinnäytetyössä lastensuojelulaitoksen asukkaasta myös käsitettä nuori, koska puhun myös nuorisokodista, johon käsite sopii mielestäni paremmin eikä sekaannuksia pääse syntymään.

3.1 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83§:ssä tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolelle. Poikkeuksellisesti lapsi voidaan sijoittaa myös kotiin. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona. Sijaishuoltoon voidaan kuitenkin sijoittaa vain sosiaalihuollon johtavan viranhaltijan ja tahdonvastaisissa huostaanotoissa hallinto-oikeuden huostaanottama lapsi. Tärkeää on erottaa sijaishuolto ja sijoittaminen toisistaan. (Sosiaaliportti 2008.)

Huostaanottoon ja sijoitukseen turvaudutaan vain, kun (40§)

- avohuollon tukitoimenpiteet eivät ole riittäneet tai olleet mahdollisia.
- Jos puutteet lapsen huolenpidossa tai kodin kasvuolosuhteet vakavasti vaarantavat lapsen terveyden ja kehityksen
- Lapsen oma käyttäytyminen esimerkiksi päihteidenkäyttö tai rikokset, vaarantavat hänen hyvinvointinsa ja
- Sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista (Räty 2007, 227)

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on poikkeuksellinen yhteisön interventio vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Lastensuojelulain mukaan interventio on välttämätön, jos

lapsen kasvu ja kehitys vaarantuvat, eikä mikään muu toimenpide paranna tilannetta ja sijoitus on lapsen edun mukaista. Sijoituksella pyritään turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys sekä estämään yhteiskunnasta syrjäytymistä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 17.) Sijaishuoltoa voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. (Sosiaaliportti 2008.)

3.2 Laitoshuolto

Vaikka pysyväisluontoisessa sijoituksessa perhehoito on yleensä tavoitelluin ratkaisu, ei se aina ole mahdollista. Tällaisia tilanteita, jossa laitos on parempi ratkaisu, ovat esimerkiksi hyvin haastava lapsi, sijoitus on väliaikainen, ja kun laitoshoitoon liittyy kiinteä työskentely lapsen vanhempien ja tiivis yhteydenpito lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Laitoshhoito on usein myös tarkoituksenmukainen ratkaisu murrosikäiselle. Lastensuojelulaitoksilla tarkoitetaan lastenkoteja ja nuorisokoteja sekä koulukoteja. Lisäksi lastensuojelulaitoksina pidetään muita näihin rinnastettavia yksiköitä, kuten vastaanottokoteja. Lastensuojelulaitoksia järjestävät valtio, kunnat tai yksityiset yhteisöt. (Sosiaaliportti 2008.)

Erityisesti kaunokirjallisuudessa on lastensuojelulaitoksiin liitetty kautta aikojen tietty mielikuva. Laitokset nähdään kylminä, pelottavina ja ankarasti muusta maailmasta eristettynä. Sisällä vallitsee kuri ja järjestys. Elämänilo ja valinnanvapaus ovat tukahdutettu. Totaalinen laitos on sellainen, joka sulkee sen asukkaat täysin sisäänsä ja heidän yhteyksiä ulkopuolisiin ihmisiin rajoitetaan. Lastensuojelulaitokset eroavatkin totaalisista laitoksista siinä, että siellä asuvien lasten yhteyksiä ulkopuolisiin ihmisiin ei ole katkaistu. He saavat tavat ystäviään ja oleskella tilojen ulkopuolella. (Törränen 1999, 17-18.)

Erona kuitenkin laitoksen ja muiden ihmisyhteisöjen välillä liittyy kuitenkin ajatukseen vapaudesta ja vapaaehtoisuudesta. Lastensuojelulaitokseen tuleminen on harvoin lasten ja nuorten oma valinta. He joutuvat uuteen ympäristöön ja tilaan sekä saavat ympärilleen täysin vieraita ihmisiä. (Törränen 1999, 18.) Törränen yhtyy Millhamin mielipiteeseen, että vaikka heitä ei eristetä muusta yhteiskunnasta, voi etäisyydet tai muut esteet vähentää lasten yhteyksiä omaisiinsa tai katkaista yhteydet kokonaan. (Törränen 1999, 18.) Herääkin kysymys haluavatko nuoret välttämättä kuulua tällaiseen yhteisöön ja onko yhteisöllisyys laitoksessa edes välttämätöntä?

3.3 Hoito ja kasvatust sijaishuollossa

Sijaishuollossa hoidetaan ja kasvatetaan usein lapsia ja nuoria, joiden aiemmat kasvuolot ovat olleet haitaksi. Tämä edellyttää yhteisön rakenteilta paljon. Rakenteiden tulee olla tarkoituksenmukaisuuden perusteella suunniteltuja ja lujia.

Yhteisön tulee pystyä ohjaamaan ja kontrolloimaan lapsen ja nuoren haitallista käyttäytymistä, sekä yhteiset normit ja käyttäytymistavat tulee olla selkeitä. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 113.)

Sijaishuollossa toteutettava hoito ja kasvatustarpeet sisältävät lapsen ja nuoren arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Perushoidolla tarkoitetaan fysiologisten tarpeiden, kuten terveellisestä ravinnosta, riittävästä liikunnasta ja turvallisesta elinympäristöstä huolehtimisen. Lisäksi on huolehdittava lapsen oikeuksien toteutumisesta sijaishuollon aikana. Lapsen oikeuksiin kuuluu oikeus tavata lapselle läheisiä ihmisiä, oikeus tavata sosiaalityöntekijää ja saada tietoa omasta tilanteestaan sekä oikeus käyttövaroihin ja palveluihin sijaishuollon aikana. Hyvään hoitoon ja kasvatukseen kuuluvat myös lapsen tarpeiden yksilöllinen huomioiminen ja lapsilähtöinen työskentely. (Sosiaaliportti 2008.)

3.4 Laitosyhteisö kasvattajana

Lastensuojelulaitoksen tehtävänä on opettaa lapselle ja nuorelle yhteisiä asenteita, arvoja ja normeja. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu eritoten nuorisokoti ympäristössä. Sitä voidaan hyödyntää kasvatuksessa ja reaktiivisessa hoidossa lastensuojelulaitoksessa. Ideana on, että lapsen ja nuoren persoonallisuuden kehitys riippuu ympäristön antamasta palautteesta, sekä sen asettamista vaatimuksista ja edellytyksistä. Elinympäristön rakenteelliset tekijät vaikuttavat suuresti lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 117.)

Yhteisöllisyys voidaan ymmärtää välineenä, jolloin käsite toimii työkaluna perustehtävän toteuttamisessa. Se voidaan käsittää välineenä kasvatusyhteisössä, jossa yhteisön ominaisuuksia ja yhteisöllisyyden vaikutuksia hyödyntäen kuljetaan kohti kasvatustavoitteita. Yhteisö esimerkiksi tuottaa sen jäsenilleen onnistumisen kokemuksia ja valvoo normien noudattamista. Toisaalta yhteisö toimii myös välineenä kasvattajien kesken, jolloin se toimii toiminnan yhdenmukaistajana sekä liittyy yksilölliseen ammatillisuuden kehittymiseen. Kasvatustulosten kannalta on tärkeää, että kasvattajat toimivat samansuuntaisesti. (Haapamäki, ym. 2000, 26-28.)

Aikuisen vastuuna ja velvollisuutena on sijaishuoltoon tulevien lasten ja nuorten perustarpeiden turvaaminen. Aikuisten tehtävänä on myös edistää lasten ja nuorten osallisuutta, ryhmään kuulumista ja tunteiden vastaanottamista ja antamista. Tämän vuoksi lapsille ja nuorille opetetaan myönteisiä sosiaalisia taitoja ja tapoja olla vuorovaikutuksessa lähiympäristön jäsenten kanssa. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen ja mielipiteiden kuuleminen on tärkeää, koska yhteinen keskustelu lisää itsetuntoa, osallisuuden kokemuksia ja turvallisuuden tunnetta. Ilman vahvaa itsetuntoa yhteisöön liittyminen on hankalampaa. Yhteisössä oppii ilmaisemaan omia tunteitaan hyväksyttävästi, huomioimaan toisia, ratkaisemaan konflikteja

rakentavasti sekä neuvottelemaan ja tekemään kompromisseja. Yhteisöllisyyden taitoja tarvitaan koko elämän ja aikuisten tehtävänä on edistää tätä oppimista. Yhteisöön oppii parhaiten yhteisössä! (Takkunen, Heikkuri 2008.)

Kuten todettu huostaanotettujen lasten ja nuorten ongelmat ovat monisyisiä. Keskeinen tehtävä, joka liittyy nuoruusikään, on oppia keinot, miten elää toisten ihmisten kanssa, miten liittyä yhteisöön, miten kokea osallisuutta ja saada arvostusta ja miten toteuttaa itseään yhteisössä. Nuoruuteen kuuluu itsenäistyminen ja tukeutuminen samanikäisiin. Kehitysvaihe voi olla haastavaa aikaa ja nuoret tarvitsevatkin aikuisten tukea, sosiaalisten taitojen oppimista ja aikuisten positiivista arvostusta. (Takkunen, Heikkuri 2008.)

Lastensuojelulaitoksessa on tyypillistä rutiinit, tavat ja tottumukset, jotka luovat turvaa ja auttavat ihmistä järjestämään ajankäyttöään. Toisaalta, jos toistuvissa tavoissa ei ole sisällöllisiä merkityksiä, voivat ne ahdistaa. Päivää rytmittävät toistuvat arjen toiminnot, joiden kautta opetellaan säännöllistä päivärytmiä ja elämänhallintaa. On aamu- ja iltatoimintoja, koulunkäyntiä, ruokailuja ja kotitöitä. Arjen toiminnot tekevät nuorista osallisia, vastuullisia ja opettavat heille tarvittavia taitoja. Nuoret ja aikuiset löytävät arjessa yhteisesti jaettua ymmärrystä. Tämän lisäksi nuorilla on yksilöllisiä mieltymyksiä, jotka eivät aina mene yhteen yhteisten tavoitteiden kanssa. Tällaista arjen yhteisöllisyyttä, joka antaa myös mahdollisuuden nuorten yksityisyyteen Törrönen kutsuu kollektiiviseksi kodinomaisuudeksi. Tämä tulee esille, kun nuorilla on mahdollisuus oppia kanssakäymistä useiden ihmisten kanssa. He asuvat yhteisössä, josta käsin he voivat olla yhteydessä sukulaisiinsa ja ystäviinsä. Lisäksi heidän ympärillään on ohjaajia ja muita nuoria. Heillä saattaa olla omien sisarusten lisäksi osaston ”sisarusryhmiä”. (Törrönen 1999, 100.)

Lastensuojelulaitoksissa vertaisten merkitys ja yhteisöllisyys ovat merkittäviä lapselle ja nuorelle. ”Sisarusrhythmissä” opastetaan toisia ja jaetaan ymmärrystä samankaltaisista elämäntilanteista. (Törrönen 1999, 103.) Lastensuojelulaitoksissa toteutettava omahoitajasuhde on myös tärkeä menetelmä lapsen ja nuoren yksilöllisessä huomioimisessa, riittävän hoivan ja perusturvallisuuden kokemuksen turvaamisessa. (Törrönen 1999, 103.)

Sijaishuollossa elävien lasten ja nuorten kasvatuksessa tulee kiinnittää tietoista huomiota kasvatettavien perustarpeiden turvaamiseen ja yksilölliseen hoivaan ja huolenpitoon. Lisäksi kasvatusrakenteet tulee olla sellaisia, että niissä lapsi ja nuori oppii elämään toisten kanssa yhteisössä, oppii muiden huomioon ottamista ja itsekontrollia sekä konfliktien ratkaisemista rakentavasti. (Takkunen, Heikkuri 2008.)

Parhaimmillaan laitos voi luoda lapselle ja nuorelle myönteisen paikan johon hän voi juurtua, ja josta käsin hän voi jäsentää elämäänsä. Tällainen paikka luo turvallisuuden tunteen, jossa

ei tarvitse pelätä. Lapsi tuntee, että hänestä välitetään. Tällaiset käsitykset ovat kuitenkin hyvin subjektiivisia. (Törrönen 1999, 19.)

Kokemus yhteisöllisyyden myönteisyydestä tai kielteisyydestä on hyvin moniulotteinen ja riippuu kokemuksen muodostajan omista lähtökohdista ja näkökulmista. Ratkaisevaa on merkitys, joka toiminnalle annetaan. (Haapamäki ym. 2000, 15.) Yhteisö on kokemuksellinen ja subjektiivinen. Haapamäkeä siteeraten yhteisö on erilaisten jäsenten muodostama ”yhteistoiminnallinen liittyminen”, jossa erilaisuus muovautuu yhdenmukaisemmaksi, mutta tavoitteena ei ole samankaltaisuus. Yhteisö ei siis ole homogeeninen kokonaisuus, jonka jäsenet ovat samankaltaisia toisiinsa verrattuna. Tämän toi esille myös eräs nuorisokodin nuori, joka haastattelun jälkeen tuli luokseni ja huomautti, että vaikka hän asuikin laitoksessa toisten nuorten kanssa, on hän silti yksilö, eikä pelkkä ”lastenkotinuori”. Nuoren kokemus oli, että monet yhdistävät laitoksessa asuvat samaan nippuun, huomioimatta heidän yksilöllistä erilaisuuttaan. Tämä ei kuitenkaan sulje pois yhteisiä tavoitteita ja päämääriä.

Yhteisökokemusten erilaisuus perustuu myös sisäiseen ajatteluun. Sama yhdessä koettu tilanne on kokemuksena kuitenkin sen jäsenilleen erilainen. Tästä käytetään myös nimitystä yksilöllinen merkityksenantosysteemi, jossa yhteiset kokemukset ja tapahtumat näyttäytyvät eri ihmisille eri perspektiivissä. Yksilöllisistä kokemuksista huolimatta on kuitenkin yhteisössä saavutettava tietty määrä yhteisiä käsityksiä, jotta yhteisöllisyyttä pääsee syntymään ja sitä voidaan kehittää. Tämä vaatii yhteisöltä jäsenten välistä vuorovaikutusta, yhteistä toimintaa sekä yhteistä arviointia ja päätösten tekoa. (Haapamäki, ym. 2000, 21.)

Vaikka en otakaan laajasti kantaa nuorisokodin tiloihin, on mielestäni tärkeää huomioida, miten suuri merkitys tilajärjestelyillä ja tilan luonteella on lapsen ja nuoren toiminnalle. Tilat lastensuojeluyksiköissä antavat mahdollisuuden ohjaajien ja asukkaiden kanssakäymiseen keskenään. Jos lapsilla/nuorilla ja aikuisilla on erilliset tilat, ei luontevia ja huomaamattomia kohtaamisia synny samalla tavoin. Tilat toimivat myös yksityisyyden luoja. Oman huoneen oven sulkeminen toimii yksityisyyden symbolina, jonka avulla lapsi voi sulkeutua yhteisöltä. (Törrönen 1999, 73.)

4 YHTEISÖKASVATUKSELLA YHTEISÖN KEHITTÄMISEEN

Vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä voidaan kehittää erilaisin keinoin, siten, että yhteisön toiminnasta kehittyy yhteisön sekä yksilön jatkuva prosessi. (Kaipio 1999, 11.) Tällaista prosessia Kaipio kuvaa kasvattavaksi yhteisöksi. Tässä osiossa teen näkyväksi yhteisöllisyyden kehittämistä lastensuojelulaitoksessa yhteisökasvatuksen keinoin. Aihe liittyy mielestäni vahvasti yhteisöllisyyteen, sillä hyvä yhteisöllisyys ja yhteistyön kehittyminen sekä luominen edellyttävät vuorovaikutuksellista yhteistyötoimintaa, siten, että sitoudutaan yhteiseen normistoon, toimintalinjoihin ja pelisääntöihin. (Kumpulainen 2009.)

Lisäksi koen yhteisökasvatuksen käsittelyn tarpeelliseksi, koska nuorisokodissa korostuvat ohjaajien kasvatustehtävät. Perustelen aiheen käsittelyä myös sillä, että toisessa tutkimuskysymyksessäni pyydetään yhteisön jäsenten ehdotuksia yhteisöllisyyden kehittämiseen. Yhteisökasvatusteoriassa korostuvat osallisuuden ja yhteisen normijärjestelmän korostuminen, jotka liittyvät vahvasti nuorisokodin arvoihin ja toimintarakenteisiin ja, joita pyrin tehokkaasti hyödyntämään haastattelu- ja kyselylomakekysymysten laadinnassa.

Yhteisökasvatuksella tarkoitetaan kasvatusmenetelmää, jossa korostetaan kasvatettavien vastuunoton merkitystä ja autoritäärisestä kasvatuksesta siirtymistä kohti yhteisön huomioimista. Lisäksi yhteisökasvatuksessa arjen toimintaa säätelevät yhdessä kasvattajien ja kasvatettavien kanssa vuorovaikutuksessa laaditut normit ja säännöt. (Kaipio 1999, 40.)

Yhteisökasvatuksessa koko yhteisöä käytetään siis kasvatuksen välineenä. Kasvatustavoitteena on kasvattaa yhteistyökykyisiä, aktiivisia, itseensä luottavia ja vastuuntuntoisia ihmisiä. Yhteisökasvatus perustuu avoimuuden, luottamuksen, oikeudenmukaisuuden, terveenjärjen ja fyysisen koskemattomuuden sekä tasa-arvoisuuden periaatteiden pohjalle. (Tikka 1988, 13.)

Yhteisölliset kasvatuskäytännöt alkoivat kehittyä 70-luvun alussa Jyväskylän kaupungin oppilaskodissa, jossa Kaipio toimi johtajana. Kaipiota pidetäänkin Suomessa yhteisökasvatuksen uranuurtajana. Suomessa yhteisökasvatusta toteutetaan päiväkodeissa, peruskoulussa, kehitysvammahuollossa, ammattiopetuksessa, lasten ja aikuisten psykiatriassa, lastensuojelulaitoksissa, sekä päihdehuollossa. Kaipion mukaan yhteisökasvatusta voidaan toteuttaa kaikissa lasten ja nuorten kasvatusta harjoittavissa organisaatioissa, joissa aikuiset sekä lapset ja nuoret säännöllisesti kokoontuvat. Yhteisön asettamiin tavoitteisiin vaikuttavat kasvatettavien ikä, yhteisön laatu ja kehitystasot. (Yhteisöhoito 2002)

4.1 Yhteinen normisto ja osallisuus kehittyvän yhteisön perustana

70-luvulla laitoksissa toimi perinteinen valta- ja kasvatusten menetelmä, jossa henkilökunta laati normiston, jota kasvatettavat noudattivat. Tällaista mallia Kaipio kutsuukin pakko-organisatoriseksi laitokseksi. Muuttuvassa yhteisöllisessä tilanteessa ylhäältä ohjautuvat normit jäävät usein jälkijättöisiksi suhteessa toimintaan ja ihmisten käyttäytymiseen. Tällöin on vaarana, ettei normistoa voida tai haluta noudattaa. (Kaipio 1999, 40.) Kaipio huomauttaa, että kasvatustapa on aina vallankäyttöä, mutta oleellista kasvatustyön toiminnalle on, miten tämä vallankäyttö organisoidaan. (Kaipio 1999, 34-35.)

Yhteisökasvatuksen tarkoituksena on, että kasvattaja ei määritä normistoa yksipuolisesti, vaan hän pyrkii vaikuttamaan ryhmänormeihin. Yhteisökasvatus pohjautuu yhteiseen suunnitteluun, päätäntään ja velvollisuuksien ja tehtävien hoitoon. (Kaipio & Murto 1990 13.) Yhteisön toimintaa ohjaava normisto laaditaan siis yhdessä kaikkien yhteisön jäsenten kanssa, jolloin myös nuorten vaikutusmahdollisuudet kasvavat. Yhteisöllisessä asioiden käsittelyssä kaikkia osapuolia kuullaan ja yhdessä pohditaan ratkaisuvaihtoehtoja. Vaikuttamalla kasvatettaviin ryhmänormeihin voidaan vaikuttaa tarvittaessa heidän epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Konfliktien käsittelyn kautta voidaan vaikuttaa yhteisten normien muodostumiseen. (Haapamäki ym. 2000, 37.)

Normien muodostus perustuu yhteiseen kontrolliin, jolla tarkoitetaan yhteisössä yhdessä määritettyjä, sovittuja ja hyväksyttyjä sääntöjä, joita kontrolloidaan, valvotaan ja muutetaan yhteistyössä kasvattajayhteisön ja vertaisryhmän yhteistyönä. Rakentaessa yhteisiä normeja, ne voivat sisäistyä yhteisön jäsenten omiksi normeiksi. Sisäistettyihin normeihin voi peilata omaa itseään ja hahmottaa omaa minäkuvaansa. Konfliktien yhteinen käsittely ja sopiminen vaikuttavatkin yhteisen normiston muodostumiseen ja itsearvostuksen lisääntymiseen yhteisön jäsenissä. (Haapamäki, ym. 2000, 37.)

Kasvattajan tehtävänä on ohjata yhteisön jäseniä yhteistyöhön, yhteistoimintaan ja demokraattisiin taitoihin. Toiminta tapahtuu aikuisen johdolla ja ohjauksessa. Kasvatettavien osallistaminen yhteisön asioiden hoitamisessa ei merkitse lasten ja nuorten mielivaltaan alistumista. Aikuisten tehtävänä on asettaa ne reunaehdot, joiden sisällä yhteisten asioiden käsittely tapahtuu. Heidän velvollisuutena on kertoa, missä asioissa kasvatettavat voivat olla mukana päättämässä, ja mitä päätöksiä ei tulla hyväksymään. (Kaipio & Murto 1990 11, 13, 122.)

Tärkeää on kuitenkin, että normiston, käyttäytymissäännösten, toiminnan periaatteiden ja käytäntöjen tulee muuttua ryhmän, yhteisön ja yhteiskunnan kehityksen ja muutoksen myötä. Yhteisö tulee nähdä jatkuvasti itseään korjaavana luovana prosessina, joka muuttuu reaali-

liajassa yhteisön tarpeiden mukaan. Yhteinen normisto sitoo siis kaikkien yhteisön jäseniä, myös kasvattajia. Yhteisökasvatuksessa kaikille jäsenille taataan vaikuttamismahdollisuudet ja mielipiteiden ilmaus. (Kaipio 1999, 38-39.)

Normiston laadinta on kaksisuuntainen prosessi. Kun normijärjestelmää yhdessä luodaan ja kunnioitetaan sekä reaaliajassa muutetaan, syntyy samalla yhteinen arvomaailma, jonka kautta voidaan vaikuttaa käyttäytymiseen. Arvojen pohjalta määräytyy ihmisen käyttäytymisnormisto. Arvot siis ohjaavat ihmisen toimintaa. Kasvatuksen tuloksena kehittyy myös oman tunnonmekanismi. Ilman arvoja ja normijärjestelmää yksilöstä kasvaa tunne-elämältään rajoittunut, itsekäs, epäinhimillinen, eikä hän pysty ottamaan vastuuta toisista ihmisistä, yhteisöstä ja ympäristöstään. (Kaipio 1999, 11-13.)

Yhteisökasvatus on siis kasvatusta, jossa yhdessä kasvatettavien kanssa luodaan normijärjestelmä, joka perustuu yhteiseen arvomaailmaan. Yhteinen normisto perustuu yhteisiin arvoihin, joita ovat tasavertaisuus, keskinäinen kunnioitus, ristiriitojen ratkaisu keskustelujen avulla sekä yhteiset tavoitteet ja niihin sitoutuminen. Yhteiseen normistoon sitoutuminen korostaa yhteisten säännöllisten kokousten merkitystä. (Kaipio 1999, 11-13.)

Yhteisökasvatuksessa on kyse sekä yhteisön että yksilön jatkuvasti kehityksen ja muutoksien myötä muovautuvista tavoitteista, joita yhteisö jatkuvasti arvioi ja kehittää. Myös periaatteet muovautuvat yhteisön kehityksen myötä. Ne täsmentyvät, jäsentyvät ja muuttuvat. Jokainen yhteisö luo omat periaatteensa omien tarpeidensa ja käytäntöjensä pohjalta. Periaatteita, jotka sekä kasvattajat että kasvatettavat hyväksyvät, voidaan tehokkaasti käyttää kasvatuksen apuna. Yhdessä hyväksytyjen periaatteiden päälle on helppo rakentaa yhteinen normiperusta sekä yhteiset ratkaisut ja päivittäinen toiminta. (Kaipio 1999, 48, 53.)

4.2. Yhteisökasvatuksen ekologinen malli

Tarkasteltaessa sosiaalista pääomaa yhteisön resurssina, on tärkeää pohtia myös sosiaalisen ympäristön merkitystä yksilölle (Ellonen 2007, 54). Kasvatuksen kannalta on välttämätöntä, että yhteisön toimintaa tarkastellaan yhteisö- ja ryhmätason sekä yksilötason kannalta. Kasvattajan pitää yhä monipuolisemmin ymmärtää sekä hallita yhteisö- ja ryhmäprosesseja ja niiden vaikutusta yksilön kehitykseen. Myös yksilökehityksen ja erilaisuuden entistä syvällisempi ymmärtäminen on korostunut kasvatuksessa. Tätä yhteisön vaikutusta yksilön käyttäytymiseen ja toimintaan kutsutaan ekologiseksi malliksi. (Haapamäki, ym. 2000, 123-124.)

Ekologisen mallin mukaan yksilön kehitykseen vaikuttava ne ympäristön tasot, jotka ovat merkityksellisiä yksilölle. Tärkeää on kiinnittää huomiota tasojen väliseen vuorovaikutukseen, koska lapsen kehitykseen vaikuttaa lapsen ja ympäristön välinen vuorovaikutus. Ekologisen

mallin mukaan lapsi ja nuori on aktiivinen ja tasavertainen osapuoli vuorovaikutuksessa. Ekologisessa mallissa kasvatusta laajentuu yksilön näkökulmasta käsittämään myös ryhmän ja yhteisön merkitystä kasvatukseen. (Haapamäki, ym. 2000, 124.)

Yhteisökasvatuksessa on siis oleellista hallita ja ymmärtää yhteisön kokonaisuutta samanaikaisesti eri tasoja tarkastellen. Ekologinen malli yhdistää yksilöllisen ja yhteisöllisen sekä psykologisen että sosiologisen näkökulman ja teorian. Kaipio on kuvannut teoksessaan (1999, 157.) ekologisen mallin tasot, jotka muodostuvat niin, että kehän keskiössä on yksilö yhteisössä. Tämän ympärillä on vertaisryhmä, kasvattajat yksilöinä ja kolmantena kehänä on kasvattajayhteisö, aivan kuten tutkimukseni kohteena olevassa nuorisokodissa. Kasvatusyhteisö muodostuu näistä tasoista. Se, miten kasvattajat yhteisönä toimivat, määräytyy koko kasvatusyhteisön toiminta. Vertaisryhmällä tarkoitetaan kasvatettavien ryhmää, jota varten yhteisö on olemassa. Yhteisökasvatuksen ekologisen mallin tasot laajenevat aina organisaation ja yhteisön johtamisen sekä yhteiskunnalliselle, jopa globaalille tasolle asti. Nämä tasot muodostavat yhdessä ekologisen kokonaisuuden. (Kaipio 1999, 157.)

Se, millaisia kasvattajat ja vertaisryhmän jäsenet yksilöinä ovat kasvatusyhteisössä, miten kasvattaja yksilönä toimii yhteisön jäsenenä, suhteessa vertaisryhmään ja sen jäseniin, on luonnollisesti osa yhteisökasvatuksen kokonaisuutta. On tärkeää huomioida, että samalla myös kasvatusyhteisö, yhteisö organisaationa ja yhteiskunnallinen taso vaikuttavat koko ajan yksilöihin ja heidän käyttäytymiseen (Kaipio 1999, 157-158). Tarkastelemassani nuorisokodissa ekologinen malli näyttäytyy siis siten, että ohjaajien tulee huomioida yhteisön vaikutus yksilöhoitossa ja sen vaikutus yksilöön.

Yhteisökasvatus ei mahdollistu ilman vuorovaikutusta ja yhteistyötä organisaation ja sen johtamisen kanssa. (Kaipio 1999, 166.) Ekologisten mallien tasot on tärkeä ymmärtää kasvatuksessa, koska olemme riippuvaisia siitä, mitä ympärillämme tapahtuu. Jatkuvien muutosten myötä yksilöt, ryhmät, yhteisöt, organisaatiot ja yhteiskunnat joutuvat yhä enenevässä määrin ymmärtämään ja hallitsemaan ilmiöiden välisiä suhteita yhä useammasta näkökulmasta ja useammasta tasosta. (Kaipio 1999, 164.)

Ekologinen malli siis korostaa sosiaalisen ympäristön vaikutusta yksilön toimintaan sekä yksilön toiminnan kontekstisidonnaisuutta. Ellosen mukaan ekologinen lähestymistapa sopii hyvin sosiaalisen pääoman tutkimiseen. Sosiaalisen pääoma on yhteisötason ilmiö, ja näin ollen tulee usein huomioitavaksi yhteisöllisten tekijöiden vaikutus yksilön elämään. (Ellonen 2008, 54.)

Yhteisökasvatus ei tarkoita yksilöllisen kehityksen ja persoonallisuuden kasvun rajoittamista. Hyvän yhteisön tulee taata jokaiselle sen jäsenelleen tämän omista lähtökohdistaan

mahdollisimman hyvän kehittymisen mahdollisuudet. Kaipio ja Murto kiteyttävät vielä viimeiseksi yhteisökasvatuksen ytimen: ”Yhteisökasvatus merkitsee erilaisuuden inhimillistä hyväksymistä, ymmärtämistä ja toisen ihmisen tasavertaisen ihmisarvon syvää kunnioittamista, vaikka tämä ajattelisikin eri tavoin kuin yhteisön enemmistö. Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä ei voida alistaa ja painostaa toista ihmistä. Ei se sitä paitsi hyvässä yhteisössä onnistukaan, koska se paljastuu tai aiheuttaa ainakin kapinointia ja vastustusta.” (Kaipio & Murto 1990 140.)

5 TUTKIMUSKYSYMYS

Tutkimuskysymykseni on:

1. Millaiseksi yhteisöllisyys koetaan nuorten ja ohjaajien kesken eräässä Etelä- Suomalaisessa nuorisokodissa?
2. Millaisia yhteisöllisyyttä parantavia ideoita ja ajatuksia heillä on?

Pyrin rajaamaan aiheen mahdollisimman selkeäksi, koska teen opinnäytetyön yksin. Yhteisöllisyys - teemaa Laurean opinnäytetyönä on tutkittu aikaisemminkin eräässä lastensuojelulaitoksessa, mutta siinä lähestymistapa on ollut erilainen.

Tarkoitukseni on saada tietoon nuorten ja ohjaajien subjektiivisia näkemyksiä yhteisöllisyydestä ja sen lisäämisestä yhteisössä. Haluan selvittää teorian ja tutkimusten avulla millainen henki nuorisokodissa on, ja miksi yhteisöllisyys on niin tärkeää nuoren kasvu- ja kehitykselle. Lisäksi tavoitteenani on saada selville, onko kolmella muulla nuorisokodin kanssa yhteistyötä tekevällä lastensuojeluyksiköllä ideoita yhteisöllisyyden tukemiseen, joita tutkimukseni kohteena oleva yksikkö voisi hyödyntää. Kuten teoriaosuudessa ilmeni, kasvatustulosten kannalta on merkittävää, että kasvattajat toimivat samansuuntaisesti. (Haapamäki, ym. 2000, 26-28.)

Yhteisön jäsenten yhteisöllisyyteen liittyvien subjektiivisten kokemusten ja merkitysten esille tuominen sekä näiden merkityksistä neuvottelu ovat osa yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden prosessia (Nummenmaa ym. 2007, 27).

6 TUTKIMUSKOHDDE

Nuorisokodissa asuu seitsemän nuorta, iältään 13-17 -vuotiaita. Työntekijöitä talossa on yhdeksän, mukaan lukien hoitotyön vastaava ohjaaja sekä nuorisokodin johtaja. Lisäksi sijaisia

on noin kaksitoista. Työelämän edustajasta, joka on ollut yhteyshenkilöni nuorisokotiin, kutsun myös työssäni hoitotyön vastaava. Haastattelussa kysymykset laadin niin, että kaikkien haastateltavien anonymiteetti säilyi, eikä ketään voitu haastattelun kautta tunnistaa.

Törrösen mukaan nuorten lähestyminen vaatii persoonallisuutta ja enemmän aikaa kuin tutustuminen pienempiin lapsiin. Törrönen jatkaa vielä, että nuorilla on pienempiä lapsia enemmän oikeuksia, joilla he hallitsevat omaa tilaansa. (Törrönen 1999, 38.) Minulla olikin haasteena luoda luottamuksellinen suhde heihin, jotta pääsin tavoitteideni äärelle.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Teoreettinen viitekehys määrää sen, millainen aineisto kannattaa kerätä ja millaista menetelmää käyttää. (Alasuutari 1994, 83.) Työni on kvalitatiivinen eli laadullinen poikittaistutkimus, koska aion tutkia yhteisöllisyyttä ilmiönä ja kokemuksena, eikä tällöin kvantitatiivinen menetelmä ole sopiva. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2006, 170.)

Laadullisessa tutkimuksessa suositellaan käytettäväksi metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille ja ”oma ääni” kuuluviin. (Hirsjärvi ym. 2006, 155.) Lisäksi, kun tutkitaan, mitä joku ajattelee jostakin asiasta, kaikkein yksinkertaisinta ja tehokkainta on kysyä asiaa häneltä itseltään. (Eskola & Vastamäki 2001, 24.) Tämän vuoksi päädyin haastattelemaan nuoria. Ohjaajien kokemuksia sen sijaan kartoitin kyselylomakkeen avulla ja kolmelle yhteistyöyksikön esimiehelle lähetin pienen kyselyn sähköpostitse.

Aluksi ajattelin suorittaa haastattelun kaikille, niin ohjaajille kuin nuorillekin, mutta, koska teen työn yksin oli riski, että litteroitava aineisto kasvaa liian suureksi. Tämän vuoksi päädyin haastattelemaan vain nuoria. Ajattelin, että keskustelun avulla saisin nuorilta enemmän tietoa kuin kyselylomakkeen avulla. Olen samaa mieltä kuin eräs nuorisokodin työntekijä, että todennäköisesti totuudenmukaisimman tuloksen olisin saanut osallistuvan havainnoinnin myötä, mutta siihenkin resurssini olivat rajalliset.

Pohdin myös kyselylomakkeen teettämistä nuorille, mutta tutustuessani yhteisöllisyyttä koskevaan teoriaan huomasin osallisuuden merkityksen yhteisöllisyyteen olevan tärkeä. Myös nuorisokoti korostaa osallisuuden merkitystä arjen toiminnassa ja päätösten teossa. Tämän vuoksi ajattelin, että yhteisöllisyyden ja haastatteluun motivoitumisen vuoksi teemahaastattelu toisi mahdollisuuden tuoda omia mielipiteitä esiin paremmin kuin kyselylomake. Haastattelu toimii foorumina tuoda oman äänensä kuuluviin. (Eskola & Vastamäki 2001, 25.) Pää-

dyin myös haastatteluun, koska sen avulla voi tarvittaessa selventää saatuja vastauksia ja pyytää perusteluja esitetyille mielipiteille. (Hirsjärvi ym. 2006, 170.) Nuorten kohdalla tämä oli mielestäni tarpeellista.

Ohjaajien ja yhteistyökumppaneiden kokemusten kartoittamiseksi päädyin kyselylomakkeen käyttöön tiedonkeruumenetelmänä, koska se on tehokas menetelmä: Se säästää tutkijan aikaa ja vaivannäköä (Hirsjärvi ym. 2006, 184). Koska työni painopiste on ohjaajien ja nuorten välisessä yhteisöllisyydessä tietyssä kontekstissa, olen pyrkinyt pitämään muille yksiköille suunnatun kyselyn hyvin pienimuotoisena.

Haastattelu on eräs suosituimmista tiedonkeruumenetelmistä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelutyypeistä valitsin puolistrukturoidun haastattelun, koska sen avulla oli mahdollisuus luoda rento, keskustelun omainen ilmapiiri, jolloin nuoret avautuisivat puhumaan.

Puolistrukturoidulle haastattelulle on alustavasti mietitty teemat ja niistä johdettu alakysymyksiä, jotka esitetään haastateltaville. Puolistrukturoituhaastattelu sopii tilanteisiin, joissa halutaan tietoa juuri tietyistä asioista, eikä haastateltaville haluta tai ole tarpeellista antaa suuria vapauksia haastattelutilanteessa. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltaville esitetään samat tai melkein samat kysymykset samassa järjestyksessä. Joidenkin määritelmien mukaan kysymysten järjestystä voi vaihdella. Tämän tyyppinen haastattelumuoto sijoittuu formaaliudessaan täysin strukturoidun lomakehaastattelun ja teemahaastattelun välille. Puolistrukturoidusta haastattelusta käytetään toisinaan nimitystä teemahaastattelu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tärkeintä on laatia kysymykset teoriaan pohjautuen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teoreettisesta viitekehyksestä nousi, että luottamus, osallisuus, normit, yhteishengentunne ja avoin vuorovaikutus ovat yhteisöllisyyden keskeisimpiä elementtejä. (Kääriäinen ym. 2005, 30; Hyyppä 2002, 25-28.) Näitä teemoja käytin niin haastattelussa kuin kyselylomakkeen laadinnassa.

Jaoin haastattelun teemoittain ja teemoista johtaviin alakysymyksiin (Liite 3 & 4). Vastausmuoto nuorilla oli vapaa. Alakysymykset helpottivat kysymysten ymmärtämistä, ja vapaa vastausmuoto antoi tilaa nuoren omalle mielipiteelle. Alakysymysten järjestys vaihteli hieman haastateltavien välillä. Ohjaajien ja yhteistyöyksiköiden esimiesten kyselylomake noudatti myös puolistrukturoidussa haastattelussa käytettäviä teemoja. Kysymykset olivat kaikille samat, mutta käytettävissä ei ollut valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan vastaajat saivat vastata omin sanoin. Tiukkaan strukturoitu kysely- tai haastattelututkimus ei pysty antamaan vastauksia siihen, millaisia merkitysrakenteita eli, miten tutkittavat hahmottavat ja jäsentävät erilai-

sia asioita. Aineistona tulee olla tekstiä, jossa he puhuvat asioista omin sanoin, ei niin, että he joutuvat valitsemaan tutkijan laatimista vastausvaihtoehdoista. (Alasuutari 1994, 83.)

7.1 Nuorten haastattelu

Minulle myönnettiin tutkimuslupa työtäni varten Vantaan sosiaali- ja terveystoimen Perhepalvelusta 27.8.2009. Vierailin 17.9.2009 nuorisokodilla keskustelemassa hoitotyön vastaavan kanssa työni kulusta ja nuorten haastattelusta. Nuorisokodilla ollessani minulla oli mahdollisuus pyytää nuoria mukaan haastatteluun. Osa nuorista oli vielä koulussa ja harrastuksissa, joten sain vain yhden nuoren alustavasti osallistumaan. Sovimme tämän nuoren kanssa, että tulisin haastattelemaan häntä seuraavalla viikolla.

Toteutin haastattelut seuraavalla viikolla eli 23.9.2009, jolloin haastattelin neljää nuorta kuudesta. Kaksi nuorta eivät olleet paikalla ja yksi ohjaajien mukaan ei kriisissä olevan elämäntilanteensa vuoksi soveltunut haastatteluun. 14.9.2009 toteutin toisen haastattelun, jossa haastattelin yhtä nuorta. Haastattelut suoritettiin kello neljän jälkeen, koska tuolloin mahdollisimman moni nuori on paikalla, koska on ruoka-aika ja moni palaa koulusta. Ohjaajat olivat kertoneet aikaisemmin nuorille työstäni ja haastatteluista, joten aihe oli heille tuttu.

Haastattelijana minun oli varauduttava, että paikalla ei ole yhteen nuorta tai kukaan ei halua osallistua haastatteluun. Ennen haastattelua pohdin kovasti, kuinka saan nuoret innostumaan haastattelusta, koska työelämän edustajan mukaan nuorien mielialat voivat ailahtella, jos he ovat esimerkiksi juuri palanneet kotilomilta tai ovat kotiarestissa. Tällöin heiltä saatavaa on vaikeaa saada kattavaa ja realistista aineistoa. Näin ollen päätimme työelämän edustajan kanssa, että haastattelun lopuksi nuori saa elokuvaclipin kiitokseksi. En kuitenkaanertonut palkinnosta nuorille etukäteen, jotta nuorten mukaantulo haastatteluun olisi mahdollisimman heistä itsestään lähtöistä. Sana mahdollisesta palkinnosta kuitenkin kiiri nopeasti ensimmäisten haastateltavien jälkeen, josta seurasi, että jokainen talossa ollut nuori halusikin mukaan haastatteluun.

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluna ja nauhoitin haastattelun nauhurille, jonka litteroin viikolla 39-41. Jokainen haastattelu kesti noin 15-20 minuuttia. Hirsjärvi ym. (2006, 195.) kehittävät ettei alle puolentunnin haastatteluun tutkimustarkoitusta varten kannata ryhtyä. Heidän mukaan jos ongelma on niin helposti ratkaistavissa, voi mainiosti turvautua kyselylomakkeeseen. Väite ei kuitenkaan mielestäni pätenyt työni kohdalla. Monelle nuorelle vapaa-aika viikolla ja aika ystävien kanssa on vähäistä. Senkään vuoksi en halunnut viivyttää heitä pitkään. Myös työelämän edustaja puolsi lyhyt kestoista haastattelua.

Valitsin haastattelutilaksi takkahuonetyyppisen tilan, koska tila vaikutti rauhalliselta paikalta. Yksi haastattelu suoritettiin kokoushuoneessa nuoren omasta pyynnöstä. Lisäksi halusin paikan olevan suljettu ympäristö, etteivät toiset nuoret tai ohjaajat kuulleet haastateltavan vastauksia. Tavoitteenani oli luoda rauhallinen ja rento keskusteluilmapiiri, ilman häiriötekijöitä. Tämän vuoksi haastattelurunko oli pienillä lapuilla ja haastattelu tapahtui säkkituoleilla maahan. Halusin välttää paperin selailua, koska se häiritsee haastattelutilannetta ja paperin kahina huonontaa nauhoituksen äänenlaatua. Teemahaastattelussa on tyypillistä, että tutkijalla on mukanaan mahdollisimman lyhyet muistiinpanot tarkasteltavista teemoista. Tarkoituksena on käyttää aika keskusteluun, ei papereiden käsittelyyn. Teemat voidaan listata ranskalaisin viivoin ja lisäksi voi muodostaa joitakin apukysymyksiä keskustelun ruokkimista varten. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Koin tärkeimmäksi luottamuksellisuuden tunteen luomisen haastattelutilanteessa. Ilman luottamusta keskustelu jäisi varmasti suppeaksi. Ennen haastattelua kerroinkin jokaiselle haastatteluun tulevalle, mikä työni tarkoitus on, ja haastattelu on täysin vapaaehtoinen, tilanne nauhoitetaan ja nauha on vain minun käytössäni, jonka tuhoan työni valmistuttua. Lisäksi kerroin etten raportoi yksittäisen nuoren vastauksia kenellekään, vaan he saivat kertoa vapaasti, mitä ajattelivat. Tärkeää oli, että he tiesivät, ettei ketään voida tekstistä tunnistaa. Ensimmäisessä haastattelutilanteessa oli yksi häiriötekijä, kun eräs ohjaaja käväisi huoneessa. Koin tilanteen häiritsevän haastatteluhetkeä, mutta sain haastattelun jatkumaan kuitenkin normaalisti. Keskustelu oli runsasta ja nuoret perustelivat mielipiteensä monipuolisesti.

Haastattelukysymykset (Liite 4) poikkesivat hieman ohjaajille suunnatuista kysymyksistä, vaikka teemat olivat samat. Nuorille suunnatut kysymykset olivat muodoltaan helpompia ja konkreettisempia. Esimerkiksi yhteisöllisyys - käsitteen sijaan käytin nuorten kohdalla termiä, kuten ”toimeen tuleminen” sekä ”välit ohjaajien ja nuorten kesken”. Jotkut nuoret olivat tavanneet minut aikaisemmin, kun vierailin työni vuoksi nuorisokodilla. Suurimmalle osalle olin kuitenkin tuntematon. Koin hyödyksi olevani ulkopuolinen yhteisöstä, koska mielestäni tällöin nuoret uskalsivat sanoa, mitä ajattelivat. Vastaukset varmasti olisivat olleet erilaiset, jos työskentelisin nuorisotalolla.

7.2 Ohjaajien kysely

Vierailtuani 17.9.2009 nuorisokodilla postitin sähköpostitse kyselylomakkeet (liite 2 & 3) työelämän edustajalle, joka lupasi välittää lomakkeet kaikille ohjaajille. Kyselyyn sai vastata kaikki ohjaajan tehtävissä toimivat henkilöt, jotka työskentelivät talossa. Pyysin työntekijöitä kyselylomakkeen alussa allekirjoittamaan suostumuslomakkeen, jossa tiedotettiin tutkimuksen nimi, aihe ja, missä tutkimus julkaistaan. Suostumuslomakkeessa lisäksi kerroin, että osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaajien anonymiteetti turvataan. Ensimmäisenä haastatte-

lupäivänä vein ohjaajille myös tyhjat kirjekuoret, joihin vastaajat saivat laittaa lomakkeet vastattuaan, jotta anonymiteetti säilyisi.

Kyselylomake muodostui avoimista kysymyksistä, koska jättämällä vapaan vastausmuodon, sain mielestäni parhaiten ohjaajien ”äänen kuuluviin”. Vastausaikaa ohjaajilla oli 5.10.2009 asti. Hoitotyön vastaava pyysi kuitenkin vielä lisää vastausaikaa, joten sovimme viimeiseksi vastauspäivämääräksi 14.10.2009. Palautuspäivän umpeuduttua noudin vastaukset itse. Tuolloin hieman keskustelin nuorisokodilla olleiden ohjaajien kanssa kyselyn täyttämiseen ja tutkielmaan liittyvistä kysymyksistä. Kyselyn tarkoituksena oli pysäyttää työntekijät kunnolla pohtimaan yhteisöllisyys ilmiötä työyksikössä, ja kuinka itse sitä toteuttavat työssään. Sain yhteensä kuusi kappaletta vastauksia takaisin.

7.3 Kysely yhteistyöyksiköiden esimiehille

Nuorisokodin toiveena oli, että kartoittaisin myös muilta yhteistyötä tekevilta lastensuojelulaitoksilta, millaisia yhteisöllisyyttä tukevia käytäntöjä heillä on, ja millaisia merkityksiä laitosten esimiehet käsitteelle antavat. Pidin kyselyn pienimuotoisena (liite 6), koska työni painopiste on tietyssä kontekstissa, eli tutkimukseni kohteena olevassa nuorisokodissa. Tämän vuoksi lähetin kyselyn ainoastaan esimiehille. Yksiköt valikoituivat tutkimukseeni, siten, että tutkimani yksikön hoitotyön vastaava ehdotti kyseisiä yksikön esimiehiä minulle ja antoi heidän yhteystietonsa. Koin kyselyn kuitenkin hyvin tarpeellisena, koska kyselyn kautta oli mahdollisuus nostaa esille muissa organisaatioissa toteutettavia positiivista yhteisöllisyyttä tukevia toimintoja, joiden avulla tutkimukseni kohteena oleva yksikkö voi suunnata työtään. Lisäksi kartoittamisen avulla voidaan yhdenmukaistaa eri laitoksissa tehtävää yhteisöllisyyttä tukevaa työtä. Kyselyn pohjalla ei siis ole tutkimuksellinen työote, vaan tavoitteena on pikemminkin kartoittaa pienimuotoisesti muissa yksiköissä tehtävää työtä.

Lähetin kyselylomakkeet kolmelle esimiehelle, joista kaksi vastasi kyselyyn. Kyselyn haittana voi olla kato (vastaamattomuus), joka voi joissakin tapauksissa nousta suureksi. (Hirsjärvi ym. 2006, 184.) Molemmat nuorisokodit tarjoavat sijaishuoltoa 13-18-vuotiaille nuorille, jotka eivät voi asua kotona ja, joille avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä. Nuorisokodit tarjoavat myös jälkihuoltoa kunnes nuori täyttää 21 vuotta. Kyselyn alussa kerroin tutkimukseni aiheen, sisällön ja, missä opinnäytetyö julkaistaan. Alustuksessa myös kerrottiin, että yksittäisen vastaajan anonymiteetti turvataan. Päädyin lähettämään kyselylomakkeet sähköpostitse, koska uskoin tavoittavani vastaajat näin parhaiten.

Vaikka kysely oli ohjaajien kyselyyn verrattuna pienimuotoinen, muodostui se silti samoista teemoista ja avoimista kysymyksistä. Huolimatta aineiston pienestä määrästä, pidin näiden kahden organisaation tarkastelua kuitenkin tarpeellisena.

8 AINEISTON ANALYYSI

Opinnäytetyön ydinasioita ovat kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Niihin tähdätään tutkimuksen alkumetreillä. Analysointivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän saa kysymyksiinsä. On myös mahdollista, että analyysivaiheessa tutkija huomaa, miten kysymykset olisi pitänytkin asettaa. (Hirsjärvi ym. 2006, 209.)

Aineistoa voidaan analysoida monin tavoin. Pääperiaatteena on, että valitaan sellainen analyysitapa, joka parhaiten antaa vastauksen tutkimusongelmaan tai tehtävään. (Hirsjärvi ym. 2006, 212.) Empiirisen tutkimuksen yhteydessä analyysillä tarkoitetaan aineiston lukemista huolellisesti, tekstin järjestelyä, sisällön ja rakenteiden erittelyä sekä tekstin jäsentämistä ja pohtimista. Tavoitteena on jäsentää toisinaan sekavaa ja runsasta tekstiaineistoa ja saada siihen selkoa. Esimerkiksi kiteyttää ydinsanoma haastattelujen ja kertomusten sisällöstä ja tarkastella tutkimusongelmaan liittyviä seikkojen esiintymistä tekstissä. Aineiston analyysin avulla tutkija lisää aineiston informaatioarvoa tiivistämällä aineistoa ja tulkitsemalla sekä käymällä vuoropuhelua teorian, empirian ja oman ajattelunsa kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Pyrin työssäni tarkkaan analyysiprosessin kuvaamiseen. Aloitin analyysi vaiheen litteroimalla nuorten haastattelun ja ohjaajien kyselyn. Litteroitua aineistoa haastattelusta tuli yhteensä 13 sivua fontin ollessa Trebuchet MS 10 ja riviväli 1. Ohjaajien kyselystä puhtaaksi kirjoitettua aineistoa tuli neljä sivua fontin ja rivivälin ollessa sama kuin haastattelujen litteroinnissa. Vastauslomakkeiden yhdistäminen helpotti jatkotyöskentelyä. Litteroinnin avulla teksti- ja puhemassan hallitseminen onnistuu paremmin, kun aineisto on muutettu teksti muotoon, eikä sitä käsitellä vain ääninauhoina. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Puusniekan ja Saaranen-Kauppinen mukaan haastattelut, havainnot, kirjoitelmat, eläytymiskertomukset, lyriikat tai sanomalehtikirjoitukset, ovat hyvä muuttaa työskentelyä helpottavaan muotoon (2006). Aineistoni koostui siis nuorten haastattelusta ja ohjaajien kyselylomakkeen vastauksista sekä yhteistyötä tekevien organisaatioiden esimiesten vastauksista.

Lähdin analysoimaan aineistoa teemoittelua hyväksikäyttäen. Teemoittelu on luontevaa esimerkiksi teemahaastatteluaineiston analysoinnissa. Teemat, joita on haastateltavien kanssa käsitelty, löytyvät usein kaikista haastatteluista, kuitenkin vaihtelevassa määrin ja eritavoin. Litteroinnin jälkeen aineisto järjestellään teemoittain. Joskus teemat muistuttavat teemahaastattelurunkoa, mutta poikkeuksiakin on. Joskus aineistosta voi nousta uusia teemoja, eivätkä käsitellyt aiheet noudata tutkijan tekemää järjestystä ja jäsenystä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Järjestellessäni aineistoa teemojen mukaan, kokosin kunkin teeman ja teeman alakysymyksen alle kustakin haastattelusta ja kyselyn vastauksista ne kohdat, joissa puhutaan ko. teemasta. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan mukaan tällainen uudelleen järjestely voidaan toteuttaa käsin, esimerkiksi leikkaamalla tulostetusta aineistosta kaikki tiettyyn teemaan liittyvät kohdat ja järjestelemällä ne uusiksi kokonaisuuksiksi. Suositumpi tapa on teemoitella aineisto tietokoneen tekstinkäsittelyn avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koin kuitenkin mielekkäämmäksi tavaksi käsitellä aineistoa käsin perinteisellä ”leikkaa-liimaa” -menetelmällä.

Teemoittelun jälkeen koodasin värikynien avulla sekä nuorten että ohjaajien uudelleen järjestettyihin ja tulostettuihin papereihin. Tekstistä alleviivasin käsin samalla värillä toistuvat asiat tai yhtenevät mielipiteet. Tarkoitukseni oli hahmottaa tekstiä paremmin ja selkeyttää aineiston sisältöä. Koodauksessa tutkija merkitsee aineistoon tutkimustehtävän- ja kysymysten kannalta olennaiset asiat. Koodauksen avulla saadaan selvitettyä, mitä tutkimusaiheeseen kuuluvaa tekstissä on. Tällä tavoin voidaan saada monipuolinen käsitys aineistosta, josta on hyvä jatkaa varsinaiseen analyysiin, tiivistämiseen ja tulkintaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Jotta pystyin tarkastelemaan vastaajien mielipiteitä rinnakkain, taulukoin vastaukset Excel -ohjelmalla, johon sain idean, ja jota kuitenkin muokkasin vielä omannäköisekseni, Ahlströmin & Havian opinnäytetyöstä ”Aallonpohjasta aallonharjalle laivamme meitä kannattelee - Tutkielma erään lastensuojelulaitoksen osaston yhteisöllisyydestä” (Ahlströmin & Havia 2008, 33, 99). Tein ohjaajien ja nuorten aineistosta omat erilliset taulukot.

Laadin jokaisesta kysymys- ja vastausosioista oman taulukon (liite 7), joten taulukoita tuli yhtä monta kuin kysymyksiäkin. Ensin taulukkoon merkitsin teemat ja niihin kuuluvat alakysymykset. Jokaisen kysymyksen alle poimin vasemmalle puolelle koodatusta tekstistä kysymykseen liittyviä vastauksia ja ilmaisuja pelkistäen tarvittaessa vastauksia lyhyemmiksi ilmauksiksi. Lisäksi yhdistin samaa tarkoittavat ilmaukset yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämän jälkeen merkitsin yläpuolelle vastaajat numeroin, ohjaajat merkitsin v1-v6 (vastaaja 1,2 jne.), nuoret h1-h5 (haastateltava 1, 2 jne.). Täytin taulukkoa vastaus kerrallaan. Kunkin vastaajan jälkeen merkitsin vastaajan kohdalle x - kirjaimen, jos vastaaja oli ilmaissut saman asian tai mielipiteen. Jos vastaaja ei suoraan ilmaissut samaa asiaa, jota jokin toinen oli sanonut, mutta tulkitsin vastaajan tarkoittavan samaa, merkitsin ilmaisun (x) - merkillä. Tyhjä kohta ruudukossa merkitsi, ettei vastaaja ollut vastannut tai vastaus ei liittynyt ko. kysymykseen.

Taulukkoa apuna käyttäen minun oli helppo tarkastella mielipiteiden jakautumisia ja yhtäläisyyksiä. Aloin kirjoittamaan tuloksia hyödyntäen koko prosessin ajan taulukon tarjoamia tietoja. Taulukointi jäseni aineistoani uudelleen. Taulukoinnin avulla esimerkiksi huomasin läsnä-

olon ja ajan antamisen nuorelle nousevan useasti esiin, ja jonka merkityksellisyydestä jokainen ohjaaja oli yhtä mieltä. Taulukoinnin toteutin ohjaajien, nuorten ja esimiesten vastauksien kohdalla. Koska esimiesten vastauksia oli ainoastaan kaksi, en ryhtynyt taulukoimaan vastauksia, vaan käytin pelkkää värikoodaus menetelmää.

Seuraavaksi esittelen tuloksissa aineistosta nousseet ja tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset asiat. Esitän tuloksissa myös sitaatteja, joiden tarkoituksena on antaa havainnollistavia esimerkkejä, joihin tulkintani perustan. Olen siistinyt joitakin sitaatteja lukemisen helpottamiseksi ja vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi. Käsittelen ensimmäiseksi ohjaajien tulokset sitten nuorten vastaukset ja tämän jälkeen yhteistyökumppaneiden näkökulmia. Päädyn käsittelemään tuloksia kolmessa osiossa tekstin selkeyttämiseksi ja hahmottamisen helpottamiseksi.

9 TULOKSET

9.1 Aitoa läsnäoloa ja yhteistä aikaa - ohjaajien kokemukset yhteishengestä

Kyselyyn vastasi kuusi ohjaajaa, joista neljä henkilöä työskentelee vakituisessa työsuhteessa ja määräaikaisena toimii kaksi työntekijää. Työsuhteen kesto vaihteli ohjaajien välillä vähän alle vuodesta yli kuuteen vuoteen.

9.1.1 Yhteisöllisyys nuorisokodissa - ”yhteistä aikaa aamusta iltaan”

Kolme vastaajaa nimeää, että yhteisöllisyydellä nuorisokodissa tarkoitetaan hyvää yhteishenkeä ja yhteenkuuluvuudentunnetta. Tulkitsin toisesta välittämisen ja tukemisen kuuluvan tähän kategoriaan.

”Se (yhteisöllisyys) on sellasta hyvää yhteishenkeä ja yhteenkuuluvuudentunnetta: että ollaan samassa veneessä.”

Kolmen mukaan se on yhdessä olemista ja ajan antamista nuorelle.

” Yhteistä aikaa aamusta iltaan, niin arjessa kuin lomalla.”

Kolme vastaajaa nimeää yhteisöllisyydeksi yksilön ja yhteisön huomioonottamisen ja toisten kunnioittamisen sekä luottamuksen, jotka yhdistin yhteisiksi arvoiksi.

Kaksi vastaajaa nostaa esiin yhteisistä tiloista huolehtimisen kuuluvan yhteisöllisyyteen. Yhden vastaajan mukaan se on oikeutta päätöksentekoon. Yhden ohjaajan mukaan yhteisöllisyys on yhteisö- ja ryhmätaitojen opiskelua.

9.1.2 Yhteishenki talossa ohjaajien silmin

Yhteisöllisyys näyttäytyy tällä hetkellä ohjaajien silmissä hyvänä. Neljä vastaajaa kokee yhteisöllisyyden olevan hyvä tai melko hyvä ja kaksi vastaajaa kokee sen parantuneen tai olevan menossa parempaan suuntaan. Neljän ohjaajan mukaan yhteisöllisyys talossa näyttäytyy siten, että nuoret itse haluavat osallistua yhteisiin hetkiin ja niiden suunnitteluun sekä vaativat niitä, ja kahden vastaajan mukaan asioista käsitellään avoimesti.

” Tällä hetkellä hyvä. Asioista keskustellaan ja niistä päätetään yhdessä. Ei enää niin aikuis-keskeistä päätäntä kuin aiemmin. Näkyy heti arjessa; ei vastakkain asettelua aikuiset vs. nuoret.”

Yksi vastaaja vastaa, että yhteisöllisyys näyttäytyy siten, että nuoret pyytävät avoimesti apua. Kaksi myös kertoo, että ohjaajien työote on muuttunut yhteisöllisempään suuntaan.

” Yhteisöllisyys menossa kokoajan parempaan suuntaan. Nuoret ja ohjaajat tekevät enemmän asioita yhdessä. Yhteisöllisyys on muodostumassa rakenteeksi, mutta enemmän tehdään myös yllättäviä juttuja yhdessä.”

9.1.3 ”Hyvä suhde on rakkautta ja rajoja”

Kolme vastaajaa kokee omaavansa hyvän suhteen nuoreen tällä hetkellä. Ohjaajat antoivat kuitenkin erilaisia määritelmiä, joilla kuvasivat hyvää suhdetta. Yhden vastaajan mukaan hänellä on välitön suhde nuoreen.

”Melko välitön. Pyrin luomaan turvallisen ja mukavan ilmapiirin.”

Yksi vastaaja kokee, että hänellä on ”tasaisen paksu suhde” ja toinen vastaaja kertoo, että hänellä on erilainen suhde jokaiseen nuoreen.

Aineiston perusteella hyvä suhde nuoreen valaa turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta nuorissa. Kaksi nimeää, että hyvä suhde merkitsee turvallisuuden tunteen luomista. Neljän vastaajan mukaan hyvään suhteeseen kuuluu ohjaajien rajojen asettaminen.

Yhden vastaajan mukaan hyvä suhde helpottaa työskentelyä ja tuo jotakin ylimääräistä työhön, kun luottamus toimii. Kaksi ohjaajaa vastaa, että he pyrkivät luomaan avoimen suhteen, jossa kaikesta voi tulla keskustelemaan.

9.1.4 Yhteisöllisyyttä haittaavat tekijät

Kahden ohjaajan mukaan yhteisten sopimusten ja normien rikkominen sekä laiminlyönti koetaan haittaavan yhteisöllisyyden toteutumisesta yksikössä. Kaksi työntekijää vastaa liian yksilöllisten nuorten hoitosuunnitelmien haittaavan positiivista ilmapiiriä yhteisön jäsenten kesken.

”Liian erilaiset yksilölliset ratkaisut/ hojksit kunkin nuoren kohdalla haittaa yhteisöllisyyttä, jos on liikaa väljyyttä mm. rajoituksissa. Se vaikuttaa heti koko yhteisöön.

Yksi työntekijä mainitsee yhteisen ajanpuutteen haitalliseksi yhteishengelle. Sama työntekijä nimeää syyksi myös ohjaajien virka-asiat, kuten paperityöt, jotka vievät paljon aikaa. Ongelmia voi myös aiheutua yhden ohjaajan mukaan siitä, jos nuorella on vaikeuksia asettua jo valmiiseen yhteisöön, ja tämä alkaa jakaa yhteisön jäseniä pienempiin ”kuppikuntiin”. Lisäksi työntekijän mukaan selvittämättömät konfliktit ovat myös haitaksi yhteisöllisyyden rakentamiselle ja tukemiselle.

9.1.5 Yhteisöllisyyden merkitys lastensuojelulaitoksessa

Kaikki ohjaajat kokevat yhteisöllisyyden tärkeäksi lastensuojelulaitoksessa. Kolme ohjaajista kokee yhteisöllisyyden turvaavan nuoren kasvun ja kehityksen sekä tukevan yksilöitä. Eräs ohjaajista nimeääkin yhteisöllisyyden hoitomuotona lastensuojelulaitoksessa.

Monesti sijoitetut nuoret kuuluvat ns. negatiivisiin yhteisöihin, jotka haittaavat nuoren kasvua ja kehitystä. Se, että nuori voi kuulua yhteisöön, josta saa tukea ja huolenpitoa on merkityksellistä nuoren kasvun ja kehityksen kannalta. Yhteisön voi toisaalta nähdä myös hoitomuotona, ”yhteisö hoitaa... Yhteisö luo turvaa ja pysyvyyttä sekä antaa tärkeää vertaistukea.”

Yhden ohjaajan mukaan yhteisöllisyys turvaa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden tasaisen jakautumisen.

”liika yksilöllistäminen ja eriarvoisuus haittaavat tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutumista”.

Eräs ohjaaja kokee, että yhteisöllisyys luo kodinomaisuutta sekä halua toimia kaiken edun mukaisella tavalla. Yhden vastaajan mukaan on tärkeää lastensuojelulaitoksessa simuloida normaalia perhearkea niin paljon kuin vaan mahdollista.

9.1.6 Yhteiset hetket luovat, sekä rakentavat yhteisöllisyyttä

Seuraavaksi tarkastelin, millaisia käytännön ratkaisuja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen nuorisokodissa esiintyy tällä hetkellä. Konkreettiseksi yhteiseksi toiminnoiksi viisi ohjaajaa vastaa kolmen viikon välein järjestettävät yhteisökokoukset, joiden tarkoituksena on käsitellä nuorten esittämiä aiheita, sekä asioita, jotka vaikuttavat yhteisöön ja sen toimintaan. Torstaisin yksikössä järjestetään myös yhteinen siivouspäivä, jonka jälkeen ohjaajat ja nuoret tekevät yhdessä jotakin. Lisäksi kaksi kertaa vuodessa talon väki järjestää suurempia reissuja. Muita yhteisiä konkreettisia toimintoja ovat yhteiset ruokailut, leffat, talkoot, perinteet, juhlat, ruokalistojen teko, ruuan valmistaminen ja ympäristöstä huolehtiminen.

Kolme ohjaajaa vastaa yhteisöllisyyden tukemisen keinoiksi nuorisokodissa nuorten ottamisen mukaan yhteisten asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon. Yksi ohjaaja vastaa, että yhteisössä puhutaan vaikeista asioista ja käsitellään niitä nuorten kanssa. Kolme ohjaajaa nimeää tärkeäksi yhteisöllisyyttä tukeväksi keinoksi aidon läsnäolon ja yhteisen ajan antamisen nuorille. Kaksi ohjaajaa nimeää nuorten ja ohjaajien sitoutumisen yhteisiin sääntöihin ja sopimuksiin, kuten yhteisistä ruokailuhetkistä kiinnipitämisen, yhdeksi keinoksi. Yhden ohjaajan mukaan vapaaehtoiset toiminnot, pakollisten sijaan, saavat nuoret lähtemään omaaloitteisesti mukaan toimintaan.

9.1.7 Mitä minä voin itse tehdä?

Pyysin ohjaajia nimeämään asioita, mitä he voisivat itse tehdä, että talossa säilyy hyvä yhteishenki. Kaikki työntekijät ovat sitä mieltä, että voisivat jatkossa viettää vielä enemmän aikaa nuorten kanssa.

”Olemalla läsnä ja sinä pienenäkin hetkenä kun näkee nuorta välittämään jonkinlaista lämpöä ja huolta, esimerkiksi rajaamalla.”

Kaksi ohjaajaa mainitsee, että voivat aktiivisesti puuttua ongelmiin ja selvittää konfliktitilanteita. Toinen näistä ohjaajista kertoo, että voisi paremmin noudattaa yhteisiä sopimuksia.

”Henkilökohtaisesti voin noudattaa hieman paremmin yhteisön sopimuksia ja muistaa viettää aikaa nuorten kanssa. Joskus harmi kyllä toimistossa menee liikaa aikaa paperitöihin, puheluihin ja sähköposteihin. Tärkeintä on kuitenkin viettää aikaa nuorten kanssa ja olla läsnä.”

Voin myös aktiivisesti puuttua yhteisön ns. ongelmiin ja sitä kautta pitää yllä yhteisöllisyyttä.”

Yksi ohjaaja toteaa, että hän voisi järjestää aktiivisesti yhteisiä hetkiä nuorten kanssa, kuten retkiä. Kaksi ohjaajaa vastaa, että yhteisöllisyyden toteutumisen vuoksi he voivat toimia rehellisesti ja avoimesti, keskustellen yhdessä nuoren kanssa. Eräs työntekijä mainitsee, että ohjaajan tulee muistaa työssään aikuisen looginen toiminta ja vastuu, jotka tukevat sosiaalista pääomaa. Yksi työntekijä vastaa vielä, että hyvä yhteishengen vaaliminen vaatii häneltä sitä, että hän kohtelee talon aikuisia ja nuoria reilusti ja tasapuolisesti.

9.1.8 Ei sirkustemppuja, vaan aitoa läsnäoloa - Ideoita ja ajatuksia yhteisöllisyyden lisäämiseen

Neljän ohjaajan mukaan ohjaajien aidolla läsnäololla voidaan edistää yhteisöllisyyttä lastensuojelulaitoksessa. Kolme ohjaajaa myös ottivat esille, että yhteishenkeä lisäävät toiminnot eivät ole itse tarkoitus, vaan konkreettinen läsnäolo:

”Yhteisöllisyyttä on vaikea lisätä päättämällä käyttää jotakin yhteistä metodologiaa, mutta uskon aikuisten aidon läsnäolon ja spontaanin yhdessä tekemisen vahvistavan yhteisöllisyyden tunnetta.”

”Nuoret eivät välttämättä tarvitse aina sirkustemppuja...pääasia, että aikuisella on aikaa!”

Eräs vastaajista ehdottaa läsnäolon lisäksi, että nuoria osallistetaan päätöksentekoon ja asioiden suunnitteluun sekä kuunnellaan heidän ideoita. Lisäksi ohjaajan mukaan tärkeää on keskustella avoimesti kaikkien yhteisön jäsenten kesken.

”Mun mielestä on turha keksi uutta tekemistä, koska se on täysin pinnallista. Enemmänkin pitää olla läsnä ja tarttua nuorilta tuleviin ideoihin ja vahvistaa sekä toteuttaa niitä, ettei mentäisi liian aikuislähtöiseen yhteisöllisyyden rakentamiseen - sekun ei tahdo koskaan toimia! Ollaan jatkossakin yhdessä, osallistetaan nuoria ja puhutaan asioista yhdessä ja jeesailaa toisiamme tarpeen tullen!”

Kolme ohjaajaa esittää ideoiksi yhteisöllisyyden lisäämiseen yksikössä erilaiset toiminnalliset yhteiset hetket ja toiminnot.

”Yhteinen ”koti-ilta” kerran viikossa, jolloin lähdettäisiin selkeästi pois osastolta ja mentäisi vaikka harrastamaan jotain. Talon sisustaminen nuorten kanssa, ainakin nuorten käytävän ja

oleskelutilan kannalta. Myös ns. ryhmäyttäminen 2 kertaa vuodessa olisi hyvä koko yhteisölle.”

Yhden ohjaan mukaan yksikössä vietetään tällä hetkellä riittävästi yhteisiä toimintoja nuorten ja aikuisten kesken. Neljän ohjaajan mukaan nuorisokodissa olisi tarvetta viettää enemmän yhteisiä hetkiä nuorten ja ohjaajien kanssa. Näillä yhteisillä hetkillä tarkoitetaan esimerkiksi yhteisökokouksia, retkiä, tapahtumia, yhteisiä ruokailuja, pelejä jne.

Erään työntekijän mukaan etenkin kesällä olisi tarvetta yhteisiin toimintoihin, koska hänen mukaan nuoret ovat tuolloin lomilla ja usein toimettomina. Kaksi ohjaajaa kuitenkin toteavat, että aina ei ole aikaa vastata kaikkien tarpeisiin ja toiveisiin, vaan yhteisten toimintojen lisääminen vaatii paljon lisäjärjestelyitä.

9.2 Osallisuuden vahvistaminen

9.2.1 Yhteisökokoukset - osallisuuden ja vaikuttamisen foorumi

Yhteisökokousten tarkoituksena on kaikkien ohjaajien mukaan toimia foorumina, johon nuoret osallistuvat ja, jossa he voivat vaikuttaa. Yhteisökokousten tarkoituksena on saada nuorten ääni kuuluville heitä ja talon toimintaa koskeissa asioissa, sekä mahdollistaa tiedonkulku molempiin suuntiin. Yhden ohjaajan mukaan yhteinen suunnittelu myös lisää luottamusta ohjaajien ja nuorten välillä.

”Yhteisökokoukset lisäävät myös nuoren luottoa ohjaajiin kun suunnitellaan yhdessä ja nuoret saavat äänensä kuuluviin ja helpottavat ohjaajien työtä. Me tehdään ihan turhaa duunia, jos me ei ollenkaan tiedetä, mitä nuoret ajattelee, odottaa ja tarvii ja sen takii käytetään aikaa turhien juttujen suunnitteluun jos osallistumisprosentti on nolla.”

Kolmen ohjaajan mukaan yhteisökokoukset, joissa päätetään ja suunnitellaan yhdessä rakentavat myös hyvää yhteishenkeä yhteisön jäsenten välillä. Yksi vastaaja esimerkiksi toteaa yhteisökokousten luovan yhteisiä kokemuksia ja historiaa, jotka syntyvät yhteisön vuorovaikutuksessa.

”Yhteisen tekemisen kautta syntyy yhteisiä kokemuksia ja muistoja ja yhteisökokouksien avulla pyritään saamaan nuoren ääni kuuluviin aktiivisesti.”

Eräs työntekijä mainitsee yhteisökokousten vastuuttavan nuoria ja toinen ohjaaja kirjoittaa kokousten kasvattavan nuorista aktiivisempia kansalaisia.

9.2.2 Nuorten rooli päätöksen teossa

Vastausten perusteella ohjaajilla on päätösvalta päätöksenteossa. Ohjaajat asettavat raamit, joiden sisällä nuoret voivat vaikuttaa asioihin. Nuori pääsee vaikuttamaan yhden vastaajan mukaan asioihin suunnittelulla sekä omalla toiminnallaan että käytöksellään.

”Isoissa asioissa nuori saa sananvaltaa, mutta päätös on aina aikuisen vastuulla.”

Kaikki ohjaajat olivat myös yhtä mieltä siitä, että nuorten mielipiteitä kuunnellaan ja otetaan huomioon. Eräs ohjaaja vastaa, että käytännöntasolla yksikössä pyritään, että nuori itse määrittelee omia tarpeitaan ja tuo ne perustellusti ohjaajalle. Kaksi työntekijää mainitsee, että tarpeen mukaan päätöksenteossa voidaan tehdä myös kompromisseja.

9.2.3 Osallisuuden tukeminen päätöksenteossa ja aktiivisuuden jakautuminen

Nuorisokodissa kolmen ohjaajan mukaan nuoria tuetaan osallistumaan päätöksentekoon mahdollistamalla heidän osallistuminen yhteisökokouksiin. Kolme ohjaajaa myös mainitsee, että nuorten mielipiteitä kysytään ja huomioidaan aktiivisesti.

”Meille on tulossa palautelaatikko/yhteisökokouslaatikko. Kaikki on myös velvoitettu osallistumaan yhteisökokouksiin. Lisäksi nuoria rohkaistaan kertomaan mielipide.”

Kolme ohjaajaa vastaa, että jos nuorelle on vaikeaa ilmaista mielipiteitään julkisesti, voidaan nuorta kuulla myös kahden kesken, esimerkiksi omaohjaajakeskusteluissa.

”Vaikka sana on vapaa, niin kaikkien mielipiteet otetaan kuitenkin huomioon. Joillakin nuorilla on hankala kertoa mielipiteitään ryhmässä, jolloin mahdollistetaan aikaa myös ohjaajan kanssa, jolloin mielipiteen voi ilmaista.”

Neljän ohjaajan mukaan ohjaajan rooli päätöksenteossa on toimia puheenjohtajana, jotta yksikössä saadaan hiljaisemmatkin osallistumaan päätöksentekoon ja estetään aktiivisuuden keskittymistä jo ennestään aktiivisille. Aineiston perusteella ohjaajien rooli on jakaa aikaa ja huomiota tasapuolisesti kaikille. He jakavat puheenvuoroja ja antavat paikan jokaiselle nuorelle tuoda mielipiteet julki.

”Aikuisen vastuulla on saada kaikkien äänet kuuluville, jakamalla esimerkiksi puheenvuoroja, jolloin jokaisella on aika saada sanotuksi oma mielipide.”

9.3 Normien laatiminen yhteisössä

9.3.1 Sääntöjen laadinta ja niihin sitoutuminen

Neljän ohjaajaa mainitsee, että nuorisokodissa ohjaajat laativat perussuuntaviivat ja isot linjaukset yhdessä. Kaksi ohjaajaa mainitsee, että nämä ohjaajien tekemät isot linjaukset perustuvat lastensuojelulakiin. Lisäksi viisi työntekijää mainitsee, että jokaisen nuoren kohdalla laaditaan yksilölliset hoitosuunnitelmat, joiden suunnitteluun ja muokkaukseen nuori osallistuu.

”Tällä hetkellä nuorilla on yksilölliset hoitosuunnitelmat, joihin he voivat vaikuttaa. Yksilölliset hojksit muuttuvat yksityiskohdiltaan lähes päivittäin.”

Yhden työntekijän mukaan yksikössä pyritään lisäksi tekemään viikko-ohjelma joka viikolle. Kaksi työntekijää mainitsee vielä, että työryhmissä ja yhteistyökokouksissa lisäksi käsitellään tarvittaessa sääntöjä ja sopimuksia.

Kahden työntekijän mukaan nuorisokodissa pyritään luomaan suuren sääntömäärän sijaan, yhteisiä arvoja, joihin sekä aikuiset että nuoret pystyvät sitoutumaan, ja joista käydään keskustelua koko yhteisön kanssa. Säännöistä käydään aina keskustelua nuorten kanssa.

”Keskeistä kuitenkin on se, että täällä ei tehdä yhtään sääntöä tai sopimusta ennen kuin on pohdittu, mitä hyötyä ja haittaa siitä on nuorille. Tavoite sääntöjä tehtäessä on pitää ne mahdollisimman pieninä, jotta käytännössä olisi tilanteen ja nuoren tarpeiden mukaan mahdollisimman paljon pelivaraa toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Kaikki säännöt täytyy myös pystyä perustelemaan nuorille. Nykyisin ollaan pikku hiljaa luovuttu säännöistä ja pyritään pääsemään enemmänkin yhteisten sopimusten kuin sääntöjen suuntaan.”

Kolmen ohjaajan mukaan sopimuksista ja säännöistä pitää keskustella avoimesti ryhmässä nuorten kanssa, jotta sitoutumista yhteisiin normeihin syntyy. Erään ohjaajan mukaan parhaimmassa tilanteessa yhteisö, ja nuoret itse asettavat itsellensä sekä toisilleen rajat, joita käsitellään avoimesti. Toinen ohjaajan painottaa nuorten ottamista mukaan päätöksentekoon.

Kaksi ohjaajaa mainitsee, että asioita tulee perustella nuorille selvästi sekä riittävästi ja käydä läpi, miksi mitään sovitaan. Kaksi vastaajaa korostaa sääntöihin sitoutumisessa esille tulla nuorten kanssa käytävää arvokeskustelua. Yhden ohjaajan mukaan sääntöihin ja sopimuksiin sitoutuminen vaatii ohjaajalta pitkäjänteisyyttä, mutta sekään ei ole hänen mukaan aina tae.

"Pitkäjärjestyttää! Ja silti joku aina niskuroi sääntöjä/sopimuksia vastaan...tuskin täyttää sitoutumista tulee ikinä, riippuu toki asiasta."

Kahden ohjaajan mukaan positiivisen palautteen antaminen hyvin hoidetusta työstä sekä konflikteihin ja sääntörikkomuksiin puuttuminen auttavat yhteisön nuoria sitoutumaan laadittuihin sopimuksiin.

9.3.2 "Usein vieressä istuminen riittää." - Nuorten mielipiteen ilmaisun tukeminen

Kahden vastaajan mukaan nuorisokodissa tuetaan nuorten mielipiteen ilmaisua ohjaajien läsnäololla ja tarjoamalla nuorelle aikaa ja paikan itsensä ilmaisuun. Lisäksi kolme ohjaajaa mainitsee, että nuoria kannustetaan antamaan rakentavaa kritiikkiä.

"Olemalla läsnä rohkaistuu ujoin kertomaan. Välillä taas kovasuimmilta pyydetään rakentavaa kritiikkiä."

Nuorten mielipiteistä keskustellaan esimerkiksi henkilökohtaisissa keskusteluissa tai yhteistyökokouksissa ja erään työntekijän mukaan viedään tarvittaessa työryhmätasolle pohdittavaksi.

"Mielipidettä odotetaan kaikissa tilanteissa, niin nuoren kuin yhteisiin asioihin liittyvissä asioissa. Mielipiteistä keskustellaan nuoren kanssa ja tarvittaessa pohditaan työryhmätasolla."

Lisäksi nuorisokodissa tarvittaessa tuetaan nuorten mielipiteen ilmaisua käyttämällä muita menetelmiä verbaalisen ilmaisun sijaan, esimerkiksi kirjoittamalla tai piirtämällä.

"meidän nuoret tarvii usein paljon tukea mielipiteen ilmaisussa, lähinnä sanoittamista ja sitä, että heiltä kysellään yhtä sun toista. Joskus on ollut jopa tilanne, jossa nuori ei ole osannut ilmaista, ja hän on sitten kirjoittanut tai piirtänyt ajatuksiaan, joiden kautta on käsitelty asian sisältöä yhdessä."

Työntekijä kertoo vielä, että jos nuori tarvitsee tukea ilmaisuunsa yhteisön ulkopuolella tapahtuvassa tilanteessa, kuten esimerkiksi verkostotapaamisissa, voi ohjaaja olla mukana tukemassa nuoren mielipiteen sanoittamista istumalla konkreettisesti vieressä. Hänen mukaansa on tärkeää, että tällaisissa tapaamisissa tilanteet ja nuorten mielipiteet ovat käsitelty, ikään kuin harjoiteltu etukäteen nuoren kanssa yhdessä, jotta nuori osaa toimia tilanteessa.

9.3.3 Konfliktien ja ristiriitatilanteiden selvittäminen

Kolmen ohjaajan mukaan yksikössä käsitellään nuorten kanssa syntyneitä konfliktitilanteita mahdollisimman avoimesti. Neljä työntekijää vastaa, että jos ristiriita ei kosketa koko yhteisöä, käsitellään se asianosaisten kesken.

Konfliktit selvitetään talossa mahdollisimman nopeasti ja usein riittää omaohjaajien puuttuminen. Kolme ohjaajaa vastaa, että tarvittaessa ristiriitatilanteiden selvittelyyn voidaan ottaa mukaan myös lähiesimies.

9.4 Luottamus ohjaajien äänin

9.4.1 Luottamus nuorisokodissa

Neljän ohjaajan mukaan luottamus nuorisokodissa ohjaajien ja nuorten kesken on sitä, että nuori uskaltaa kertoa kipeimmistäkin asioista ohjaajalle. Kaksi vastaajaa vastasi, että se on sitoutumista yhteisiin sopimuksiin puolin ja toisin.

Ohjaajien kohdalla luottamus näkyy yhden työntekijän mukaan joustojen antamisena nuorelle. Neljä ohjaajaa vastaa, että luottamus on sitä, että nuori uskaltaa pyytää apua, vaikka tietää toimineensa väärin. Nuorelle luottamus on kokemus siitä, ettei häntä jätetä yksin, vaan aikuinen on tukena huolimatta, ongelmista joihin nuori on joutunut.

”Luottamus on kipeimmistäkin asioista avoimesti puhumista ja nuoren lupa näyttää kaikki tunteensa. Se on nuoren uskallusta pyytää apua, vaikka tietäisi toimineensa väärin. Se on yhteistä aikaa täydellä läsnäololla.”

Yhden ohjaajan mukaan luottamus yhteisössä on uskallusta olla vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenten kesken. Se on uskallusta pyytää toisten mielipidettä ja esittää omia näkemyksiä. Luottamus on hänen mukaan myös uskallusta riidellä ja väitellä. Yhteisössä sen jäsenet luottavat toistensa apuun ja tukeen sekä siihen, ettei kukaan halua tarkoituksellisesti pahaa toiselle.

9.4.2 Luottamuksen merkitys lastensuojelulaitoksessa

Vastausten perusteella luottamuksen merkitys lastensuojelulaitoksessa on ohjaajien mielestä tärkeä. Kolmen ohjaajan mielestä luottamuksella on laitospaikassa suuri hoidollinen merkitys. Heidän mukaan luottamuksellinen suhde ohjaajan ja nuoren välillä helpottaa työskentelyä.

”Nuorille siitä on suuri hoidollinen merkitys, koska lastensuojelunuorilla ei usein ole aikuisia joihin he voivat luottaa.”

Myös toinen ohjaaja mainitsee nämä aikuisten pettämät nuoret. Hänen mukaan laitosten työntekijöiden tehtävänä on luottamuksen ja turvallisuuden kautta tarjota uusi kuva aikuisuudesta.

Yhden ohjaajan mukaan ilman luottamusta ohjaaja jää nuorelle merkityksettömäksi henkilöksi nuoren elämässä. Kaksi työntekijää vastaava, että luottamus luo turvallisuuden tunnetta nuorelle.

”Mikäli luottamusta ei ole, välittyy epävarmuus yhteisöön ja näin ollen nuorten turvallisuuden tunne asumiseen ja olemiseen heikkenee.”

9.4.3 Yhteisö! Uusi nuori saapuu!

Neljän ohjaajan mielestä yhteisö helpottaa uuden nuoren asettumista nuorisokotiin. Kahden työntekijän mukaan yhteisö tarjoaa nuorelle turvallisuuden tunteen kokemista ja positiiviseen porukkaan kuulumista.

” Uudelle nuorelle yhteisöllisyys merkitsee usein myös turvallisuutta ja yhteisöllisessä nuorisokodissa uusikin nuori voi luottaa siihen, että hänet otetaan mukaan yhteisöön.”

Nuorten yhteisö myös välittää kahden ohjaajan mukaan talon toimintatavat uudelle nuorelle. Nuorelle esimerkiksi esitellään paikkoja ja kerrotaan talon yhteisistä sopimuksista. Yhteisön toimintaan liittyy myös ohjaajan mukaan riskinsä, jos nuori ei integroidukaan yhteisöön. Yhteisöllisyys voikin kääntyä nuoren kasvua ja kehitystä jarruttavaksi ilmiöksi, joka synnyttää kilpailua yhteisön jäsenten kesken.

”Positiivisella tavalla välittää talon toimintatavat nuorelta nuorelle, asettuminen taloksi helpompaa. Negatiivisella tavalla yhteisö voi syrjiä uutta nuorta, jolloin asettuminen ei onnistu.”

9.5 Vuorovaikutus ja yhteishenki nuoria kuunnellen

Haastattelin työhön viittä nuorisokodin nuorta välillä 23.9.2009 ja 14.9.2009.

9.5.1 Nuorten keskinäiset suhteet

Aluksi selvitin, miten nuoret tulevat toimeen keskenään. Yhden haastateltavan mukaan hän tulee hyvin toimeen kaikkien nuorten kanssa. Neljä muuta haastateltavaa kertoivat tulevansa myös toimeen, mutta yhteenottoja nuorten kesken myös esiintyy, eikä kaikki pidä toisistaan.

”Mä tuun toimeen kaikkien kanssa, et kenenkään kanssa en tappele, mut sillai on semmosia joista en tykkää. Mut tavallaan tuun kaikkien kanssa toimeen.”

Kolmen nuoren mukaan nuoret tulevat hyvin toimeen keskenään, koska heillä on samat kiinnostuksen kohteet ja ajattelutapa. Kaksi nuorta myös mainitsee yhteisen historian eli kokemuksen sijoituksesta, joka yhdistää kaikkia talon nuoria. Toisen nuoren mukaan myös sukupuoli toimii yhdistävänä tekijänä.

”Ehkä meil on samoi kiinnostuksen kohteita. Ja mun mielestä meil kaikilla on jotain yhteistä, miks me asutaan täällä. Ja totta kai nyt on enemmän tyttöjä, niin tytöt tulee toimeen...varmaan sen takii”

Yhden nuoren mielestä oma sosiaalinen käytös on lähentänyt häntä muihin talon nuoriin.

Kaksi nuorta kokee, että he nuorisokodilla vietetään tällä hetkellä riittävästi aikaa muiden nuorten kanssa. Yhteistä aikaa rajoittaa kahden haastateltavan mielestä omat menot ja kaverit. Päivittäin kuitenkin nuoret kyselevät toisiltaan päivän kuulumiset ja, miten koulussa on mennyt.

”Jokaisella on omat juttunsa ja menonsa, mut kyl aina iltasin jutellaan kaikkien kaa et, mitä oot tehny, ja miten on koulussa menny. Et sillai jaetaan toistemme kanssa. Ja sit tietyst joittenkin kaa puhutaan ihan henkilökohtaisista asioista ja joitten kaa se jää ihan kuulumistasolle.”

Yksi nuori toivoo myös, että nuoret viettäisivät myös aikaa toisten yhteistyötä tekevien nuorten kanssa.

9.5.2 Yhteisöllisyyttä haittaavat tekijät nuorten omassa yhteisössä

Yhden nuoren mukaan nuorten keskinäistä toimeen tulemistä haittaa toisen nuoren oma haitallinen käytös. Kaksi nuorta kertoo, että ohjaajien liian erilaiset hoito- ja kasvatussuunnitelmat haittaavat yhteishenkeä nuorten välillä. Nuoret kokevat ohjaajien antamien joustojen jakautuvan epätasaisesti ryhmässä, eikä nuorten asioista voida vaitiolovelvollisuuden vuoksi keskustella avoimesti. Joustoja on esimerkiksi kotiintuloajoissa ja kuukausirahassa.

”No omast kokemuksest mul on tullu yhen nuoren kaa yhteenottoja sen takia, koska mä oon sanonu sille, et sä pääsisit niin helposti kotiin täältä, et sun kantsis hoitaa hommas nyt hyvin niin pääset, mut se nuori on koko ajan hatkoissa nii eihän se voi päästä melkein ikinä kotiin. Nii mul on tullu sit siit semmonen yhteenotto, et ohjaajakin on puuttunu siihen ja sanonu, ettei mun tarvii puuttuu muitten nuorten asioihin. Mut kyllä se vaikuttaa muhun, koska mä en halua nähä ketään ihmistä, joka ajaa ittensä huonompaan suuntaan, koska mä oon ite kokenu sen ja tiän mihin se johtaa.”

Yhden nuoren mukaan oma epärehellinen käytös haittaa koko nuorten yhteisön toimeen tulemistä.

9.5.3 Suhde ohjaajiin nuorten näkökulmasta

Yksi nuori vastaa, ettei tule toimeen kovin hyvin, muttei osaa kertoa, mistä se johtuu. Kolme nuorta vastaa tulevansa vaihtelevasti toimeen, mutta pääasiassa hyvin.

”Pääasiassa tuun toimeen, mut sitten kun on vaikeeta ja kiukuttaa nii sit sitä tulee jotain taisteluja. Mut pääasiassa tuun ihan hyvin toimeen.”

Yhden nuoren mukaan hän tulee toisten ohjaajien kanssa paremmin toimeen kuin toisten. Kahden nuoren mukaan oma hyvä käytös parantaa yhteishenkeä nuorten ja ohjaajien kesken, koska tuolloin ohjaajat antavat paremmin joustoja. Haastattelussa ilmeni, että nuorten hyvä käyttäytyminen ohjaajia kohtaan ei aina ole täysin luonnollista, vaan yrityksen taustalla on tarve miellyttää ohjaajia ja näin saada enemmän joustoja sekä oma tahto läpi.

”Mitä kiltimpi ite on ja ystävällisempi, niin sitä enemmän niit joustoja saa.”

Yhden nuoren mukaan selkeät yhteiset säännöt luo yhteishenkeä. Kaksi nuorta mainitsee vielä ohjaajien joustamisen tietyissä tilanteissa.

”Kai ne osaa olla reilui ja sillei. Et ne ei oo liian tiukkapipoi...”

9.5.4 Haittaavat tekijät nuorten ja ohjaajien välillä

Yhden nuoren mukaan ohjaajien ja nuorten väliset erimielisyydet ja yhteenotot julkisissa tiloissa haittaavat ohjaajien ja nuorten välistä yhteishenkeä.

”Kyl se alkanu mietityttää et se yhteishenki on menny sellaseks tosi oudoks sen jälkeen jos joku nuori alkaa tääl huutelee ja tappelee ohjaajan kaa ihan tuol julkisis tiloissa. Kyl se vaikuttaa kun me kaikki asutaan täällä.”

Kahden nuoren mielestä ohjaajien keskinäinen raportointi koetaan joskus haittaavaksi tekijäksi, koska se haittaa nuorten luottamusta ja avoimuutta. Nuorten mukaan ohjaajille ei voi kaikesta puhua, koska se kirjoitetaan ylös ja siitä seuraa mahdollisesti rajoituksia.

Kahden nuoren mukaan myös nuorten hoito- ja kasvatussuunnitelmiin perustuvat yksilölliset ratkaisut haittaavat myös nuorten ja ohjaajien välistä ilmapiiriä. Kahden nuoren mukaan ohjaajien suuri vaihtuvuus on myös yksi haittaava tekijä.

”Tää on kummiskii mun koti, nii en mä nää tarpeelliseks et mun pitää yrittää tulla toimeen niitten kaa. Et jos mä en tuu toimeen, nii mä en tuu, enkä nää tapeelliseks yrittää mitään. Nekii on vaan osapäivää täällä, et ne tulee töihin ja menee kotiin, et niil on työaika ja ohjaajat vaihtuu koko ajan.”

9.5.5 ”Pitää vaan tulla toimeen, vaikei tykkää” - Oma toiminta yhteisöllisyyden parantamiseksi

Kaksi nuorta vastasi, että he voivat vaikuttaa ohjaajien ja nuorten väliseen hyvään yhteishenkeen noudattamalla yhteisiä sääntöjä ja pitämällä niistä kiinni.

Yhden nuoren mukaan hän voi käyttäytyä ohjaajia kohtaan ystävällisesti, vaikei kaikista pidäkään.

”No tiiätkö ku mul on sullei aika hyvät välit ohjaajiin. Pitää vaan vaikei sullei tykkää jostain nii tulla toimeen. Et vaikei sullei tykkää jostain nii mun mielest silti pitää yrittää puhuu sulle ja moikkaa ees.”

Eräs nuori kertoi, että hänen tulisi itse jättää turhat riidan aiheet pois ja kantaa paremmin vastuuta tekemisistään yhteishengen ylläpitämiseksi.

”No ainakin omalta osaltani semmoset turhat riidanaiheet ja pienestä suuttuminen, nii semmosen ku pystyis jättää pois niin auttais varmaan aika paljon. Mulla ainakin tulee paljon riitoja just niistä kun mä ite oon tehny virheen ja sit mä rupeen noille nalkuttaa et ne on tehny ihan väärin mua kohtaan.”

Yhden haastateltavan mukaan hänen tulee olla rehellinen ohjaajia kohtaan. Toinen haastateltava kertoi, ettei hänellä ole tarvetta parantaa toimintaansa suhteessa ohjaajiin.

9.5.6 Toiveena joukkuelajeja ja itsensä hallintaa

Nuoret saivat listata asioita, joita haluaisivat yhdessä tehdä ohjaajien kanssa, ja jotka heidän mielestään lisäävät talon jäsenten yhteisöllisyyttä. Kaksi nuorta toivoo, pääsevänsä lähemmään enemmän talon ulkopuolelle ohjaajien kanssa, kuten kauppakeskuksiin tai syömään jonnekin. Toiveena on tehdä yhdessä jotakin erilaista, arjesta poikkeavaa.

Kolme muuta nuorta toivoivat joukkuelajeja aikuisten kanssa. Nuorisokodilla kerätään listaa nuorten toiveista, mihin he haluaisivat mennä yhdessä. Haastateltavat tahtoivat Megazoneen pelaamaan värikuulasotaa, uimaan tai jalkapalloa pelaamaan.

Kahden nuoren mukaan joukkuepelien tarkoituksena on oppia tuntemaan ohjaajat paremmin sekä myös oppia tunnistamaan omia tunteita ja käyttäytymistä. Eräs nuori mainitsikin joukkuelajien opettavan omien tunteiden hallintaa.

”Mun mielestä noissa kaikissa reissuissa, mitä ollaan tehty, nii oon huomannu et jos on tosi pitkään ohjaajien kanssa yhdessä samassa tilassa nii näkee miten sitä alkaa sit käyttäytyä. Ja mun toiveena ois värikuulasota, koska siin on just sillei, et jollain voi mennä tosi pahasti hermot, nii siin näkee miten se alkaa käyttäytyä. Et se ois semmonen itsensä hallintakurssi, koska se on aika tärkeä osata hillitä ittensä.”

Kaksi vastaajista toivoo, että yhteisiin peleihin ja harrasteisiin osallistuisi kaikki ohjaajat tai niin monta kuin vain mahdollista. Kaksi nuorta kuitenkin huomioivat rahan ja työntekijä-resurssien vaikutukset:

”Mein on monta kertaa pitäny mennä tyyliin Megazoneen, aina ne vaan lupaa, ja ikinä me ei ikinä tehä mitään. Sit ne vaan sanoo, et käydään vaan vuokraa leffa tost maguunist. Totta kai en mä sillei aattele et se pitää olla aina jotain tosi rahallista juttuu, mut ois se ainakii kerran kuukaudessa kiva käydä yhes jossain tyyliin mennä pelaa fudista noihin sisähalleihin.”

”Ku ei oo mitään, tai on, mut siihen aina liittyy raha tai sit on liian vähän ohjaajii töissä. Nii ei koskaan tuu tehtyy mitään yhdessä.”

Eräs nuori toi esiin myös sen, että ohjaajien ja nuorten yhteiset hetket syövät nuoren omaa aikaa ja tämän vuoksi osallistuminen erilaisiin toimintoihin voi olla niukkaa.

”No on mun aikana ollu kaikkee reissuja ja ne on sillai ollu ihan kivoja, mut must ainakii tuntuu et mä en haluu lähtee mihinkää mukaan ku oma aika on niin tiukka ku kaikki kaverit vie niin paljon aikaa. Mut et tehtäis jotain semmost kivaa, mitä nuoret on toivonu”

Kolme nuorta kertoi olevansa tyytyväisiä tämän hetkiseen ohjaajien ja nuorten yhteisen ajan määrään. Heidän mukaan nuorisokodilla nuoret viettävät riittävästi aikaa ohjaajien kanssa.

”No oishan se kiva jos ois enemmän yhteistä aikaa, mut ihan riittävästi on nytkin”

Kahden nuoren mielestä talon nuorilla ja aikuisilla ei ole riittävästi yhteisiä hetkiä. Eräs haastateltava kertoi näkevänsä harvoin kaikkia talon jäseniä syömässä saman pöydän ääressä, koska jokainen nuori tulee koulusta eri aikaan ja jokaisella on yksilölliset menonsa.

9.6 Nuorten tunne osallisuudesta

8.6.1 Yhteisökokoukset

Nuorisokodilla pidetään säännöllisesti kolmen viikon välein yhteisökokouksia, joihin kaikki nuoret ovat velvoitettuja osallistumaan. Kolme nuorta kertoi kokevansa nämä yhteisökokoukset turhiksi toiminnoiksi, koska heidän mukaan kokouksissa ei keskustella painavista asioista. Nuoret kertoivat, että kokouksissa käsitellään usein merkityksettömiä asioita, joita voisi hoitaa myös muulla ajalla, kuten keskustelut uusien roskapussien väreistä ja Singstarin hankkimisesta.

”Must tuntuu, et ne järjestetään ihan tavan takia. Et jos on sovittu, et ne järjestetään keran kuussa niin nehän järjestetään, vaik ei ois mitään asiaa.”

Yksi nuorista koki yhteisökokoukset tärkeiksi, koska hänen mukaan ne toimivat foorumeina, joista saa tarvittaessa informaatiota. Eräs nuorista, joka kokee yhteisökokoukset merkityksettömiksi, kertoi kuitenkin niiden olevan tärkeitä ennen yhteisiä reissuja, koska silloin kerrotaan, mihin mennään, mitä tehdään ja sen viikon yleiset tapahtumat. Yksi nuorista ei osannut sanoa mielipidettään yhteisökokouksiin.

9.6.2 Mielipiteenilmaus päätöksenteossa nuorten silmin

Kolme viidestä nuoresta kertoi kokevansa saada ilmaista selvästi mielipiteensä ja tulevansa kuulluksi yhteisökokouksissa sekä muissa tilanteissa. Kaksi haastateltavista tuntee myös tulevansa kuulluksi, mutta he kokevat omien mielipiteidensä ja tunteiden ilmaisun hyvin haasteelliseksi.

”Saan mä ilmaista, mut ongelma on, et mä en osaa. Mä sanon asioita tosi vahvasti. Et se, mitä mä sanon, nii kaikki ymmärtää sen väärin, koska mun äänensävy ja ilmeet ei vastaa sitä, mitä mä tunnen. Esimerkiksi, kun mä itken ja yritän samal sanoo jotain asiaa, nii alan helposti raivoamaan ja sit mut ymmärretään ihan väärin. Siitä seuraa sit rangaistuksia ku oon raivonnu, ja sit se noidan kehä jatkuu ja jatkuu.”

9.7 Vaikutus normeihin

9.7.1 Asioihin ja sääntöihin vaikuttaminen

Kolme nuorta vastasi kokevansa voivan vaikuttaa omiin asioihinsa, muttei yleisiin, taloa koskeviin sääntöihin. Erityisesti itseä koskeviin sääntöihin voi nuorten mukaan parhaiten vaikuttaa omalla käytöksellä.

”Jos on hoitanu hommat hyvin nii voi saaha lisää aikaa ulkona.”

Eräs nuori kertoi tulevansa päätöstilanteessa kuulluksi, mutta kokee aikuisten jo tehneen päätöksen.

”No kyl mä oon kovasti yrittäny tuoda mun omia mielipiteitäni esille. Mut jotenkin tuntuu, et ne kun on päättäny jotain, nii ne vaan kuuntelee meitä, mut ei se asia muutu siks millaiseks mä haluisin.”

Yksi nuori kokee voivansa vaikuttaa talon sääntöihin, kuten ruoka-aikoihin, ruokaan sekä lo-miin. Eräs toinen haastateltava on sitä mieltä, että, jos haluaa nuorisokodissa jotakin, pitää osata neuvotella ja perustella selvästi tarpeitaan.

”Tääl pitää osata puhuu ja neuvotella. Et jotkut nuoret tääl osaa puhuu, nii niil on sit sitä tavaraa enemmän.”

9.7.2 Sääntöjen noudattaminen

Neljä haastateltavan mukaan talon normien noudattaminen onnistuu vaihtelevasti. Nuorten kertoman mukaan eniten vaikeuksia tuottaa peli- ja kotiintuloaikojen noudattaminen. Myös kuukausirahan koetaan olevan liian pieni. Nuorisokodin kotiintuloajat ovat arkipäivisin ilta yhdeksältä ja viikonloppuisin ilta kymmeneltä.

”Mun mielest noi kotiintuloajat on ihan tyhmiä. Koska se aina tuntuu tosi epärealistiselta, et joku saa tulla sua myöhempää ku sinä ite. Ja ohjaajat keksii aina saman syyn, et jokaisen nuoren kanssa sovitaan nää erikseen, eikä sun tule puuttua niihin.”

Nuorten mielestä siivouksen ja siistin kielenkäytön hyväksyminen ei tuota vaikeuksia. Yhden nuoren mielestä hänellä ei ole vaikeuksia noudattaa talon sääntöjä ja sopimuksia.

9.8 Nuorten näkemys luottamuksesta

9.8.1 ”Eipä noi kauheesti musta mitään tiiä” -avoimuus ohjaajiin

Selvitin kokevatko nuoret, voivansa avoimesti keskustella itselleen tärkeistä asioista ohjaajien kanssa sekä luottavatko he ohjaajiin. Yksi nuori kertoi voivansa jutella kaikkien talon ohjaajien kanssa itselleen tärkeistä asioista. Kolme haastateltavaa kertoi, että heillä on vaikeuksia kertoa aikuisille asioistaan. Yksi haastateltava sanoi juttelevansa ohjaajille ”pakolliset, arkiset asiat” sekä silloin kun on ”räjähtämispisteessä”. Erään haastateltavan mukaan hänellä on luotettava sijainen, jolle hän voi tarvittaessa avautua.

Kahden nuoren mielestä aikuisille ei voi avoimesti kertoa kaikkea, koska heidän mukaan he kirjaavat sen ylös, joka taas vaikeuttaa joustojen saamista.

”Mua ärsyttää ku noille ei voi puhua avoimesti, et jos puhuu liian avoimesti nii ne laittaa kaikki rapsaa ja sit se vaikeuttaa taas kotiutumista.”

*”Niitten työhön kuuluu, et ne raportoi kaiken, et se ei tunnu mukavalta. Tuntuu tosi epämu-
kavalta, kun tiedän, et kaikki, mitä mä puhun, ne tulee kirjottaa sen ylös.”*

9.8.2 Luottamus ohjaajiin

Kaksi haastateltavista kertoi luottavansa enimmäkseen ohjaajiin. Toinen vastaajista ei osannut tarkemmin kertoa syitä luottamiseen, hän uskoo, että talon aikuisiin voi luottaa.

Toinen taas kertoi luottavansa pääsääntöisesti, mutta on huomannut ohjaajien välillä unohtelevan asioita.

Kolme muuta nuorta kertoivat, etteivät kykene luottamaan aikuisiin. Kahta nuorta pelottaa edellä mainittu raportointi. Yksi nuori kertoi, ettei pysty luottamaan aikuisiin omien elämäkokemusten sekä pettymysten myötä.

”Oman elämäkokemuksen kautta, et niin monta kertaa joutunu pettymään, etten osaa enää luottaa ihmisiin. Itse en pysty puhumaan heille omista asioista mitään, et mä en oo ees alkanu luomaan sitä luottamusta koskaan. Mut ne ei oo tehny mulle mitään, mistä mä oisin luottamuksen menettäny, vaan aikaisimmista elämäkokemuksista oon menettäny luottamuksen uusiin ihmisiin.”

9.9 Yhteistyökumppaneiden näkökulmia

Kolmesta yhteistyöyksikön esimiehestä kaksi vastasi kyselyyn.

9.9.1 Yhteisöllisyyden merkitys lastensuojelulaitoksessa esimiesten silmin

Molempien yhteistyöyksiköiden esimiehet korostavat yhteisöllisyyttä ja pitävät sen merkitystä lastensuojelulaitoksen toiminnassa erittäin suurena. Toinen vastaajista vielä korostaa, että lastensuojelulaitoksessa nuoria kohdellaan yksilöinä, mutta yhteisöllisyydellä on suuri rooli arjessa ja yhdessä asumisessa. Vastaajan vastauksesta voi tulkita yhteisöllisyyden toimivan hoitomuotona, kuten ohjaajinekin vastauksissa tuli esille.

”Parhaimmassa tapauksessa yhteisöllisyys vie jokaisen nuoren tilannetta eteenpäin ja on positiivinen ja kannustava elementti.”

Toisen esimiehen mukaan yhteisöllisyyden tarkoituksena on muodostaa yksilön kokemuksista merkityksellisiä. Hän esittää, että yhteisöllisyyden merkitys lastensuojelulaitoksessa on tarjota nuorelle tämän kasvuun ja kehitykseen positiivisesti vaikuttavia kokemuksia. Yhteisöllisyyden tehtävänä on muodostaa nuorelle kokemus laitoksesta hänen kotinaan, sekä yhteisöllisyyden kautta myös aikuiset muodostuvat nuorelle merkityksellisiksi henkilöiksi. Esimiehen mukaan tällaiset merkitykselliset kokemukset tukevat nuoren kasvua ja kehitystä.

”Yhteisöllisyys sitoo nuorta yhteisöön ja siinä oleviin ihmisiin. Tämän kautta yhteisössä olevista aikuisista voi muodostua merkittäviä hänelle. Ns. korjaavien kokemusten merkittävyys tulee ennen kaikkea siitä, kenen kanssa näitä kokemuksia saa.”

9.9.2 Osallisuus päätöksenteossa

Esimiehen mukaan nuoria kannustetaan osallistumaan kaikkiin häntä ja yhteisöä koskeviin tapahtumiin ja asioihin. Molemmat yksiköt korostivat, että nuorille mahdollistetaan vaikuttamisen mahdollisuus. Myös omaohjaajakeskusteluja pidetään molemmissa laitoksissa tärkeänä foorumina rohkaista nuoria osallistumaan päätöksentekoon. Toinen vastaajista kertoo, että hänen yksikössään toteutetaan omaohjaajakeskusteluja viikoittain. Näissä keskusteluissa nuorella on mahdollisuus ilmaista mielipiteitään ja ajatuksiaan esille. Keskustelujen kautta nuorella on mahdollisuus vaikuttaa nuorisokodissa tapahtuvaan yhteisölliseen toimintaan. Molempien vastaajien yksikössä toteutetaan myös yhteisökokouksia, joiden tarkoituksena on ottaa nuori mukaan päätöksentekoon.

”Omaohjaajapari on erityisen tärkeässä roolissa kannustamaan ja rohkaisemaan nuoria osallisuuden, mutta toki jokainen työntekijä toimii saman periaatteen mukaisesti luoden nuorelle parhaan mahdollisuuden osallistumiseen.”

Toinen vastaajista kertoo, että hänen yksikössään jokaisessa tuloneuvottelussa nuorelle kerrotaan, että nuorisokodissa voi toivoa mitä vaan. Erilaiset toiveet vaativat eri asioita, mutta toivoa saa aina. Tämän jälkeen yksikössä pohditaan yhdessä, onko toive toteutettavissa. Tämän tarkoituksena on esimiehen mukaan luoda nuorelle tunne mahdollisuudesta vaikuttaa talon asioihin ja omaan elämään. Erään esimiehen mukaan, myös heidän yksikössään nuoret otetaan mukaan oman hoito- ja kasvatussuunnitelman tekoon. Lisäksi sosiaalityöntekijälle lähetetään kuukausitiivistelmä, joka käydään ensin läpi nuoren kanssa. Jos nuori on erimieltä jostakin, kirjataan myös tämä ylös, ennen sosiaalityöntekijälle lähettämistä.

9.9.3 Hyvät käytännöt

Yksiköissä vastausten mukaan toteutetaan hyvin samanlaisia yhteisöllisyyttä tukevia käytäntöjä kuin tutkimukseni kohteena olevassa laitoksessa. Kaikissa yksiköissä järjestetään joka vuosi kaksi suurempaa reissua (hiihto- ja kesälomareissut). Kaikissa yksiköissä myös korostetaan omaohjaajakeskusteluja yhteisöllisyyttä tukevana toimintana. Omaohjaajakeskustelut ovat esimiesten mukaan tärkeä osa yhteisöllisyyttä, vaikka ne ovatkin enemmän yksilöllistä toimintaa.

Molemmissa yksiköissä vietetään myös yhteistoiminta iltoja sekä yhteisökokouksia, samantyyppisiä kuin tutkimukseni kohteena olevassa yksikössä. Yhteisiltoihin osallistuu kaikki nuoret ja talossa olevat ohjaajat ja niiden tarkoituksena on tehdä yhdessä ohjaajien kanssa erilaisia yhteisöllisyyttä tukevia toimintoja. Ensimmäisen vastaajan mukaan hänen yksikössään järjestetään yhteisökokouksen tyyppinen hetki joka toinen viikko yhteisöillan yhteydessä, jolloin nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa ja tuoda omia ajatuksiaan esille. Kaksi isompaa yhteisöko-

kousta järjestetään yksikössä aina reissujen yhteydessä. Vastaajan mukaan näinä kertoina nuorille jaetaan myös ns. tsempparipalkintoja. Toisen esimiehen mukaan hänen yksikössään järjestetään yhteisökokous joka kuun ensimmäisenä torstaina nuorten illan yhteydessä, jolloin käydään hänen mukaan läpi yhteisiä asioita ja nuoret otetaan mukaan nuorisokodin toiminnan suunnitteluun. Yhteisökokouksissa ilmoitetaan myös tulevista tapahtumista sekä ajankohtaisista asioista.

Kyseisessä yksikössä järjestettävät yhteisillat ovat hyvin samantyyppisiä kuin tutkimuskohteena olevassa nuorisokodissa. Esimiehen mukaan nuorisokodissa järjestetään nuorten ilta joka torstai. Ennen yhteistä tekemistä, nuoret siivoavat oman huoneen ja yhdessä aikuisten kanssa siivotaan koko nuorisokoti, kuten työni kohteena olevassa nuorisokodissa. Esimiehen mukaan siivouksen jälkeen nuoret ja töissä olevat ohjaajat esimerkiksi leipovat, pelaavat erilaisia pelejä ja katsovat elokuvia yms. Vastaaja lisää vielä, että kerran kuukaudessa näissä illoissa tehdään jotakin, johon voidaan käyttää myös hieman rahaa. Näinä iltoina on vastaajan mukaan käyty Linnanmäellä, museoissa, eduskuntatalossa, ravintolassa syömässä ja elokuvissa. Nuoret saava esittää ajatuksiaan ja toiveitaan, mitä yhteisissä illoissa tehdään ja näitä käsitellään yhteisökokouksissa. Vastaajan mukaan nuorten ehdotukset ovat aina toteutettu, mutta ei välttämättä heti.

”Nuorteniltojen pääpaino on yhdessäolossa ja siinä, että tehdään yhdessä asioita, joissa ollaan kontaktissa.”

Lisäksi esimies kertoo, että hänen yksikössään järjestetään myös luontoretkeä noin kerran kuukaudessa lähistöllä oleviin luontokohteisiin. Vastaajan mukaan retket aiheuttavat aina ennen lähtöä suurta vastustusta, mutta jokaisen luontoretken palaute on ollut hänen mukaan hyvä. Esimies vielä lisää, että myös työntekijät ovat kokeneet tällaiset luontoretket hyväksi tilanteiksi päästä luomaan positiivinen vuorovaikutus nuoreen. Työntekijöiden mielestä metsä toimii paikkana, josta nuoret eivät lähde nopeasti pakoon keskusteluja. Vastaajan mukaan myös nuoret ovat sanoneet, että on kiva nähdä työntekijät jossain muualla kuin nuorisokodissa ja olla vaan yhdessä työntekijöiden kanssa. Nuorisokodissa myös syödään iltapalaa yhdessä jokaisena sunnuntaina. Tällöin jokainen nuori tulee kotiin aikaisemmin ja syö yhdessä töissä olevien ohjaajien kanssa. Tarkoituksena on ” jutella niitä näitä ja rentoutua.” Esimiehen mukaan nämä tilanteet on koettu hyväksi.

9.9.4 sääntöjen ja sopimusten laatiminen ja niihin sitoutuminen

Molemmissa yksiköissä uusista säännöistä ja sopimuksista keskustellaan yhdessä nuorten kanssa ja kuullaan heidän ajatuksiaan ja toiveitaan sopimusten suhteen. Toisen ohjaajan mukaan nuorisokodin säännöt on laadittu aikuisjohtoisesti, mutta niitä käydään läpi yhteisökokouksis-

sa, joissa nuoret voivat esittää toiveitaan ja ideoitaan. Esimiehen mukaan yksikössä voidaan jotain sääntöä kokeilla tietyn ajan, jolloin nuorilla on mahdollisuus konkreettisesti osoittaa sitoutumisensa ”itse ehdotettuihin”, aikuisten hyväksymiin sääntöihin. Esimies vastaa, että yksikössä käydään nuorten kanssa läpi sääntöjä ja perustellaan, miksi normeja on, ja kuinka ne tukevat yhteisön yhdessä asumista. Laitoksessa laaditaan vastaajan mukaan myös ”sääntösopimuksia”, joka käydään läpi nuoren ja omaohjaajan välisessä keskustelussa, ja johon molemmat osapuolet sitoutuvat allekirjoituksin. Vastaaja mainitsee, että sääntöjen ja sopimusten tarkoituksena on tukea nuoren kasvua ja kehitystä. Tämän vuoksi on tärkeää, että itsenäistyvä nuori pääsee vaikuttamaan omiin asioihinsa sekä yhteisön asioihin.

Toinen esimiehistä taas korostaa pitkäjänteisyyttä sääntöjen ja sopimusten laadinnassa. Hänen mukaan sitoutumisessa on kysymys siitä, että sopimuksista ja normeista keskustellaan tarpeeksi nuorten kanssa, mutta tehdyissä sopimuksissa pysytään silti. Esimiehen mielestä tulee uskoa siihen, mitä on suunniteltu ja toteuttaa sitä riittävän kauan, jotta voi huomata, kuinka suunnitelma palvelee yhteisöä.

”Jos heti aluksi lähdetään muuttamaan sitä, mitä on sovittu, eivät nuoret ehdi tottua mihinkään, jolloin mihinkään ei myöskään sitouduta.”

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen tarkastellut tutkimuskysymystäni jakamalla ensin yhteisöllisyys käsitteen pienempiin, helpommin käsiteltäviin osiin. Yhteisöllisyys on työssäni muodostunut vuorovaikutuksen, osallisuuden, luottamuksen ja normien muodostamista kokonaisuuksista. Työssäni olen käsitellyt näiden osioiden toteutumista nuorten ja ohjaajien kokemuksista käsin, työni kohteena olevassa yksikössäni. Se kuinka ohjaajat ja nuoret kokevat nämä neljä osiota osastollaan, vastaa mielestäni alkuperäiseen tutkimuskysymykseeni. Johtopäätöksissä käyn läpi tutkimusaiheeseen liittyviä tuloksia. Keskitys tässä osiossa tuloksista nousseiden tärkeimpien näkökulmien tarkasteluun, sekä etsin yhtymäkohtia esitettyyn teoriaan.

10.1 Missä ollaan nyt?

Tutkimukseni kohteena oleva nuorisokodin yksikkö näyttäytyy esitetyn teorian ja tutkimusaineiston perusteella mikroyhteisönä (Nummenmaa ym. 2007, 23.), joka muodostuu yhdeksästä ohjaajasta ja seitsemästä nuoresta sekä sijaisista. Tämä yhteisö muodostaa kasvatusyhteisön, joka syntyy nuorten vertaisryhmästä ja kasvattajayhteisöstä eli yksikön henkilökunnasta. (Haapamäki 2000, 11-12.) Aineiston perusteella nuorisokodin yhteisö muodostuu nuorten ja

ohjaajien muodostamasta yhteisöstä, ohjaajien omasta työyhteisöstä sekä nuorten omasta alayhteisöstä. Törrösen mukaan lastensuojelulaitos on yhteisö, jossa nuoret ovat kanssakäymisissä useiden ihmisten kanssa. Laitos näyttäytyy yhteisönä, jossa heidän lähellä on ohjaajia ja muita nuoria. Tämän lisäksi nuoret ovat yhteydessä omiin sukulaisiinsa ja ystäviin. Nuorilla saattaa olla omien sisarusten lisäksi myös osaston ”sisarusryhmiä”. (Törrönen 1999, 100.)

Tuloksista selviää, että nuorten oma alayhteisö näyttäytyy tiiviimpänä verrattuna nuorten ja ohjaajien muodostamaan yhteisöön. Haastattelujen perusteella nuorten keskinäistä yhteishenkeä lisää yhteinen historia ja ajatusmaailma. Hyypän mukaan (2002, 28.) yhteishengentunne on kaikkein tärkein yhteisön ominaisuus ja se perustuu yhteiseen historiaan. Kuten teoriaosuudessa viittasin, mitä voimakkaammin yhteinen kokemus vaikuttaa yhteisön jäseniin, sitä voimakkaammin yhteenkuuluvuutta koetaan. (Hyypä 2002, 28.) Näin ollen haastattelujen valossa elämä nuorisokodissa näyttäytyy yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistajana nuorten välissä suhteissa. Lastensuojelulaitoksissa vertaisten merkitys ja yhteisöllisyys ovat merkittäviä asioita lapselle ja nuorelle. ”Sisarusrhymissä” opastetaan toisia ja jaetaan ymmärrystä samankaltaisista elämäkokemuksista. (Törrönen 1999, 103.) Alayhteisön tiiviyttä korosti myös nuorten selkeä välittäminen toisista. Tulosten valossa nuoria ahdistaa toisen nuoren omaan itseensä kohdistuva haitallinen käytös. Aineiston perusteella nuorten mielipiteet yhteisestä ajasta toistensa kanssa jakautuvat. Osa nuorista kokee, että nuoret viettävät riittävästi jo nyt yhteistä aikaa ja osa taas kokee, että kaikilla on omat menonsa, joten yhteistä aikaa ei juuri ole.

Ensimmäinen havaintoni tarkastellessani tuloksia oli, että ohjaajien määritelmät tukivat esitettyä teoriaa yhteisöllisyydestä. Yhteisö perustuu ihmisten väliseen yhteiseen toimintaan, yhteiseen päämäärään ja yhteisesti sovittuihin normeihin ja arvoihin. (Nummenmaa ym. 2007, 24.) Ohjaajien mielestä yhteisöllisyys nuorisokodissa on vuorovaikutusta ja yhteishenkeä, yhteisiä normeja, sekä arvoja. Lisäksi nuorten osallistaminen päätöksentekoon ja asioiden suunnitteluun olivat vastausten perusteella yksi toiminnan kulmakivistä. Kyrönseppän ja Rautiaisen (1993, 88.) mukaan nuorisokotiyhteisöön kuuluvien ihmisten välillä on vuorovaikutusta ja elämää säätelevät tietyt päivittäiset ja viikoittaiset rytmit, käyttäytymissäännöt ja normit. Tällaisessa yhteisössä yhteisöllisyys syntyy toiminnan ja vuorovaikutuksen myötä. Ohjaajien ja nuorten yhteiset toiminnot sekä sopimukset luovat yhteisyyttä ja siihen liittyvää yhteisöllisyyttä. (Haapamäki ym. 2000, 12.)

Ohjaajien ja nuorten välinen yhteishenki yksikössä näyttäytyy ohjaajien vastausten perusteella hyvänä. Yksikössä esiintyy yhteenottoja, mutta pääsääntöisesti nuoret ja ohjaajat kokevat tulevaisuuden keskenään toimeen. Ohjaajat myös kokevat yhteishengen olevan menossa koko ajan parempaan suuntaan. Ohjaajien mukaan työote on muuttunut yhteisöllisyyttä korostavammaksi ja nuoret haluavat entistä enemmän olla vuorovaikutuksessa ohjaajiin sekä osallistua

yhteisten asioiden suunnitteluun. Asioista myös keskustellaan tulosten perusteella yhteisössä avoimemmin kuin ennen.

Haastattelujen perusteella nuoret kokevat yhteishengen vaihtelevaksi suhteessa ohjaajiin. Heidän mukaan hyvän yhteishengen ohjaajien ja nuorten välillä tekee yhteiset säännöt ja sopimukset. Yhteishengen voi vaikuttaa nuorten kertoman mukaan myös omalla hyvällä käytöksellään. Myös molemmin puoleinen joustaminen luo yhteishenkeä talon jäsenten mukaan. Nuoret eivät itse kuitenkaan missään vaiheessa nimenneet oman osallistumisen yhteisten asioiden suunnitteluun tärkeäksi. Haastatellessani nuoria koin että, nuoret myös käyttävät yhteisöllisyyttä ”kauppatavarana”. Nuorten positiivinen käytös ohjaajia kohtaan ei aina ole täysin luonnollista, vaan käytöksen taustalla voi olla tarve miellyttää ohjaajia ja näin saada oma tahto läpi ja lisää joustoja.

Yhteisöllisyyden merkityksestä lastensuojeluympäristössä on nähtävissä selkeä mielipiteiden yhdenmukaisuus ohjaajien keskuudessa. Sen merkitys koetaan tärkeäksi. Ohjaajien mukaan yhteisöllisyys näyttäytyy nuorten kasvun ja kehityksen turvaajana ja edistää tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutumista. Ohjaajien mukaan kaikilla on tarve kuulua yhteisöön. Monet sijoitetut nuoret ovat kuitenkin eläneet aikaisemmin negatiivisissa yhteisöissä, joka on vaarantanut heidän tasapainoisen kasvun ja kehityksen. Vastausten perusteella lastensuojelulaitos toimii yhteisönä, joka tarjoaa nuorelle positiivisen, tukea, turvaa ja hoivaa tuottavan yhteisön. Ohjaajat myös korostivat vertaistuen merkitystä. Yhteisöllisyys näyttäytyykin monen ohjaajan silmissä hoitomuotona yksittäiselle nuorelle tämän yksilöhoidossa. Yhteisöllisyyden merkitys hoitomuotona korostuu myös kirjallisuudessa.

Kyrönseppän ja Rautiaisen (1993, 117.) mukaan yhteisöllisyyttä voidaan hyödyntää sekä kasvatuksessa että reaktiivisessa hoidossa nuorisokotiympäristössä. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu erityisesti lastensuojelulaitoksessa, jossa laitoksen tehtävänä on opettaa lapselle ja nuorelle yhteisiä asenteita, arvoja ja normeja. Ympäristön palaute, sekä sen asettamat vaatimukset muovaavat lapsen ja nuoren persoonallisuuden kehitystä. Kuten teoriaosuudessa ilmeni, elinympäristön rakenteellisilla tekijöillä on merkittävä vaikutus lapsen ja nuoren kehitykseen. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 117.) Ohjaajat myös kokevat, että uuden nuoren saapuessa taloon yhteisö voi auttaa tämän asettumista. Tasapainoinen ja positiivinen yhteisö rauhoittaa ja luo turvallisuuden tunnetta uuteen nuoreen. Talon toiset nuoret voivat myös välittää jouhevasti talon toimintatavat uudelle tulokkaalle.

Ohjaajien mukaan hyvä suhde nuoriin helpottaa työskentelyä ja tuo mukavuutta työhön. Aineiston mukaan hyvään suhteeseen kuuluu rajojen asettaminen. Ohjaajat kokevat, että hyvässä suhteessa nuoret testaavat rajoja enemmän. Rajojen tarkoituksena on turvallisuuden

tunteen ja luottamuksen luominen nuoriin. Ohjaajien tehtävä on luoda nuoriin vuorovaikutussuhde, joka huokuu ”rakkautta ja rajoja”.

Tulosten mukaan selkeät rajat luovat ohjaajien mukaan nuorelle turvallisuuden tunnetta, joka on luottamuksen perusta. Ilman turvallisuuden tunnetta, luottamusta ei pääse syntymään. Myös nuoret kokevat, että hyvät välit helpottavat omaa oloa ja luo rauhallisuuden tunnetta taloon. Vastausten perusteella tulkitsemme, että ohjaajien tehtävissä esiintyy sosiaalisen tuen ja kontrollin elementtejä, jotka vaikuttavat koko yhteisöön. Toteuttaessaan yhteisöllisyyttä työssään, heidän tulee rajoittaa toimintaa, mutta myös antaa tukea ja olla läsnä. Päätelmäni onkin, että sosiaalisen tuen ja kontrollin tulee olla tasapainossa, jotta yhteisöllisyyttä pääsee syntymään.

Yksikössä ylläpidetään yhteisöllisyyttä monin eri käytännön ratkaisuin. Talossa järjestetään yhteisökokoukset joka kolmen viikon välein. Kokousten tarkoituksena on käsitellä nuorten esittämiä aiheita ja kaikkea sitä, mikä vaikuttaa koko yhteisöön ja sen toimintaan sekä muita tulevia tapahtumia. Haapamäen mukaan rakentavassa yhteisössä toteutetaan yhteisökokouksia, koska tämän tyyppisissä foorumeissa mahdollistetaan yhteisön jäsenten osallisuutta ja vaikuttamista. Yhteisesti sovittuja käytäntöjä on myös helpompi seurata ja noudattaa. Rakentavaan yhteisöön liittyy positiivinen yhteisöllisyys. (2000, 15.) Joka viikko pidetään siivouspäivä, jonka jälkeen ohjaajat ja nuoret tekevät jotakin yhdessä, johon nuoret itse vaikuttavat. Nuorisokodissa järjestetään myös kaksi kertaa vuodessa retkiä. Lisäksi on talkoita, elokuvailtoja sekä yhdessä syömistä, joista pidetään kiinni. Arjen toiminnot vastuuttavat ja osallistavat nuoria sekä kasvattaa heistä itsenäisiä. (Törrönen 1999, 18.)

Aineiston perusteella yhteisöllisyyttä tuetaan osallistamalla nuoria yhteiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon, tarjoamalla vapaaehtoisuutta, mutta myös sitoutumista yhteisesti sovittuun toimintaan sekä olemalla nuoren kanssa aidosti läsnä. Vastauksista nousi usein vapaaehtoisuuden merkitys osallistumisessa. Monet ohjaajat ottivat esille, että nuorisokodissa pyritään korostamaan vapaaehtoisuutta ja vähentämään pakkotoimintaa. Vapaaehtoisuuden merkitys varmasti korostuu lastensuojeluympäristössä, joka itse ei perustu vapaaehtoisuuteen. Lastensuojelulaitos näyttäytyy monelle nuorelle pakkoyhteisönä, joka erottaa sen muista ihmis-yhteisöistä. Laitosyhteisöön kuuluminen on harvoin nuoren oma valinta. (Törrönen 1999, 18.) Mielestäni nuorisokodissa voi nähdä institutionaalisen yhteisöllisyyden vahvan aseman. Lastensuojelulaitos instituutiona vaikuttaa luottamuksen ja verkostojen muodostumiseen. (Kääriäinen ym. 2005, 29.) Instituutio luo yhteisön, se ei siis synny vapaasta tahdosta.

Ohjaajien aineisto laittoi minut pohtimaan, että onko yhteisöllisyys ainoastaan yhteistä kivaa tekemistä ja tuhoaako ”pakko” yhteisöllisyyden. Päädyin työn perusteella tulokseen, että taasisesti jakautunut vastuu ja toiminnot kaikkien yhteisön jäsenten kesken luovat tasa-arvoa ja

oikeudenmukaisuutta, joka toimiikin sosiaalisen pääoman merkittävänä kantavana voimana. Eli nuorten vastuuttamista esimerkiksi yhteisten tilojen ja oman huoneen siivoamiseen, ei tule nähdä yhteisöllisyyden tukahduttamisena. Yksittäisen yhteisön jäsenen kannalta tällainen ”pakottaminen” voi tuntua haasteelliselta, koska yhteisön etu menee omien etujen edelle. Yksilö mahdollisesti tuntee yhteisöön kuulumisen negatiivisena, joka rajaa omaa toimintaa, vaikka se on rakentavaa yhteisön kannalta. Avoin ja rehellinen vuoropuhelu asioiden käsitte-lyssä edistävät ja kehittävät yhteisön toimintaa. Yhteisesti tapahtuva asioiden käsittely rakentaa positiivista pohjaa normistolle, joka ohjaa yhteistä toimintaa. (Haapamäki ym. 2000, 15.)

Nuorisokoti on ainutlaatuinen yhteisö, koska yhteisö muodostuu jäsenistä, jotka eivät välttämättä halua kuulua joukkoon vapaaehtoisesti eikä sitoutua noudattamaan yhteisiä normeja ja sopimuksia. Nuorella voi myös olla vaikeuksia integroitua jo valmiiseen yhteisöön. Tämä voi aineiston perusteella nakertaa yhteisöllisyyttä. Yksilön jatkuva poissaolo ja yhteisten sääntöjen laiminlyöminen vaikuttaa tulosten valossa haitallisesti yhteisöllisyyteen. Jokaiselle nuorelle laaditaan yhdessä nuoren kanssa yksilöllinen hoito- ja kasvatussuunnitelma, jota jatkuvasti päivitetään. Sekä ohjaajat ja nuoret kokevat liian erilaiset yksilölliset hoitosuunnitelmat haitaksi, koska erilaiset suunnitelmat tuovat ohjaajilta erilaisia joustoja nuorella ja osa nuorista kokee nämä joustot epäoikeudenmukaisiksi. Ohjaajien salassapitovelvollisuuskin voi ajoittain aiheuttaa ongelmia yhteisössä, kun työntekijät eivät voi perustella yksilöllisiä hoitoratkaisujaan toiselle nuorelle. Yhteisen ajan puute on myös tulosten perusteella selkeä yhteisöllisyyteen negatiivisesti vaikuttava tekijä.

Nuorten tuloksista selkeästi korostui heidän kokema ohjaajien keskinäisen raportoimisen haitallisuus. Ohjaajien toimenkuvaan kuuluu informoida toisiaan päivän tapahtumista vuorojen vaihtuessa. Tulosten perusteella nuoria ahdistaa, koska raportoimisesta seuraavat seuraukset voivat haitata ja rajata heidän toimintaansa. He kokevat myös kertomansa mukaan ahdistavaksi tilanteet, joissa heidän asioista puhutaan, ilman, että he ovat itse paikalla. Mielestäni kuitenkin säännöllinen kirjaaminen ja työntekijöiden informointi tukevat työn suunnittelussa ja arvioinnissa, sekä ovat laadukkaan työn tae. Monen nuoren vastauksista paistoikin, että raportoimisen haitallisuus on siinä, että oma haitallinen käytös tulee ilmi, jolloin joutuu vastaamaan seuraamuksista. Eräs yhteisöllisyyttä haittaava tekijä on nuorten tuloksia tarkasteltaessa ohjaajien vaihtuvuus ja ohjaajan ammattirooli. Luottamusta ja yhteishenkeä ei tulosten perusteella ehdi syntyä, jos/kun ohjaajat vaihtuvat tiuhaan tahtiin. Ohjaajan ammattiroolilla tarkoitan tuloksista esiin noussutta asiaa, jossa nuorisokoti on nuorille koti ja ohjaajille työpaikka. Tämä myös korostaa nuorisokotia ainutlaatuisena yhteisönä, sekä nuorten suurta aikuisen tarvetta.

Yhteisöllisyyden luominen ja ylläpitäminen vaatii kaikkien yhteisön jäsenten panostusta. Kaikki ohjaajat olivat sitä mieltä, että he voivat tukea yhteisöllisyyden säilymistä talossa, olemalla vielä enemmän nuorten kanssa läsnä ja antamalla heille aikaa. He myös kokevat, että voisivat puuttua aktiivisemmin syntyviin ongelmiin ja konflikteihin talossa. Tulosten perusteella ohjaajat lisäksi kokevat, että säilyttääkseen yhteishengen heidän tulee toimia avoimesti ja keskustella nuorten kanssa sekä noudattaa yhteisesti sovittuja käytäntöjä. Reilu ja tasapuolinen yhteisön jäsenten kohtelu on myös tulosten valossa yhteisön ilmapiiriä tukeva toiminta, jota yksittäinen työntekijä voi tehdä. Vuorovaikutukseen tarvitaan kuitenkin kaksi osapuolta, eikä me-hengen luominen ole ainoastaan ohjaajien vastuulla. Myös nuorille kuuluu vuorovaikutuksen toinen puoli. Nuoret olivat itse valmiita tukemaan ilmapiiriä noudattamalla sääntöjä ja pitämällä niistä kiinni. Ystävällinen kohtelu ja rehellisyys ohjaajia kohtaan, vaikka kaikista ohjaajista ei pitäisikään, nousi myös tuloksissa esille. Haastattelutulosten mukaan hyvä käytös auttaa nuoria saamaan enemmän joustoja ja liikkumatilaa.

Aineiston mukaan ohjaajat pitävät yhteisökokouksia tärkeinä foorumeina. Ohjaajien mukaan yhteisökokousten merkittävin tekijä on osallistaa ja vastuuttaa nuoria sekä tarjota heille mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon. Ne myös toimivat informaatiovälittämisen areenoina ja luovat luottamusta ohjaajiin. Tulosten perusteella yhteisökokoukset koetaan ohjaajien silmissä ylläpitävän yhteisöllisyyttä. Tuloksista kävi kuitenkin ilmi, että suurin osa nuorista kokee nämä kokoukset hyödyttömiksi. Aineistosta ilmenee, että nuoret kokevat, ettei kuukausittain järjestettävissä yhteisökokouksissa puhuta hyödyllisistä ja tarpeellisista asioista. Haastateltavista yksi kokee ne positiivisiksi tilanteiksi, joista saa tarvittavaa informaatiota, ja toinen kokee ne tärkeiksi ennen yhteisiä reissuja. Yhteiset kokoukset toimivat yhteisöllisyyden rakennusaineena ja luovat raamit yhteisön kehittymiselle. Niiden määrä tulee kuitenkin aina mitoittamaan yhteisön omiin tarpeisiin ja ominaisuuksiin. Kokousten säännöllisyys vaikuttaa yhteisön rakentumiseen ja luo turvallisuuden tunnetta. Yksittäinen yhteisön jäsen tietää, että tietynä ajankohtana voi aina tarvittaessa jakaa asioitaan muiden yhteisön jäsenten kesken. (Haapamäki ym. 2000, 34.)

Ohjaajien tehtävänä on edistää nuorten osallisuutta, ryhmään kuulumista ja tunteiden vastaanottamista sekä jakamista. Tästä syystä nuorisokoti toimii ympäristönä, jossa harjoitellaan sosiaalisia taitoja ja tapoja olla vuorovaikutuksessa eri yhteisöjen kanssa. Nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja mielipiteiden kuuleminen on merkittävää, koska yhteinen vuorovaikutus lisää itsetuntoa ja osallisuuden kokemuksia sekä luo turvallisuuden tunnetta. (Takkunen & Heikkuri 2008.) Tulosten perusteella nuorisokodissa tuetaan ja kannustetaan aktiivisesti nuorten mielipiteen ilmaisua. Ohjaajat laativat päälinjat toimintaan ja sääntöihin vastausten mukaan ensisijaisesti keskenään. Nuoria kuitenkin otetaan mukaan yhteisten asioiden suunnitteluun ja heidän mielipiteitään kuullaan heitä ja yhteisöä koskevissa asioissa. Päätösvalta

nuorisokodissa on kuitenkin aina aikuisten vastuulla. Tarvittaessa ohjaajat tekevät myös vastausten mukaan kompromisseja nuorten kanssa huomioiden nuoren aikaisempi käytös.

Aineistosta myös ilmenee, että ohjaajat tukevat kaikkien tasaista päätöksentekoon osallistumista sekä hiljaisempien mielipiteiden kuulemista toimimalla ns. puheenjohtajan rooleissa. Vastausten mukaan ohjaajien tehtävänä on jakaa puheenvuoroja ja aikaa tasaisesti nuorille päätöksenteossa. Kaipio ja Murto kuvaavatkin teoksessaan, että kasvattajan tehtävänä on ohjata yhteisön jäseniä demokraattiseen yhteistyöhön. Yhteistyö tapahtuu aina aikuisen johdolla. Nuorten osallistaminen ei tarkoita nuorten mielivaltaan alistumista. Aikuinen asettaa toiminnalle reunaehdot, joiden sisällä yhteinen asioiden käsittely tapahtuu. Ohjaajien tehtävänä on kertoa nuorille, minkälaisessa päätöksenteossa nuoret voivat olla mukana ja, mitä päätöksiä ei voida hyväksyä. (Kaipio & Murto 1990 11, 13, 122.)

Aineiston mukaan nuoria tuetaan osallistumaan päätöksentekoon osallistamalla heitä yhteisökokouksiin ja kyselemällä nuorilta säännöllisesti heidän mielipiteitään. Nuorten mielipiteen ilmaisua tuetaan ohjaajien mukaan konkreettisella läsnäololla ja antamalla aikaa sekä tarvittaessa pyytämällä palautetta. Tuloksissa käy ilmi, että nuorisokodilla voi ilmaista mielipiteitään myös tarvittaessa kuvin ja kirjoittamisen keinoin sekä harjoittelemalla ohjaajan kanssa ensin.

Tärkeinä keinoina nuorten päätöksentekoon tukemisessa on tulosten mukaan myös omaohjaajakeskustelut, joissa nuoren mielipiteitä voidaan kuulla kahden kesken. Tämä toimii myös keinona saada hiljaisempi rohkaistumaan mielipiteidensä ilmaisuun. Omahoitajasuhteella lastensuojelulaitoksessa on merkittävä rooli lapsen ja nuoren yksilöllisessä huomioimisessa ja riittävän hoidon takaamisessa sekä perusturvallisuuden kokemuksen luomisessa. (Törrönen 1999, 103.)

Aineistosta käy ilmi, että myös suurin osa nuorista kokee tulewansa kuulluksi nuorisokodissa. Tuloksista voi lisäksi tulkita, että ohjaajat tukevat nuorten itsensä ilmaisua ja nuoret tiedostavat tämän myös itse. Nuorten vastausten mukaan nuorille opetetaan, ettei mielipiteitä voi vain laukoa, vaan asioita pitää osata perustella ja esittää rakentavasti. Tämän osa nuorista kokee hyvin haasteelliseksi.

Nuorisokodilla laaditaan toiminnan ja normiston perussuuntaviivat pääsääntöisesti ohjaajakeskisest lastensuojelun eettisiin periaatteisiin nojaten. Nuorten yksilöllisissä hoito- ja kasvatussuunnitelmissa otetaan kuitenkin nuori mukaan ja näitä suunnitelmia päivitetään yhdessä nuoren kanssa. Säännöistä ja sopimuksista keskustellaan myös yhteisökokouksissa. Tulosten mukaan nuorisokodilla pyritään kuitenkin välttämään pitkän sääntölistan laatimista. Yhteisön tavoitteena on ohjaajien mukaan luoda yhteiset arvot, joihin jokainen yhteisön jäsen voi si-

toutua. Tulosten mukaan sääntöihin sitoutuminen edellyttää avointa keskustelua kaikkien yhteisön jäsenten kesken ja normiston yhteistä laatimista.

Ohjaajien vastausten mukaan nuorisokodissa on tärkeää, että nuorille perustellaan laadittuja normeja riittävästi, ja niiden tulee tukea selkeästi nuoren kasvua ja kehitystä. Positiivinen palaute ja ripeä puuttuminen sääntörikkomuksiin auttavat nuoria sitoutumaan ohjaajien vastausten perusteella sääntöihin. Myös pitkäjänteisyys sekä yhteinen arvoperusta suuren sääntölistan sijaan auttaa sitoutumaan yhteisiin sopimuksiin. Yhteisökasvatus korostaa, että yhteinen normijärjestelmä laaditaan kaikkien yhteisön jäsenten kesken, jolloin myös nuorten vaikuttamismahdollisuudet kasvavat. Yhteisesti laaditulla normijärjestelmällä voidaan vaikuttaa ryhmänormeihin. Yhteisöllisessä asioiden hoidossa kaikkia yhteisön jäseniä kuullaan ja yhdessä pohditaan ratkaisuvaihtoehtoja. (Kaipio & Murto 1990, 13)

Tulosten perusteella nuoret kokevat pääsevänsä selvästi vaikuttamaan omiin asioihinsa. Nuorten mukaan he voivat vaikuttaa asioihinsa omalla käytöksellään ja osa nuorista korostaa myös aiemmin esiin tullutta omien neuvottelutaitojen merkitystä ohjaajien kanssa säännöistä keskustellessa. Nuoret kuitenkin kokevat etteivät juuri pääse vaikuttamaan taloa koskeviin asioihin ja sääntöihin. Suurin osa nuorista kertoo pystyvänsä sitoutumaan laadittuihin normeihin vaihtelevasti. Kotiintuloaikojen noudattaminen viikonloppuna tuottaa eniten vaikeuksia nuorilla, sekä viikkorahan suuruus koetaan liian pieneksi.

Tutkimassani nuorisokodissa esiintyy selkeitä yhteisökasvatuksen piirteitä, kuten kasvatettavien vastuunoton korostamista ja yhteisön huomioimista autoritääriseen kasvatukseen sijaan. Yhteisökasvatuksen tunnuspiirteenä on myös arjen toimintaa säätelevät yhdessä kasvattajien ja kasvatettavien kanssa vuorovaikutuksessa laaditut normit ja säännöt. (Kaipio 1999, 11) Tarkastelemassani nuorisokodissa sääntöjen laadinnassa huomioidaan nuorten ääni ja ehdotukset, mutta toiminta tapahtuu aikuisjohtoisesti. Ohjaajat määrittävät konseptin, jossa nuoret voivat tuoda näkemyksensä esiin. Tutkimuksen kohteena oleva yksikkö soveltuu yhteisökasvatuksen kentäksi, koska se on nuorten kasvatusta harjoittava organisaatio, jossa aikuiset ja nuoret kokoontuvat säännöllisesti. (Yhteisöhoito 2002) Nuorisokodissa tuetaan nuorten mielipiteen ilmaisua ja osallisuutta päätöksenteossa. Myös nuoret itse kokevat tulevansa kuulluksi. Yhteisökasvatuksessa kaikille jäsenille taataan vaikuttamismahdollisuudet ja mielipiteiden ilmaus. (Kaipio 1999, 38-39.)

Ohjaajien vastausten perusteella suurimmaksi luottamuksen mittariksi nuorisokodissa näyttäytyy se, että nuoret uskaltavat kertoa vaikeistakin asioistaan ohjaajille. Luottamus on tulosten mukaan avoimuutta ja rehellisyyttä. Luottamus näkyy nuorisokodissa ohjaajien mukaan myös siinä, että nuori kokee, ettei jää yksin, vaikka olisikin toiminut väärin. Aikuinen on tarvittaessa lähellä. Nuori siis luottaa aikuisen läsnäoloon ja turvaan.

Luottamuksen merkitystä pidetään ohjaajien kesken merkittävänä. Ohjaajat kokevat, että luottamus helpottaa työskentelyä nuoren kanssa. Luottamuksellisessa ympäristössä nuori uskaltaa antaa itsensä ja asiansa työntekijöiden hoidettavaksi. Siinä, missä yhteisöllisyys toimii hoitomuotona, luottamus on tulkintani mukaan tämän hoitomuodon moottori. Luottamus myös valaa turvallisuuden ja varmuuden tunnetta nuoreen. Ohjaajien vastaukset luottamuksen hoidollisesta merkityksestä tukevatkin käsitystä siitä, että luottamukselliset ihmissuhteet edistävät hyvinvointia. (Ellonen & Korkiamäki 2006, 221.) Vastauksista nousi myös esille, että ilman luottamusta ohjaajasta ei välttämättä muodostu merkityksellinen henkilö nuoren elämään. Mielestäni jos yksikään aikuinen ei muodostu merkitykselliseksi henkilöksi, voi nuoruusvuosista muodostua tyhjiö nuoren elämään, josta on haittaa myöhemmällä iällä.

Kuten aikaisemmin on käynyt ilmi, nuorisokoti on yhteisönä ja ympäristönä hyvin ainutlaatuinen. Siellä asuvat nuoret ovat joutuneet elämässään pettymään useasti, joka näkyy myös luottamuksen rakentumisessa. Suurin osa nuorista kokee, että heillä on vaikeuksia puhua itselleen tärkeistä asioista ohjaajien kanssa. Yhden nuoren mielestä hänelle ei tuota vaikeuksia puhua ohjaajien kanssa, ja toinen kokee voivansa puhua ainoastaan yhdelle tietylle henkilölle. Enemmistö nuorista kokee, ettei pysty luottamaan ohjaajiin.

Luottamisen vaikeuteen vaikuttaa tulosten perusteella nuorten aiemmat, jo ennen nuorisokoti-aikaa syntyneet kokemukset petetyksi tulemisesta, ohjaajien asioiden unohtelu sekä ohjaajien keskinäinen raportointi. Koen, että monet nuorisokodissa asuvat nuoret ovat joutuneet pettymään niin useasti, että tämän vuoksi he kiinnittävät herkästi huomiota ohjaajien tahattomaan pienten asioiden unohteluun. Ohjaajan tehtävänä laitoksessa on opettaa nuorelle, että pettymykset kuuluvat elämään. Liian monet pettymykset hajottavat luottamusrakennetta ja haittaavat sosiaalisten suhteiden rakentumista. (Pulkkinen 2002, 46.) Tulosten perusteella nuorisokodissa suurin osa on näitä aikuiseen pettyneitä nuoria, mikä on haaste työntekijöille. Pettymykset heikentävät sosiaalisen pääoman kasvua. (Pulkkinen 2002, 46.)

Liika avoimuus ohjaajiin ei nuorten mielestä koeta hyväksi, koska ohjaajat raportoivat tiedot ylös, joka taas voi rajoittaa nuorten mukaan liian paljon heidän toimintaa. Raportointi on vahvasti noussut tuloksista esille. Nuoret kokevat sen yhteisöllisyyden jarruna ja luottamuksen rakentumisen esteenä. Haastattelujen perusteella nuoria ahdistaa, että heistä puhutaan ilman heidän läsnäoloa. Nuoret myös pelkäävät, että raporttiin kirjoitetaan asioita, joiden perusteella ohjaajat kontrolloivat nuoren toimintaa myöhemmissä tilanteissa. Pulkkinen muistuttaa, että luottamuksen rikkoutumisella ja turvattomuuden tunteella on pitkäaikaisia seurauksia nuoren kehitykseen. Se vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin, oppimiseen sekä oppimishalukkuuteen. (Pulkkinen 2002, 45.)

10.2 Mitä tehdä?

Toinen tutkimuskysymykseni koski, että millaisia ideoita ja ajatuksia yhteisön jäsenillä on yhteisöllisyyden lisäämiseen. Ohjaajien tuloksissa tärkeimmäksi yhteisöllisyyttä tukevaksi toiminnaksi nousi ohjaajien läsnäolo ja yhteisen ajan antaminen nuorille niin yhdessä kuin nuoren kanssa kahden kesken. Osa ohjaajista esitti ideoiksi myös yhteiset toiminnalliset hetket, kuten erilaiset pelit ja harrasteet. Ohjaajien näkökulmasta yhteisöllisyyttä voidaan lisätä myös kuuntelemalla nuorilta tulevia ideoita ja toteuttaa niitä sekä käydä avointa keskustelua nuorten kanssa.

Konkreettisiksi ideoiksi yhteisöllisyyden lisäämiseen ehdotettiin myös nuorisokodin sisustamista yhdessä nuorten kanssa ja yhteistä ”koti-iltaa”, jolloin tarkoituksena olisi selkeästi lähteä pois osastolta ja mennä harrastamaan yhdessä jotain. Ohjaajat kuitenkin kokevat, että yhteisöllisyyden lisäämiseksi yhteisö ei tarvitse sirkustemppeja, suuria resursseja vaativia toimintoja. Pääasia on, että nuoret kokevat, että ohjaajilla on aikaa juuri heille. Yhteinen tekeminen nuorten ja ohjaajien välillä synnyttää yhteisiä kokemuksia ja muistoja. Näenkin tämän kehämaisesti, että yhteiset kokemukset ja muistot synnyttävät yhteistä historiaa, joka on yhteenkuuluvuuden tunteen kulmakivi. Lisäksi yhteinen tekeminen ja syntyvä kokemus synnyttävät luottamusta. Tämän vuoksi mielestäni yhteisiin toimintoihin kannattaa panostaa. En tarkoita panostamisella yhteisiin hetkiin suurta taloudellista sijoittamista, vaan panostamista konkreettiseen läsnäoloon. Yhteistoimintojen tarkoituksena on olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Yhteinen tekeminen luo luonnollisen hetken ja tilanteen, jossa keskustella ja tutustua toiseen ihmiseen. Esimerkiksi yhteinen leipominen synnyttää mielestäni ns. Positiivisen suljetun tilan, jossa keskustelu on luonnollisempaa kuin toimistohuoneessa loisteputkien alla.

Nuoret toivovat myös toiminnollisia yhteisiä hetkiä. Vastauksissa ilmeni, että he haluavat selkeästi pois osastolta yhdessä ohjaajien kanssa ja tehdä jotakin arjesta poikkeavaa aina silloin tällöin. Toiveina oli värikuulasotaa, ostoksilla käyntiä, Megazoneen vierailua, uimista, jalkapalloa, ym. Joukkuelajeja. Nuorten mielestä yhteisissä toiminnoissa, joissa vietetään aikaa samassa tilassa, oppii paremmin tuntemaan toista ihmistä. Tällaisissa tilanteissa näkee, miten toinen käyttäytyy ja tulee toimeen muiden kanssa. Nuoret toivat myös itse esille, että joukkuelajien kautta, joissa tunteet kuumenevat, nuori voi harjoittaa tunnistamaan omia tunteitaan ja oppia hillitsemään itseään. Vastauksista ilmeni, että yhteisiä toiminnallisia hetkiä ei saa olla liian usein, koska nuorten mielestä heidän oma vapaa-aika on tiukoilla. Liika yhteisöllisten hetkien tuputtaminen voikin kääntyä helposti yhteisöllisyyttä hajottavaksi, jos nuori kokee, että hänen henkilökohtaista vapauttaan rajoitetaan jatkuvasti yhteisön edun nimissä.

Ohjaajista suurin osa ja nuorista sen sijaan pieni osa toivoo tulosten perusteella enemmän yhteistä aikaa keskenään. Yksi ohjaaja oli tulosten perusteella tyytyväinen tämän hetkiseen

tilanteeseen ja nuorista enemmistö kertoi, että olisi kiva jos olisi enemmän yhteistä toimintaa, mutta ovat kuitenkin tyytyväisiä tämän hetkiseen tilanteeseen. Nuorten vähäiseen määrään, jotka toivoivat lisää yhteistä aikaa, vaikuttaa tulkintani mukaan nuorten kokema oman ajan riittämättömyys. Koulun vuoksi nuorille jää tunne, että heillä ei ole riittävästi aikaa kavereilleen. Nuorisokodin yhteinen aika on siis pois omasta vapaa-ajasta.

Tuloksissa esiintyi, että yhteisöllisyydellä on myös varjopuolensa. Se voi kääntyä myös yksilöä syrjiväksi. Liian tiivis yhteisö voi syrjiä uutta yhteisöön pyrkivää jäsentä, jolloin positiivisesta ja nuoren tilannetta eteenpäin vievästä yhteisöllisyydestä muodostuu jarru nuoren kasvuun, kehitykseen ja yhteisöstä nauttimiseen. Negatiivinen ja syrjivä yhteisö vaikeuttaa nuorisokotiin asettumista. Negatiivisessa yhteisössä yhteisön jäsenet kilpailevat toisiaan vastaan ja toimivat yksilöinä omia etujaan tavoitellen, jolloin kukaan ei tue toista.

10.3 Millaista muualla?

Muiden yhteistyö yksiköiden toiminta näyttäytyy tulosten perusteella lähes yhdenmukaiselta suhteessa tutkimaani nuorisokotiin. Molemmissa laitoksissa korostetaan suurta yhteisöllisyyden merkitystä lastensuojelulaitosympäristössä. Kyselyn mukaan toisessa yksikössä yhteisöllisyys näyttäytyy nuoren tilannetta eteenpäin vievänä ja kannustavana elementtinä. Se näyttäytyy, kuten ohjaajien tuloksissa ilmeni, hoitomuotona. Yksikön mukaan, vaikka nuoria kohdellaan laitoksessa yksilöinä, on yhteisöllisyyden rooli arjessa ja yhteisasumisessa suuri. Kuten aikaisemmin ohjaajien tuloksissa ilmeni, toisen yksikön esimies myös nimeää, että yhteisöllisyys toimii merkityksien luoja nuorelle. Yhteisöllisyyden tunne luo nuorelle kokemuksen laitoksesta hänen kotinaan. Tällöin laitoksesta muodostuu merkityksellinen muisto hänen elämään. Sama merkitysten muodostuminen näkyy tulosten mukaan myös ohjaajien kohdalla. Esimiehen mukaan yhteisöllisyys sitoo nuoren yhteisössä oleviin ihmisiin, joista muodostuu merkityksellisiä hänelle. Kasvua ja kehitystä korjaavien kokemusten merkittävyys tulee siitä, kenen kanssa näitä kokemuksia saa.

Molemmissa yksiköissä nuoria tuetaan päätöksenteossa tulosten perusteella samanlaisin keinoin. Nuoria kannustetaan ja osallistetaan päätöksentekoon, sekä aktiivisesti kysellään nuorten mielipiteitä. Vastauksista nousi omaohjaajakeskustelujen tärkeys, joissa nuorilla on mahdollisuus tuoda ajatuksiaan ja toiveitaan ohjaajalle esiin ja päästä vaikuttamaan talon toimintaan. Myös yhteistyöyksiköissä nuorten osallisuutta päätöksentekoon tuetaan nuoren oman hoito- ja kasvatussuunnitelman laadinnassa. Lisäksi yksiköissä vietetään yhteisökokouksia ja yhteisiltoja, joissa nuorilla on mahdollisuus tuoda ajatuksiaan ja toiveitaan esille. Toisessa yksikössä yhteisökokous on joka kuun ensimmäisenä torstaina nuorten illan yhteydessä ja toisessa yhteisilta on joka toinen viikko, iltana, jolloin nuoret ja ohjaajat tekevät myös jotakin

ennalta sovittua. Lisäksi kyseisessä yksikössä pidetään kaksi isompaa yhteisökokousta yksikössä aina reissujen yhteydessä.

Yksiköiden toiminnan yhdenmukaisuutta kuvastaa myös hyvin samantapaiset yhteisöllisyyttä tukevat käytännöt. Molemmissa laitoksissa tehdään kaksi kertaa vuodessa suuremmat reissut, kuten tutkimassani nuorisokodissa. Lisäksi on yhteisöiltoja ohjaajien ja nuorten kesken, jolloin tehdään jotain ennalta suunniteltua. Tulosten mukaan toisen yksikön esimies kokee myös omaohjaajakeskustelut yhteisöllisyyttä tukeviksi toiminnoiksi. Omaohjaajakeskustelujen kautta nuori saa yksilöllistä aikaa ja huomiota, jolloin yhteisöhetkissä ei tarvitse lähteä kilpailemaan huomiosta. Esimiehen mukaan omaohjaajakeskustelut eivät ole suoranaisesti yhteisöllistä toimintaa, mutta ovat silti välttämättömiä yhteisöllisyyden toteutumiselle. Toisessa yksikössä kyselyn mukaan järjestetään enemmän yhteisöllisiä hetkiä aikuisten ja nuorten kanssa.

Laitosten säännöt laaditaan aikuisjohtoisesti, jonka jälkeen nuorten kanssa käydään keskustelua, perustellaan sääntöjen tarkoitusperää ja kuullaan nuorten ajatuksia ja tunteita normeja kohtaan. Aineisto osoittaa, että toisessa yksikössä sääntöjen suhteen voidaan laatia sääntösovimuksia, joihin molemmat osapuolet, ohjaaja ja nuori sitoutuu allekirjoituksin. Lisäksi yksikössä voidaan joitakin nuorten ehdottamia ja aikuisten hyväksymiä sääntöjä kokeilla tietyn ajan, jolloin nuoret osoittavat sitoutumisensa. Toinen yksikkö puolestaan korostaa pitkäjänteisyyttä, joka tuli esiin myös tutkimassani yksikössä. Esimiehen mukaan nuorten kanssa voidaan käydä keskustelua, mutta päätetyissä asioissa silti pysytään. Jatkuvasti muuttuvaan normistoon on vaikea sitoutua. Vastausten perusteella kaikkien kolmen lastensuojeluyksiköiden toiminta ja ohjaajien työskentely on hyvin samansuuntaista. Vaikka uusia ideoita yhteisöllisyyden tukemiseen ei tullut on kasvatustulosten kannalta tärkeää tietää, että kasvattajat toimivat samansuuntaisesti. (Haapamäki ym. 2000, 26-28.)

Kaiken kaikkiaan tulokset selkeästi tukevat yhteisöllisyyden merkitystä. Tutkimassani nuorisokodissa on selkeitä yhteisöllisyyttä tukevia ja lisääviä elementtejä, sekä yhteisökasvatuksen piirteitä. Yksikössä korostetaan ohjaajien läsnäoloa ja yhteisen ajan antamista. Tulosten valossa läsnäolo on konkreettisin ja merkityksellisin yhteisöllisyyttä tukeva keino. Läsnäoloa voi jokainen työntekijä nuorelle antaa, ja sen puute koetaan hajottavan yhteishenkeä. Yhteisöllisyyttä tukevana elementtinä näyttäytyy myös nuorisokodissa toteutettava nuorten osallisuutta ja mielipiteen ilmaisua korostava työskentely. Lisäksi yksikössä vaalitaan yhteisiä arvokeskustelujen käymistä, aikuiskeskeisen sääntölistan tekemisen sijaan. Haasteena kuitenkin yhteisön yhteishengen ylläpitämisessä näyttäytyy nuorten luottamisen vaikeus ohjaajiin ja ohjaajien keskinäisen raportoinnin kokeminen negatiivisena nuorten keskuudessa. Raportoimisen kokeminen negatiivisena voi johtua nuorten kokemasta luottamuspulasta ohjaajiin. Haasteena on myös nuorten kokema yhteisökokousten hyödyttömyys. Kolikon toisena puolena on kuitenkin

kin, että nuoret kokevat nuorisokodissa tulevansa kuulluksi ja pääsevänsä vaikuttamaan omiin asioihinsa.

11 POHDINTA

Opinnäytetyö lähenee loppuaan ja on aika tarkastella koko prosessin kulkua. Ensimmäisessä osiossa suljen ympyrän arvioimalla koko opinnäytetyöprosessia ja saatujen tutkimustulosten luotettavuutta eettisistä lähtökohdista käsin sekä tarkastelen valittujen menetelmien toimivuutta. Toisessa osiossa paneudun tarkastelemaan asetettujen tavoitteiden toteutumista ja omaa oppimisprosessiani. Lopuksi vielä listaan muutamia kehittämis ehdotuksia jatkotutkimuksia varten, jos työni aihetta sovelletaan muussa yhteydessä.

11.1 Arviointi ja eettisyys opinnäytetyössäni

Opinnäytetyön eettiset kysymykset voidaan jakaa kolmeen näkökulmaan. Ensimmäiseksi tulee pohtia tutkimusaiheen eettistä oikeutusta, eli miksi kyseisen aiheen tutkiminen on oikeutettua. Tämä on tärkeää kun tutkimusaihe on sensitiivinen tai tutkittavat haavoittuvaisia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ennen työn aloittamista pohdin useasti, voinko tutkia nuorisokodissa asuvien nuorten, alle 18-vuotiaiden, elämää lastensuojelulaitoksessa ja heidän kokemuksiin yhteishengestä. Pohdintaa herätti juuri se, etteivät vastaajat olleet täysikäisiä. Lisäksi koin, että lastensuojelulaitos asumisympäristönä on hyvin henkilökohtainen asia. Onko minulla oikeutta opinnäytetyön nimissä mennä toisen kotiin? Omassa työssäni perustelin aiheen tarkastelua sillä, että koen yhteisöllisyyden korostamisen nimenomaan lastensuojeluympäristössä tarpeelliseksi. Työni kautta nuorilla oli myös mahdollisuus tuoda ääntään ja mielipiteitään esiin puolueettomalle kuuntelijalle. Tutkielma perustui myös puhtaasti vapaaehtoisuuteen, eikä ketään painostettu.

Toinen näkökulma viittaa tutkimusmenetelmiin eli saadaanko tarpeellinen tieto valitulla aineistokeruumenetelmällä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Valitsin menetelmiksi haastattelun ja kyselylomakkeet. Mielestäni todellisuutta parhaiten kuvaava menetelmä olisi ollut havainnointi ja koko yhteisön haastattelu. En kuitenkaan voinut käyttää kyseisiä menetelmiä, koska tein työn yksin ja oma aikani on rajallinen. Koin eritoten kyselylomakkeiden haittapuoleksi sen, että osa vastaajista oli vastannut moneen kysymykseen ainoastaan yhdellä sanalla. Tämä oli mielestäni minulle haaste tulkita analysointi vaiheessa vastauksia oikein. Haittana oli myös se, että kyselylomake ei antanut mahdollisuuksia tehdä tarkentavia kysymyksiä ja avaamaan asiaa enemmän, kuten haastattelussa.

Haastattelu nuorten kohdalla oli mielestäni parhain mahdollinen menetelmävalinta, vaikka Hirsjärven ym. (2003, 195.) mukaan alle puolen tunnin haastatteluun tutkimustarkoituksia varten ei kannata ryhtyä. Haastattelussa nuoret vastasivat avoimesti, heille sai heti tehdä tarkentavia kysymyksiä ja haastattelijana pystyin selventämään helpommin, mitä haastateltava tarkoitti. Haastattelutilanteet onnistuivat hyvin, vaikka ensimmäisessä haastattelussa satui pieni häiriötekijä. Haastattelu voitiin silti suorittaa hyvin loppuun.

Haastattelijan kannattaa varautua jo ennen haastattelutilannetta siihen, että haastateltavista osa on puheliaita ja osa voi olla niukkasanaisia. Tästä syystä olisikin hyvä tehdä koehaastatteluja ennen varsinaista haastattelutilannetta. (Hirsjärvi ym. 2003, 26.) Haastatteluissa osa nuorista oli melko niukkasanaisia. Tästä syystä koin hyväksi, että haastattelussa oli alakysymyksiä, jotka tukivat haastateltavaa ja piti haastattelutilannetta yllä sekä veivät eteenpäin. Olin varautunut tähän puheliaisuuteen ja niukkasanaisuuteen ja siksi teinkin lukuisia harjoitushaastatteluja. Tarkoitukseni oli myös kokeilla yhteisöllisyyttä kuvaavien käsitteiden toimivuutta. Nuorille suunnatut kysymykset olivat ymmärrettäviä ja ilmapiiri jokaisessa haastattelutilanteessa rento.

Kolmas eettinen näkökohta viittaa tutkimusaineiston analyysiin sekä raportointiin. Analyysivaiheessa analysoijan tulee toimia niin, ettei esimerkiksi litteroiduissa aineistoissa nähdä tutkittavien oikeita nimiä. Tutkijan tulee raportoida työ tarkasti ja rehellisesti, mutta myös suojella tutkittavien anonymiteettiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Työssäni on ollut tärkeä huomioida tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden anonymiteetti tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tämän vuoksi olen käyttänyt työssäni vain nimeä eräs nuorisokoti, paljastamatta tarkempia yksityiskohtia.

Luottamuksellisuus ja anonymiteetti ovat tutkimustietojen käsittelyssä keskeisiä käsitteitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Opinnäytetyössäni turvasin nuorten anonymiteetin niin, etten missään tutkimuksen vaiheessa pyytänyt haastateltavien nimiä, vaan käytin vastaajista numerotunnisteita. Myös ohjaajien ja esimiesten nimet korvasin analysoinnissa numeroin. Työni eettisenä periaatteena on, ettei kyseenomaista nuorisokotia voida tunnistaa eikä vastaajia. Eritoten pidän tärkeänä nuorten anonymiteettiä, jottei kukaan voi heitä tunnistaa nuorisokodin asukeiksi, koska sosiaalihuollon asiakkuus on salassa pidettävää tietoa. (Räty 2007, 242.)

Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu, että tutkimukseen osallistuvilta kysytään suostumus ennen tutkimusaineiston keruuta. Tutkittavalle tulee antaa tietoa tutkimuksesta, ja mihin tietoa hyödynnetään. Tutkimuksen kohdentuessa ihmisiin on erityisen tärkeää, että tutkija pohtii,

miten tutkittavien suostumus hankitaan, millaista tietoa annetaan, ja millaisia riskejä tutkimukseen mahdollisesti sisältyy. (Hirsjärvi ym. 2003, 26.)

Ennen kyselylomakkeen täyttööä ohjaajat saivat tiedonannon työstäni, jossa kerroin, opinnäytetyöni tarkoituksen, ja mihin aineisto käytetään, sekä missä työ julkaistaan. Lisäksi kerroin, milloin kysely lähetetään ja vastausaika, sekä paljon yksittäinen vastaaminen vie aikaa. Jo tiedonannossa kerroin, että ohjaajien henkilöllisyys turvataan. Kyselylomakkeen aluksi pyysin ohjaajia täyttämään suostumuslomakkeen, jossa kerroin vielä tutkimuksen tarkoituksesta, ja mihin käyttöön aineistoa käytetään. Kyselyyn vastaajat antoivat suostumuksensa allekirjoituksella. Ohjaajat saivat lomakkeiden yhteydessä kirjekuoren, johon saivat laittaa lomakkeen täytettyään. Tämä toimi myös vastaajien anonymiteettisuoja. Lähetin samantapaiset suostumuslomakkeet myös yhteistyöesimiehille.

Ennen jokaista nuorten yksilöhaastattelua, kerroin nuorelle, että haastattelu on vapaaehtoinen, se nauhoitetaan ja aineisto on ainoastaan tekijän käyttöön, sekä yksittäisen vastaajan tietoja ei kerrota eteenpäin niin, että tämä voidaan aineiston pohjalta tunnistaa. Lisäksi kerroin nuorelle, että nauha tuhotaan työn jälkeen. Tiedonannon jälkeen nuori sai itse päättää jääkö haastatteluun vai ei. Aloitin nauhoitukset vasta kun olin antanut nuorelle tämän informaation ja nuori kertoi suostumuksensa. Tämä tiedonanto loi minusta hyvän pohjan jokaiseen haastattelutilanteeseen, koska tavoitteena oli luoda turvallinen ilmapiiri, jossa nuoret uskaltaisivat kertoa kokemuksestaan talossa. Mielestäni omista kokemuksista puhuminen on aina hyvin henkilökohtaista ja intiimiä. Tärkeää on suhtautua toiseen kunnioittavasti ja vaalia luottamusta. Opinnäytetyön laatijana kunnioitus näkyi myös siinä, että arvostin jokaisen vastaajan vastausta ja kunnioitin niiden ihmisten päätöstä, jotka eivät halunneet työhön osallistua. Valinnan vapaus näkyi esimerkiksi siinä, että eräs nuori ei halunnut osallistua kun kuuli, mitä aihetta siellä käsitellään.

Haastattelutilanteissa oli tärkeää pitää keskustelu aihepiirissä ja olla haastattelijana neutraali. Haastatteluissa huomasin nimittäin, että osa nuorista olisi lähtenyt avoimesti puhumaan elämästään ja rankoistakin kokemuksista. Tämä oli minulle haastattelijana haaste pitää keskustelu tutkimuksen piirissä. En halunnut kuitenkaan työn puitteissa lähteä keskustelemaan liian syvällisistä asioista nuorten kanssa, eivätkä ne minulle kuulukaan. Tästä syystä pidin haastattelukysymykset keveinä enkä lähtenyt jatkamaan aihetta, joka karkasi sivuraiteille.

Pohdintaa herätti paljon nuorille annettu elokuvalippu kiitokseksi haastattelusta. Tarkoituksena ei ollut lahjoa tai painostaa nuoria mukaan. Tästä syystä nuorille ei kerrottu ennen haastattelua, mitä haastattelusta seurasi, vaikka sana kiirikin hyvin nopeasti. Nuoret saivat itse päättää haluavatko mukaan vai eivät. Elokuvalipun funktio oli toimia ”porkkanana” ja innos-

taa nuoria mukaan vaikuttamaan. Lippu toimi innostajana ja minusta tuntui, että nuoret olivat myös aidosti kiinnostuneita haastattelusta kuin pelkästään elokuvalipusta.

Tulosten tulkintaan piti kiinnittää paljon huomiota. Näkemys yhteisöllisyydestä on paljolti oman tulkinnan varassa, joku toinen voi saada aivan eri tulokset. Työelämän edustajan mukaan nuorten mielialat saattoivat vaihdella huomattavasti, jos he olivat esimerkiksi juuri tulleet kotilomilta tai ohjaajat olivat joutuneet rajoittamaan nuoren toimintaa ja tämä voi vaikuttaa nuorten vastauksiin. Mielestäni erään nuoren vastauksissa näkyi silloinen tunnelataus, koska hänellä oli juuri ollut sanaharkkaa ohjaajien kanssa. Tämän vuoksi jouduinkin kriittisesti pohtimaan analysoinnissa ja tulkinnassa vastausten luotettavuutta. Tutkijan haasteena on juuri aineiston kontekstisidonnaisuus. Tutkittavat saattavat kertoa asioita eri tavalla haastattelutilanteessa kuin jossakin toisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2003, 196.)

Määrällisesti aineistoa ei kertynyt pienen yhteisön vuoksi paljon, joka vaikeutti analysointia eikä laajoja yleistyksiä voi tuloksista tehdä. Tulosten luotettavuutta lisäsi mielestäni tutkimuksen vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuus loi positiivista ilmapiiriä nuoriin. Kuten aiemmassa kappaleessa ilmeni, liika tunnelataus suuntaan tai toiseen, voi vääristää mielestäni vastauksia. Koin myös luotettavuutta lisääväksi asiaksi sen, etteivät nuoret tunteneet minua aikaisemmin. Näin ollen sain heti asettua puolueettomaksi henkilöksi. Nuorten ei tarvinnut pelätä sanojensa seuraamuksia, joka näkyi myös vastauksissa siten, että nuoret mielestäni kertoivat suoraan, mitä tunsivat.

Yhteistyö nuorisokodin kanssa toimi mielestäni kiitettävästi. Ohjaajat ja nuoret ottivat minut hyvin vastaan ja olivat kiinnostuneita työstäni. Olin kiitollinen ohjaajilta saamasta palautteesta koskien heille suunnattuja kyselyjä. Lisäksi nuorisokodin hoitotyön vastaava esitteli nuorisokodin tilat ja antoi rakentavaa neuvoa ja ohjausta aina kun koin sitä tarvitsevani. Ilman hänen ideoitaan, aineisto olisi voinut jäädä laihaksi. Yhteistyö nuortenkin kanssa sujui moitteettomasti. He ottivat minut hyvin vastaan ja haastattelut tuntuivat enemmänkin keskustelun omaisilta kuin yksipuoliselta tenttaamiselta. Myönnän, että nuorten tapaaminen jännitti, koska mietin, miten he käyttäytyisivät minua kohtaan. He osoittautuivat hyvin ystävällisiksi ja syvällisesti ajatteleviksi nuoriksi.

11.2 Työn sekä omien tavoitteiden toteutuminen

Tutkimuskysymykseni oli ”Millaiseksi yhteisöllisyys koetaan nuorten ja ohjaajien kesken eräällä Etelä- Suomalaisessa nuorisokodissa?” ja ”Millaisia yhteisöllisyyttä parantavia ideoita ja ajatuksia heillä on?” Tämän lisäksi selvitin yhteistyötä tekeviltä lastensuojelulaitosten esimiehiltä, millaisia hyviksi todettuja käytäntöjä yhteisöllisyyden tukemiseen heillä on, joita tutkimukseni kohteena oleva toimipiste voisi jatkossa hyödyntää. Koen, että tutkimusproses-

sin kautta olen saanut vastauksia kysymyksiini. Työni tavoitteena oli, että saatuja tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää nuorisokodissa tehtävän yhteisöllisyyttä tukevan työn ohjauksessa, suunnittelussa ja kehittämisessä.

Tutkimustulosten näkökulmasta en koe, että tutkimus synnytti kovinkaan paljon uutta tietoa. Mielestäni tulokset valavat ennemminkin uskoa ohjaajiin ja heidän tekemään työhön. Nuorisokodissa tehtävä työ on menossa oikeaan suuntaan. Saatujen tulosten kautta ohjaavat voivat myös yhdessä nuorten kanssa miettiä, miten yhteisökokouksista saisi mielenkiintoisempia niin, että ne palvelisivat kaikkia yhteisön jäseniä. Nuorten kanssa voisi keskustella yhteisökokousten tarkoituksesta ja kerätä mietteitä sen kehittämiseen. Myös luottamuksen vahvistuminen vaatii aikaa. Mielestäni parhaiten ohjaajat voivat tukea nuorten luottamuksen muodostumista läsnäololla ja nuorten ottamisella mukaan yhteisten asioiden suunnitteluun. On tärkeää, että nuorille tulee tunne, siitä, että he voivat vaikuttaa itseä ja taloa koskeviin asioihin. Ohjaajien työn kannalta on varmasti positiivista tietää, että myös muissa yhteistyöyksiköissä toimitaan samalla tavalla ja samaan suuntaan.

Prosessista syntyneet tulokset olivat lähes yhdenmukaiset esitetyn teorian kanssa. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma esiintyvät monissa teoksissa, joten vaikeuksia kirjallisuuden etsiminen ei tuottanut. Pulmia aiheutti enemmänkin se, että päiväkotiyhteisöistä löytyi reilusti teoriaa, muttei nuorisokodeista ja heidän yhteisöistään. Lisäksi yhteisökasvatusta käsittelevät kirjallisuudet näyttivät olevan hyvin suosittuja, joten kirjan saaminen ja hetken aikaa lainassa pitäminen olivat hyvin haastavaa.

Prosessin alkumetreillä asetin tavoitteiksi syventää omaa lastensuojelutietouttani ja saada käsitys, millaista elämä lastensuojelulaitoksessa on. Tällä hetkellä itse toimin työssä, jossa teen tiivistä yhteistyötä lastensuojelun kanssa. Olenkin työni kautta saanut rikastuttaa lastensuojelutietouttani sekä oppia koko lastensuojeluprosessista. Opinnäytetyön kautta sain tutustua nuorisokotiympäristöön, joka ei aikaisemmin ollut tuttu. Haastattelut nuorten kanssa koen edistäneen minun vuorovaikutustaitojani sekä koen, että tämän päivän nuorten maailma hie-
man avautui minulle.

Lisäksi olin kiinnostunut oppimaan yhteisöllisyydestä ja yhteisökasvatuksesta, sekä niiden merkityksestä ihmisen elämään. Ennen opinnäytetyötä luulin tienneeni, mitä yhteisöllisyys on ja mitä se merkitsee. Mitä pitemmälle työ eteni, sitä vähemmän yhteisöllisyydestä tiesin. Käsite tuntui kasvavan suuremmaksi sitä enemmän tarkasteltaessa. Se näyttäytyi muodostuvan monista osista, jotka yhteisö itse määrittävät. Sosiaalinen pääoma oli täysin uusi käsite minulle ennen työni aloittamista. Oppimista myös siinä suhteessa on siis tapahtunut. Yhteisökasvatus jäi vähemmälle huomiolle, mitä aluksi ajattelin. Mutta oikeastaan se heijastui taustalla koko ajan niin teoriassa, aineiston keruussa kuin itse nuorisokodissakin.

Oppimisprosessina opinnäytetyö oli huikea. Kirjoittamisen kautta opin jäsentämään ajankäyttöäni sekä harjoittamaan raportin kirjoittamista. Työn kautta sain myös tutustua minulle uusiin asioihin ja sain tietoa, joista on hyötyä niin nyt kuin myöhemmällä urallakin.

11.3 Kehittämisehdotuksia

Työn melko kapea-alaisuuden vuoksi jäi siitä monia suuntaviivoja, joista jatkaa uusia opinnäytetöitä. Seuraavaksi voisi tutkia tarkemmin nuorten omaa vertaisryhmää nuorisokotikontekstissa, koska tulosten mukaan nuorten oma alayhteisö on hyvin tiivis ja vertaistuen merkitys lastensuojelussa ilmeinen. Nuorten alayhteisön tarkempi tutkiminen edellyttäisi minusta osallistumista konkreettisemmin yhteisön arkeen ja havainnoimaan yhteisöllisyyden ilmentymistä sieltä käsin. On kuitenkin eettisesti pohdittava, missä määrin ja mistä käsin nuorten, alle 18 -vuotiaiden elämää voi tutkia. Nuorten kohdalla myös haastattelu on hyvä menetelmä. On kuitenkin tärkeä muistaa tehdä riittävästi alakysymyksiä, mutta haastattelun ei pidä vaikuttaa tenttaamiselta. Huomioitavaa on myös muotoilla kysymykset helpoiksi, liian ympäröivät ja vaikeaselkoiset sanat tuovat jännitystä haastatteluun.

Kehittämisideana on, että yhteisöllisyyttä nuorisokodissa voisi lähteä laajentamaan vertailemalla kahta erilaista yhteisöä keskenään. Tarkastelussa olisi vapaaehtoisesti muodostettu nuorten yhteisö ja ei-vapaaehtoisuuteen perustuva lastensuojelulaitos. Työssä käsiteltäisiin näiden kahden yhteisöllisyyden ilmentymistä. Eroaako yhteisöllisyys yhteisöissä toisistaan ja, mitä näiltä yhteisöiltä vaaditaan, jotta yhteisöllisyys säilyy?

Kolmas mielenkiintoinen näkökulma voisi olla myös ohjaajien oman työyhteisön tarkastelu nuorisokodissa ja tehtävän työn yhdenmukaisuus. Mielestäni, jos tarkastelee ainoastaan tiettyä joukkoa yhteisöstä, on haastattelu kyselylomaketta parempi menetelmä. Jos nuorisokodin ja omat resurssit antavat myöten, ei osallistavaa havainnointia kannata myöskään unohtaa.

12 LOPUKSI

Yhteisö on tila jossa nuori voi kohdata toisia ihmisiä, oppia olemaan vuorovaikutuksessa heidän kanssaan ja saada eväitä kasvaa eheäksi aikuiseksi. On tärkeää, että jokainen voi tuntea kuuluvansa johonkin ja saada osakseen tukea, hoivaa ja turvallisuutta. Yhteisössä opittuja taitoja tarvitaan koko ihmiselämän ajan. Positiivisen ilmapiirin omaava yhteisö edistää näiden sosiaalisten taitojen oppimista.

Yhteisöllisyys edellyttää läsnäoloa ja yhteistä tilaa, jossa olla vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Läsnäolo on toisen kuulemista, huomioimista ja kunnioittamista. Ilman luottamusta ei yhteisöllisyyttä synny. Tämä on haaste lastensuojelulaitosten työntekijöille. Toinen haaste yhteisöllisyyttä edistävässä työotteessa on, että nuorisokodissa yhteisö ei perustu vapaaehtoisuuteen. Kuinka luoda niin tukevat rakenteet, että nuori uskaltaa antaa itsensä hoidettavaksi? Miten saada yhteisön ilmapiiri sellaiseksi, että ”pakkoyhteisö” häviää ja tilalle tulee positiivinen yhteisö.

Tarkoitukseni ei ollut yhteisöllistä työtä kontekstissa ollutta nuorisokodin yhteisöä. Yhteisöllisyys on ilmiö, joka ei sada yhteisön päälle lumisateen tavoin. Minä, yhteisöstä ulkopuolisenä opinnäytetyön tekijänä, en pysty levittämään yhteisöllisyyttä tiettyyn yhteisöön. Sosiaalisen pääoman pitää syntyä yhteisössä, ei yhteisöön. Teorian ja tutkimustulosten myötä voin todeta, että sosiaalinen pääoma syntyy vuorovaikutuksen tuloksena. Tehtäväni tässä prosessissa oli osoittaa, mihin suuntaan kyseinen nuorisokoti on menossa. Millaisena yhteishenki tänä päivänä näyttäytyy. Ideoina kehittämiseen ei voi muuta antaa kuin kuunnella toisiaan.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Ellonen, N. & Korkiamäki, R. 2006. Sosiaalinen pääoma lasten ja nuorten hyvinvoinnin resursina. Analyysi sosiaalinen pääoma - käsitteen käytöstä kansainvälisessä lapsuus- ja nuorisotutkimuksessa. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointeja. Jyväskylä: PS-kustannus, 221-250.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu. Opit ja Opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 24-25.
- Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I., Kuoksa, M. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusympäristönä. Tampere: Tammer.Paino Oy.
- Heino, T. 2007. Lapsen ja nuoren osallisuus lastensuojelussa - seminaari. Stakes.
- Hirsjärvi, S., Remes P, Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Hyypä, M. T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hyypä, M. T. 2005. Me-hengen mahti. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Ilmonen, K. 2001. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.
- Kaipio, K. & Murto, K. 1990. Toimiva yhteisö. 3. painos. Jyväskylä: Jyväskylän Koulutuskeskus Oy.
- Kaipio, K. 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus. Gummerus kirjapaino Oy
- Kääriäinen, J., Rostila, I., Ellonen, N., Kivivuori, J. & Korkiamäki, R. 2005. Nuorten masentuneisuudesta ja rikekäyttäytymisestä sosiaaliseen pääomaan. Yhteiskuntapolitiikka 70(1), 29-38.
- Kumpulainen, P. 2009. Yhteisöllisyys ja yhteisökasvatus hillitsemään väkivalta- ja häiriökäyttäytymistä. Viitattu 23.08.2009.
http://www.jyvaskylankoulutuskeskus.fi/YY/artikkelit/2009_04_yhteisollisyys_yhtkasv_hillits_emaan.php
- Kyrönseppä, U. & Rautiainen, H-M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.
- Myllyniemi, S. 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Helsinki: Yliopistopaino.
- Niskanen, M. 2009. Onko yhteisöllisyyteen paluuta. Tesso 3-4.2009, 53, 55.
- Nummenmaa, A., Karila, K., Joensuu, M. & Rönholm, R. 2007. Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Nyyssölä, K. 2005. Kadonnutta sosiaalista pääomaa etsimässä. Tieteessä tapahtuu 5/2005, 13-18.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Putnam, R. 2000. Bowling alone. New York: Simon & Schuster.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sosiaaliportti. 2009. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 19.05.2009
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/>

Takkunen, U-M. & Heikkuri, M. 2008. Huostaanotettujen nuorten perustarpeiden kasvatuksellinen huomioon ottaminen. Viitattu 29.11.2009.
http://www.kytopalo.net/lastenkoti_amana/huostaanotettujen_nuorten_perust/

Tikka, K. 1988. Tuhoava yhteisö. Erään kasvatusyhteisön toiminnan erittelyä. Jyväskylä: Jyväskylän koulutuskeskus

Tilastokeskus. 2006. Mitä sosiaalinen pääoma on?
 Viitattu 19.05.2009. <http://www.stat.fi/tup/sospo/kasite.html>

Törrönen, M. 1999. Lasten arki laitoksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 19.05.2009. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7.html>

Yhteisöhoito. 2002. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.11.2009
<http://gallia.kajak.fi/opmateriaalit/yleinen/ahorai/mielentervvehto/yhteiso.htm>

LIITTEET

Liite 1 Tiedoksianto työntekijöille

Liite 2 Suostumuslomake

Liite 3 Ohjaajien kysely

Liite 4 Nuorten haastattelurunko

Liite 5 Tiedoksianto esimiehille

Liite 6 Esimiesten kysely

Liite 7 Esimerkki tulostaulukoinnista (Ohjaajien kysely)

Hyvä nuorisokodin työntekijä!

Olen Laurea-ammattikorkeakoulun, Tikkurilan toimipisteen, sosionomiopiskelija Sari Jauho. Teen opinnäytetyötä yksikössänne aiheesta ”Yhteisöllisyys eräässä nuorisokodissa”. Tarkoituksenani on kartoittaa, millainen yhteisöllisyys laitoksessanne vallitsee nuorten ja ohjaajien välillä, ja millaisia ideoita ohjaajilla ja nuorilla on sen lisäämiseen. Opinnäytetyöni on osa ArkiAction hanketta, joka toteutetaan yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun ja neljän yhteistyötä tekevän lastensuojelulaitoksen kanssa. Tutkimus julkaistaan Laurea-ammattikorkeakoulussa, ja työstä toimitetaan kappale työelämänedustajalle ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimelle ja Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoululle.

Opinnäytetyöni aineistoa varten haastattelen nuoria ja teetän kyselylomakkeen kaikille toimipisteessä työskenteleville työntekijöille. Toimitan kyselylomakkeet teille 23.9.2009 ja vastausaika on 5.10.2009 asti. Kyselyyn vastanneiden nimiä ei julkaista ja yksittäisen vastaajan anonymiteetti turvataan. Lisäksi opinnäytetyössä ei paljasteta lastensuojelulaitoksen nimeä. Kyselyyn vastaaminen vie noin 40 minuuttia. Opinnäytetyön valmistuttua aineistot hävitetään.

Mikäli sinulla on jotain kysyttävää, otathan yhteyttä:

sari.jauho@laurea.fi, 050-xxx

Yhteistyöterveisin

Sari Jauho

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Opinnäytetyön tekijä: Sosionomiopiskelija Sari Jauho

Aihe: Yhteisöllisyys eräässä lastensuojelulaitoksessa

Julkaisu: Tutkimus julkaistaan Laurea-ammattikorkeakoulussa, ja työstä toimitetaan kappale työelämänedustajalle ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimelle ja Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoululle. Opinnäytetyö on osa ArkiAction -hanketta.

Minulle on selvitetty tutkimuksen tarkoitus ja olen tietoinen, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen lisäksi tietoinen, että henkilöllisyyteni ei paljastu missään tutkimuksen vaiheissa, aineistoa käsittelee ainoastaan tutkimuksen toteuttaja ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun kyselyyn ja antamani vastauksia käytetään ainoastaan kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Paikka ja päiväys

Allekirjoitus

HAASTATTELUKYSYMYKSIÄ NUORILLE

ALUKSI KERROTAAN

- haastattelu on vapaaehtoinen
- haastattelu nauhoitetaan
- aineisto on vain tekijän käyttöön, vastaajan tietoja ei kerrota eteenpäin ja nauha tuhotaan työn jälkeen

VUOROVAIKUTUS JA YHTEISHENKI

- Miten tulet toimeen muiden nuorten kanssa?
- entä ohjaajien kanssa?

Mistä johtuu?

- Osaatko nimetä asioita, jotka vaikuttavat tällä hetkellä siihen, että nuoret tulevat keskenään toimeen?
- ohjaajat ja nuoret tulevat toimeen keskenään?
- Mitkä asiat tekevät hyvän yhteishengen?
- Mitkä asiat haittaavat ohjaajien ja nuorten yhteishenkeä?/ toimeen tulemistä?
- nuorten keskeistä yhteishenkeä?
- Mitä sinä olet valmis tekemään, että sinulla säilyy hyvät/paranee välit ohjaajiin?
- Mitä ideoita tai ajatuksia sinulla on yhteishengen lisäämiseen?/Mitä haluaisit tehdä yhdessä ohjaajien kanssa?

LUOTTAMUS

- Luotatko ohjaajiin ja mistä tiedät, että heihin voi luottaa?
- Voitko jutella sinulle tärkeistä asioista kaikkien ohjaajien kanssa, vai vain jonkun tietyn aikuisen?

OSALLISUUS

- Vietetäänkö täällä mielestäsi riittävästi yhteisiä hetkiä nuorten ja ohjaajien kesken? /Muiden nuorten kanssa vai toivoisitko enemmän yhdessä olemista? (Esim. yhteisökokouksia, retkiä, tapahtumia, yhteisiä ruokailuja, pelejä, jne.)
- mitä mieltä olet yhteisökokouksista?
- Saako kokouksissa/keskusteluissa ilmaista selvästi mielipiteensä?

NORMIT

- Pääsetkö vaikuttamaan päätettäviin asioihin ja sääntöihin?
- Onko sinun helppo noudattaa tämän talon sääntöjä?

Hyvä lastensuojelulaitoksen esimies!

Olen Laurea-ammattikorkeakoulun, Tikkurilan toimipisteen, sosionomiopiskelija Sari Jauho. Teen xxx nuorisokotiin liittyvää opinnäytetyötä. Tarkoitukseni on kartoittaa, millainen yhteisöllisyys laitoksessa vallitsee nuorten ja ohjaajien välillä, ja millaisia ideoita ohjaajilla ja nuorilla on sen lisäämiseen. Opinnäytetyöni on osa ArkiAction hanketta, joka toteutetaan yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun ja neljän vantaalaisen lastensuojelulaitoksen kanssa. Tutkimus julkaistaan Laurea-ammattikorkeakoulussa, ja työstä toimitetaan kappale työelämämedustajalle ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja terveystoimelle ja Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoululle.

Opinnäytetyöni aineistoa varten haastattelen nuorisokodin nuoria ja teetan kyselylomakkeen kaikille toimipisteessä työskenteleville työntekijöille. Lisäksi tutkimuksen kohteena oleva yksikkö toivoi, että kartoittaisin, onko muilla yhteistyötä tekevillä yksiköillä hyviä toimintamalleja yhteisöllisyyden tukemiseen. Kyselylomake lähetetään sähköpostitse kolmelle nuorisokodin kanssa yhteistyötä tekeväälle lastensuojeluyksikön esimiehelle. Lähestynkin teitä tiedustellen, onko yksikössänne hyviksi todettuja käytäntöjä yhteisöllisyyden tukemiseen, joita tutkimukseni kohteena oleva toimipiste voisi jatkossa hyödyntää. Toivon, että voitte vastata teille lähetettyihin kysymyksiin 7.10.2009 mennessä. Vastaukset voi lähettää minulle sähköisesti osoitteeseen sari.jauho@laurea.fi

Kyselyyn vastanneiden nimiä ei julkaista ja yksittäisen vastaajan anonymiteetti turvataan. Lisäksi opinnäytetyössä ei paljasteta lastensuojelulaitoksen nimeä. Opinnäytetyön valmistuttua kaikki aineistot hävitetään.

Mikäli sinulla on jotain kysyttävää, otathan yhteyttä:

Sari.jauho@laurea.fi, 050-xxx

Yhteistyöterveisin

Sari Jauho

KYSELY TUTKIMUKSEN KOHTEENA OLEVAN LASTENSUOJELULAITOKSEN
YHTEISTYÖKUMPPANEILLE

Tämä kysely käsittelee ainoastaan nuorten ja ohjaajien välistä yhteisöllisyyttä.

1. MIKÄ MERKITYS MIELESTÄNNE YHTEISÖLLISYYDELLÄ ON LASTENSUOJELULAITOKSESSA?
2. KUINKA YKSIKÖSSÄNNE TUETAAN NUORTEN OSALLISUUTTA PÄÄTÖKSENTEOSSA?
3. MILLAISIA HYVIKSI TODETTUJA KÄYTÄNTÖJÄ TOIMIPISTEESSÄNNE ON YHTEISÖLLISYYDEN TUKEMISEEN?
4. KUINKA YKSIKÖSSÄNNE LAADITAAN SÄÄNNÖT JA SOPIMUKSET JA MITEN NIIHIN SAADAAN KAIKKI SITOUTUMAAN?

KIITOS VASTAUKSESTANNE!

ESIMERKKI TULOSTAULUKOINNISTA
(Ohjaajien kysely)

VUOROVAIKUTUS JA YHTEENKUULUVUUS

20. Mitä on yhteisöllisyys nuorisokodissa?

	v1	v2	v3	v4	v5	v6
Yhteishenkeä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta	x				x	x
Yhdessä olemista ja ajan antamista			x	x	x	x
Yhteiset arvot, (huomioiminen, kunnioittaminen, luottamus)			x	x		x
Yhteisistä tiloista huolehtiminen				x	x	
Yhteiset normit				x		
Yhteisö ja ryhmätaitojen opiskelua			x			
Oikeus päätöksentekoon						x

21. Millainen yhteisöllisyys nuorisokodissa on mielestäsi tällä hetkellä nuorten ja ohjaajien kesken? Ja mistä niin päättelet?

	v1	v2	v3	v4	v5	v6
hyvä/melko hyvä	x	x			x	x
parantunut/menossa parempaan suuntaan			x	x		
nuoret itse haluavat osallistua yhteisiin hetkiin ja niiden suunnitteluun	(x)	x	x	x		
nuoret pyytävät apua		x				
yhteisön asioita käsitellään avoimesti		x				x
työote muuttunut yhteisöllisempään suuntaan			x	x		

22. Millainen suhde sinulla on nuoriin ja mitä se merkitsee sinulle?

	v1	v2	v3	v4	v5	v6
tällä hetkellä hyvä		x	x		x	
välitön	x					
erilainen jokaiseen nuoreen				x		
tasaisen paksu suhde						x
tuo mukavuutta ja helpottaa työskentelyä		x				
rajojen asettaminen		x	x	x		x
tuo jotakin ylimäärästä työhön		x				
turvallisuuden tunteen vaalimista	x					x
avoimuus ja kuuntelu					x	x

23. Millainen merkitys yhteisöllisyydellä on mielestäsi lastensuojelulaitoksessa?

	v1	v2	v3	v4	v5	v6
tärkeä	x	x	x	x	x	x
kasvun ja kehityksen turvaaminen		x		(x)		(x)
hoitomuoto ja vertaistuki		x				
liika yksilöllistäminen haittaa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutumista	x					
hyvä simuloida "normaalia perhearkea"			x		(x)	
halu toimia kaiken edunmukaisella tavalla						x

24. Millaisia käytännön ratkaisuja teillä on yhteisöllisyyden ylläpitämiseen?

	v1	v2	v3	v4	v5	v6
nuorten osallistaminen yhteiseen päätöksentekoon ja suunnitteluun		x	x		x	
vaikeista asioista puhutaan yhteisössä		x				
ohjaajat ovat läsnä ja antavat nuorelle aikaa	x	x	x			
yhteiset toiminnalliset hetket	x	x		x	x	x
sitoutuminen yhteisiin sääntöihin ja sopimuksiin		x			x	
vapaaehtoisuus, ei paljon pakkoja			x			